

ગુજરાતી

ધોરણ 9

સ્વઅધ્યયનપોથી

(વિદ્યાપ્રવેશ - પ્રિજકોસ)

પ્રતિજ્ઞાપત્ર

ભારત મારો દેશ છે.

બધાં ભારતીયો મારાં ભાઈબહેન છે.

હું મારા દેશને ચાહું છું અને તેના સમૃદ્ધ અને વૈવિધ્યપૂર્ણ વારસાનો મને ગર્વ છે.

હું સદાય તેને લાયક બનવા પ્રયત્ન કરીશ.

હું મારાં માતાપિતા, શિક્ષકો અને વડીલો પ્રત્યે આદર રાખીશ અને દરેક જણ સાથે સભ્યતાથી વર્તીશ.

હું મારા દેશ અને દેશબાંધવોને મારી નિષ્ઠા અર્પું છું. તેમનાં કલ્યાણ અને સમૃદ્ધિમાં જ મારું સુખ રહ્યું છે.

શિક્ષણનો અધિકાર

સમગ્ર શિક્ષા

શ્રી ભણે, શ્રી આગળ વધે

ગુજરાત શાળા શિક્ષણ પરિષદ

સમગ્ર શિક્ષા,

સેક્ટર-૧૭, ગાંધીનગર.

નિર્માણ

ગુજરાત શૈક્ષણિક
સંશોધન અને તાલીમ પરિષદ
ગાંધીનગર

મુદ્રણ

ગુજરાત રાજ્ય શાળા
પાઠ્યપુસ્તક મંડળ
ગાંધીનગર

માર્ગદર્શન

ડૉ. પી. એ. જલુ
(નિયામક, જીસીઈઆરટી)
શ્રીમતી જયશ્રી દેવાંગન (IAS)
(એએસપીડી, સમગ્ર શિક્ષા)
શ્રી પ્રકાશ ત્રિવેદી
(સચિવ, સમગ્ર શિક્ષા)

સંપાદન-સંકલન

ડૉ. અખિલ ડી. ઠાકર
અનિલભાઈ ઉપાધ્યાય
સુચિતકુમાર પ્રજાપતિ
ધર્મેશ રામાનુજ

લેખન-પરામર્શન

ડૉ. રાકેશ રાવત
શ્રી રસિક વાળંદ
શ્રી માધવ ગઢવી
શ્રી દાનેશભાઈ મોદી
શ્રી હસમુખ પટેલ
ડૉ. મગન બથવાર
શ્રી ભરત ખાયર
શ્રી જગતકુમાર મોટકા
શ્રીમતી પ્રિયંકાબહેન ચૌધરી
શ્રી રશ્મિકાબેન મોદી
ડૉ. જૈનીબેન ભોજક
શ્રી નરેન્દ્રભાઈ રાવલ
શ્રી કલ્પેશભાઈ પટેલ
શ્રી હર્ષવીબહેન પટેલ
શ્રી મિનેશકુમાર વાળંદ
શ્રી પ્રજેશકુમાર વ્યાસ
શ્રી જિજ્ઞેશકુમાર ગઢાણી

મુદ્રણ-આયોજન

શ્રી મનીષ એચ. બધેકા
(નાયબ નિયામક : ઉત્પાદન)

પ્રસ્તાવના

વિદ્યાર્થીમિત્રો, છેલ્લાં બે વર્ષોમાં આપના શાળા શિક્ષણમાં તૂટક-તૂટક અંતરાય ઊભો થયો હશે અને ક્યારેક વર્ગશિક્ષણ મેળવવામાં થોડી મુશ્કેલી અનુભવી હશે. જો કે શાળા બંધ હતી પણ શાળાનું શિક્ષણ વિવિધ વર્ચ્યુઅલ માધ્યમોથી આપે મેળવ્યું અને શિક્ષક સાથે અને તેના વિના પણ અભ્યાસક્રમની પૂરી સમજ મેળવીને આગળના ધોરણમાં અભ્યાસ માટે સજ્જ થયા છો. આપે ડી.ડી. ગિરનાર ચેનલ, માર્ઈકોસોફ્ટ ટીમ્સ, બાઈસેગની વંદે ગુજરાત ચેનલ, ગુજરાત વર્ચ્યુઅલ શાળા (GVS), ગુજરાત ઈ-કલાસ, સમગ્ર શિક્ષા યુ-ટ્યૂબ ચેનલ, દીક્ષા પ્લેટફોર્મ અને અન્ય માધ્યમથી મેળવેલા શિક્ષણને ધ્યાને લઈ આગામી નવા શૈક્ષણિક સત્રમાં આપનું શિક્ષણ ગુણવત્તાયુક્ત બની રહે તે માટે વિશેષ પ્રયાસ કરવાનું આયોજન કરેલ છે.

મોટાભાગે જે તે ધોરણના વિષયવસ્તુની સમજ મેળવતાસમયે આપે કોઈ સમસ્યા અનુભવી હોય, કોઈ સંકલ્પનાની સમજમાં અધૂરપ અનુભવી હોય, શીખ્યા બાદ પણ કેટલીક બાબતોને ભૂલી જવાય તેવું પણ જણાયું હશે. આને 'અધ્યયન ખોટ(કચાશ)' એટલે કે 'લર્નિંગ લોસ' કહેવાય છે. આ લર્નિંગ લોસને પહોંચી વળવા માટે અહીં શરૂઆતમાં 'ચાલો યાદ કરીએ' અંતર્ગત અગાઉનાં વર્ષોમાં શીખેલી બાબતોનું પુનરાવર્તન કરવાની સામગ્રી આપીને આગળના ધોરણ 9માં નવું શીખવા માટે સજ્જ કરવાનો પ્રયાસ કરાયો છે.

ભાષા એ મુખ્યત્વે વ્યવહારમાં બોલવાનો વિષય એટલે કે પ્રત્યાયન માટેની બાબત છે, પરંતુ અભ્યાસક્રમના માધ્યમથી તેમાંથી ઘણું બધું શીખવાનું પ્રાપ્ત થતું હોય છે. પ્રાથમિક બાદ માધ્યમિક શિક્ષણમાં ભાષાની બાબત લખવા-વાંચવા ઉપરાંત વ્યવહારિક વ્યાકરણ, ભાષાસજ્જતા અને મૌલિક સર્જન માટે અતિ અગત્યની હોવાથી અહીં લર્નિંગ લોસની સામગ્રી અંતર્ગત તેનો સમાવેશ કરાયો છે.

લર્નિંગ લોસને દૂર કરવા અહીં આપેલી પ્રવૃત્તિઓમાં અગાઉના વર્ષના અભ્યાસક્રમનાં એવાં અધ્યયન બિંદુઓને ધ્યાને લેવામાં આવ્યાં છે, જેનો આધાર નવા શૈક્ષણિક સત્રના અભ્યાસક્રમ સાથે જોડાણ ધરાવતાં હોય અને આગળની ભાષાની બાબતો શીખવા માટે આધારરૂપ હોય. અહીં અપાયેલી તમામ પ્રવૃત્તિઓ આપને આગળના અભ્યાસક્રમની ભાષાની પ્રવૃત્તિઓ સમજવા માટે સહાયક બનશે તેવી શ્રદ્ધા છે.

પ્રસ્તુત ભાષા પ્રવૃત્તિઓને સમજી, રસપૂર્વક કરવાથી તેની સંકલ્પના સરળ બનશે અને આગળના અભ્યાસક્રમની પ્રવૃત્તિઓમાં આપ શીખવાની બાબતો સારી રીતે આત્મસાત્ કરી શકશો તેવી આશા સેવું છું.

દર વર્ષની માફક આપના અભ્યાસક્રમની શરૂઆત થઈ રહી છે ત્યારે આ સાથે આપલી સ્વઅધ્યયપોથીની વાચન-લેખન સામગ્રી આપને અતિ ઉપયોગી સિદ્ધ થશે તેવું માનીએ છીએ. મોટાભાગે આપના ધોરણના પાઠ્યપુસ્તકમાં આપેલ ગદ્ય કે પદ્યને વર્ગબંડમાં આપના શિક્ષકની મદદ વડે સમજ્યા બાદ તેનો વિશેષ મહાવરો મળી રહે તે માટે કેટલીક પ્રવૃત્તિઓ આપેલી છે. છતાં પણ વિશેષ સમજ અને મહાવરા માટે આ સ્વઅધ્યયપોથીમાં કેટલીક પ્રવૃત્તિઓ આપવામાં આવી છે.

અહીં સ્વઅધ્યયપોથીમાં આપેલાં મહાવરાને આપના અભ્યાસક્રમ અને મૂલ્યાંકનના પરિરૂપ સાથે જોડીને આપવાનો પ્રયાસ થયેલ છે. પ્રવૃત્તિઓના મહાવરા માટે હેતુલક્ષી, અતિ ટૂંકજવાબી, ટૂંકજવાબી, વિસ્તૃત અને નિબંધ પ્રકારના પ્રશ્નો વિકલ્પ સાથે અપાયેલ છે.

ઉપર આપેલ પ્રશ્નોની વિવિધતા પાઠ્યપુસ્તકના દરેક ગદ્ય અને પદ્ય એકમમાંથી શોધીને તેનો પૂરતો મહાવરો મળી રહે તે રીતે અપાયેલી છે. અહીં અપાયેલા મહાવરાની દરેક બાબત સત્રાંત અને વાર્ષિક મૂલ્યાંકન પરિરૂપ સુજબ હોવાથી આપના શૈક્ષણિક મૂલ્યાંકનમાં પણ અતિ ઉપયોગી પુરવાર થશે તેવી શ્રદ્ધા છે.

ડૉ. રતનકંવર ગઢવીચારણ (IAS)

સ્ટેટ પ્રોજેક્ટ ડાયરેક્ટર,
સમગ્ર શિક્ષા, ગાંધીનગર

મૂળભૂત ફરજો

ભારતના દરેક નાગરિકની ફરજ નીચે મુજબ રહેશે : *

- (ક) સંવિધાનને વફાદાર રહેવાની અને તેના આદર્શો અને સંસ્થાઓનો, રાષ્ટ્રધ્વજનો અને રાષ્ટ્રગીતનો આદર કરવાની;
- (ખ) આઝાદી માટેની આપણી રાષ્ટ્રીય લડતને પ્રેરણા આપનારા ઉમદા આદર્શોને હૃદયમાં પ્રતિષ્ઠિત કરવાની અને અનુસરવાની;
- (ગ) ભારતનાં સાર્વભૌમત્વ, એકતા અને અખંડિતતાનું સમર્થન કરવાની અને તેમનું રક્ષણ કરવાની;
- (ઘ) દેશનું રક્ષણ કરવાની અને રાષ્ટ્રીય સેવા બજાવવાની હાકલ થતાં, તેમ કરવાની;
- (ચ) ધાર્મિક, ભાષાકીય, પ્રાદેશિક અથવા સાંપ્રદાયિક ભેદોથી પર રહીને, ભારતના તમામ લોકોમાં સુમેળ અને સમાન બંધુત્વની ભાવનાની વૃદ્ધિ કરવાની, સ્ત્રીઓના ગૌરવને અપમાનિત કરે તેવા વ્યવહારો ત્યજી દેવાની;
- (છ) આપણી સમન્વિત સંસ્કૃતિના સમૃદ્ધ વારસાનું મૂલ્ય સમજી તે જાળવી રાખવાની;
- (જ) જંગલો, તળાવો, નદીઓ અને વન્ય પશુપક્ષીઓ સહિત કુદરતી પર્યાવરણનું જતન કરવાની અને તેની સુધારણા કરવાની અને જીવો પ્રત્યે અનુકંપા રાખવાની;
- (ઝ) વૈજ્ઞાનિક માનસ, માનવતાવાદ અને જિજ્ઞાસા તથા સુધારણાની ભાવના કેળવવાની;
- (ટ) જાહેર મિલકતનું રક્ષણ કરવાની અને હિંસાનો ત્યાગ કરવાની;
- (ઠ) રાષ્ટ્ર પુરુષાર્થ અને સિદ્ધિનાં વધુ ને વધુ ઉન્નત સોપાનો ભણી સતત પ્રગતિ કરતું રહે એ માટે, વૈયક્તિક અને સામૂહિક પ્રવૃત્તિનાં તમામ ક્ષેત્રે શ્રેષ્ઠતા હાંસલ કરવાનો પ્રયત્ન કરવાની.
- (ડ) માતા-પિતાએ અથવા વાલીએ ૬ વર્ષથી ૧૪ વર્ષ સુધીની વયના પોતાના બાળક અથવા પાલ્યને શિક્ષણની તકો પૂરી પાડવાની.

શિક્ષક-વાલી જોગ સંદેશ

નમસ્કાર.

ભારત સરકારના શિક્ષા મંત્રાલય દ્વારા ધોરણ 9 માં પ્રવેશ લેનારા વિદ્યાર્થીઓને શાળા અને વર્ગ તત્પરતા અંતર્ગત શાળા શરૂ થવાના પ્રારંભિક દિવસોમાં અધ્યયન નિષ્પત્તિ આધારિત વર્ગની સહ અભ્યાસિક અને સહ શૈક્ષણિક પ્રવૃત્તિઓ માટે વિદ્યાપ્રવેશ અભિગમથી વર્ગકાર્ય કરાવવાનું માર્ગદર્શન પ્રાપ્ત થયેલું છે. આ અભિગમને ધ્યાને લઈને અહીં ધોરણ 9 ના શિક્ષણકાર્યના પ્રારંભે વિવિધ વિષયોના શૈક્ષણિક વિકાસ માટેની પ્રવૃત્તિઓ આપવાનો પ્રયાસ કરેલો છે.

ગત વર્ષોમાં શાળામાં-વર્ગખંડમાં જે તે વિષયનું શિક્ષણ પ્રાપ્ત કરવામાં વિદ્યાર્થીઓએ મુશ્કેલી અનુભવી હશે. જો કે શિક્ષણ વિભાગ દ્વારા 'શાળા બંધ છે, પણ શિક્ષણ નહિ' તે ધ્યેયને મંત્રસ્વરૂપે અનુસરી વર્ચ્યુઅલ માધ્યમથી શિક્ષણ આપવાનું અદિતીય કાર્ય ચાલુ જ રહ્યું હતું. આ સિદ્ધિને કારણે આજે આપણે આપણા વિદ્યાર્થીઓને આગળના ધોરણમાં મોકલવા માટે સક્ષમ થઈ શક્યા છીએ.

અહીં આપણે આપણા વિદ્યાર્થીઓને ગત વર્ષે શિક્ષણ અંતરાય દરમ્યાન ઊભી થયેલી અધ્યયન ખોટ (લર્નિંગ લોસ)ને ધ્યાને લઈ તેના નવા વર્ષના પ્રારંભે કેટલીક મહાવરાની બાબતો આપીને તેને આગળના ધોરણના અભ્યાસ માટે સજ્જ કરવાનો પ્રયાસ કરવા તરફ જઈ રહ્યા છીએ. સામાન્ય રીતે લર્નિંગ લોસ એટલે અધ્યયનની એવી ખોટ / ક્યાશ કે જેમાં શીખેલું ભૂલી જવું, ઓછું શીખવાનું કે શીખેલું બરાબર યાદ ન રહેવું. આવું થવાનું કારણ પણ સાહજિક છે, આ કોઈ એવી ખોટ નથી કે જે પૂરી ન શકાય. લર્નિંગ લોસની પૂર્તતા કરવા માટે વધુ મહાવરો અને શીખેલી સંકલ્પનાઓ પુનઃ યાદ કરાવવાનો પ્રયાસ કરવો પડે, જે અહીં આપણે કરવાના છીએ.

અહીં લર્નિંગ લોસની પૂર્તિ માટે આપેલા મહાવરામાં મુખ્ય ત્રણ બાબતોની કાળજી લેવાઈ છે. **પ્રથમ** વિદ્યાર્થીઓને અગાઉના ધોરણના વિષયને અનુરૂપ વિષયવસ્તુનો પુનઃ પરિચય થાય તેવી બાબતો અપાઈ છે. **બીજું**, અપાયેલા દરેક મહાવરા માટે એવી બાબતોનો આધાર લેવાયો છે જેની સંકલ્પનાઓ ધોરણ-9 માટે પાયારૂપ હોય. આ બાબતો અગાઉના ધોરણના વિષયવસ્તુની સંકલ્પનાને વધુ દૃઢ બનાવી તેને શીખવા માટે સરળતા રહે તેવું વાતાવરણ નિર્માણ કરશે. **ત્રીજું**, અભ્યાસક્રમનો પ્રારંભ થાય તે પહેલાં વિદ્યાર્થીઓના પ્રવર્તમાન શૈક્ષણિક સ્તરનું સાર્વત્રિક મૂલ્યાંકન પણ થઈ શકે. આવું કરવાથી વર્ગ કે વિષયશિક્ષક વિદ્યાર્થીઓનું સ્તર માપીને નવી બાબત શીખવવાની શરૂઆત કરે તે પહેલાં તેને ક્યા પ્રકારનું આયોજન કરવું ? કેવી પદ્ધતિનો સહારો લેવો? કઈ કઈ પ્રયુક્તિઓને આયોજનમાં સમાવિષ્ટ કરવી તેનો પ્યાલ આવે. આનાથી અગાઉના વર્ષની અધ્યયન ખોટ (લર્નિંગ લોસ)ની અસર હાલના ધોરણમાં ન પડે.

શિક્ષણ અવિરત ચાલતી પ્રક્રિયા છે, તે માત્ર વર્ગખંડ, સમયપત્રક કે વિષયમાં જ બંધાયેલું રહેતું નથી. રાષ્ટ્રીય શિક્ષણ નીતિ 2020 અનુસાર શિક્ષણનાં અધ્યયન બિંદુઓને શીખવવા માટે પ્રશ્નોત્તરી, પ્રવૃત્તિ, અવલોકન, પ્રોજેક્ટ, સર્વે જેવી વિવિધ પ્રયુક્તિઓનો સહારો લેવાનો છે. અહીં નિર્માણ થયેલી મહાવરાની વિવિધ સામગ્રીમાં આ બધી જ બાબતોને કાળજીપૂર્વક ધ્યાનમાં લેવાયેલી છે. આ સામગ્રીના મહાવરા માટે નીચે મુજબની કેટલીક બાબતોને ધ્યાનમાં રાખીશું તો આપણા વિદ્યાર્થીઓ અપેક્ષિત શૈક્ષણિક ક્ષમતા કેળવી શકશે અને નવા શૈક્ષણિક વર્ષના અભ્યાસક્રમને સારી રીતે સમજીને શીખવાનું શરૂ કરી શકશે.

- મહાવરા માટે આપેલી દરેક બાબતમાં પ્રવૃત્તિઓ પણ સમાવિષ્ટ હોવાથી પ્રવૃત્તિ માટે પૂરતો સમય આપવો.
- મહાવરાની પ્રવૃત્તિઓમાં લખવા-વાંચવા સાથે જૂથ અને સમૂહમાં પ્રવૃત્તિઓ પ્રોજેક્ટ કાર્ય જેવી વિવિધ બાબતોનો સમાવેશ કરેલો હોઈ તેને પણ શીખવાનો અગત્યનો ભાગ માનીને તે કરવા માટે પૂરતો સમય અને સ્વતંત્રતા આપવી.
- મહાવરાની આ પ્રવૃત્તિઓ દરમ્યાન વિદ્યાર્થીને તેનાં મિત્ર, કુટુંબીજનો અને અન્ય લોકોની જરૂર પડે તેવું આયોજન હોવાથી તેને પ્રવૃત્તિ માટે અન્ય સાથે કામ કરવાની છૂટ આપવી.
- મહાવરાની આ પ્રવૃત્તિઓ શાળા અને ઘર બંને જગ્યાએ એક સાથે ચાલે તે માટેનું આયોજન વિદ્યાર્થીઓને સતત જણાવતા રહીને તેમને આગળના અભ્યાસ માટે પણ જોડવાના છે તેનો ખ્યાલ આપવો.
- મહાવરાની આ પ્રવૃત્તિઓ અભ્યાસક્રમ સાથે સંકળાયેલી હોવાથી તેને માત્ર મનોરંજન સ્વરૂપે ન માની લેતાં વિદ્યાર્થીઓ ગંભીરતાથી તે કરે અને તેમાંથી શીખે તેવું આયોજન કરવું.
- મહાવરાની આ સંપૂર્ણ પ્રક્રિયા લર્નિંગ લોસને પહોંચી વળવા માટેની હોવાથી વર્ગનો દરેક વિદ્યાર્થી દરેક અધ્યયન નિષ્પત્તિની પ્રવૃત્તિમાં સમાન સ્તરે પહોંચે તે માટે પ્રયાસ કરવો.
- લર્નિંગ લોસ એ અધ્યયન ક્યાશ(ખોટ) પૂરી કરવાનો પ્રયાસ હોવાથી શિક્ષક સાથે વાલી, શિક્ષિત મોટા ભાઈ-બહેન અને ઉપલા ધોરણના મિત્રો પણ વિદ્યાર્થીને મદદ કરે તે ઈચ્છનીય છે.
- સ્વઅધ્યયનપોથી સાથે આપેલી મહાવરાની વિવિધ પ્રવૃત્તિઓ વર્ષની શરૂઆતમાં કરવાથી ધોરણ 9ના અભ્યાસક્રમની સંકલ્પનાઓ સમજવી સરળ બની રહે તેવો પ્રયાસ કરવા માટે વર્ગમાં બને તેટલો વધુ સમય મહાવરા માટે આપવાનું આયોજન કરવું.
- મહાવરામાં અગાઉના ધોરણની એવી બાબતોનો સમાવેશ કરાયો છે, જેનાથી ધોરણ- 9ના વિષયવસ્તુની સંકલ્પના સમજવાનું સરળ બને છે, તેને ધ્યાને લઈ પ્રવૃત્તિઓ કરાવતા સમયે તે પૂરેપૂરી રીતે શીખી જાય તેની કાળજી લેવાય તે જોવું.
- ‘ચાલો, યાદ કરીએ’માં આપેલી પ્રવૃત્તિઓનું લેખન અલગ નોટબુકમાં કરવાનું હોવાથી વિદ્યાર્થીઓએ લખેલી પ્રવૃત્તિઓની સમયસર ચકાસણી કરી તેની સારી અને સુધારાત્મક બાબતોનું વ્યક્તિગત માર્ગદર્શન આપવું ઈચ્છનીય છે.
- આપેલી પ્રવૃત્તિઓ વિદ્યાર્થીની સમજ અને સંકલ્પનાના વિકાસ માટે હોવાથી વર્ગના વિદ્યાર્થીઓ LO આધારિત એક-બે પ્રવૃત્તિઓ બાદ તેને સમજી શક્યા છે તેવું જણાય તો તે પૈકીની અન્ય પ્રવૃત્તિઓ ગૃહકાર્યમાં આપી શકાય, જેથી વર્ગમાં અન્ય LO આધારિત પ્રવૃત્તિઓ કરવામાં પૂરતો સમય મળી શકે.
- આપેલી પ્રવૃત્તિઓની સમજ માટે ચિત્રો, સાધન-સામગ્રી અને અન્ય સહાયક સંદર્ભનો આધાર લેવાયો છે તેને ધ્યાને લઈ તેવી પ્રવૃત્તિઓ માટે તે સંદર્ભિત સામગ્રીની સમજ મળી રહે તેવું આયોજન હાથ ધરવું.

- અહીં પસંદ થયેલી મોટાભાગની પ્રવૃત્તિઓ ધોરણ-9ના અભ્યાસક્રમને વધુ બળવત્તર બનાવવાના હેતુસર આપેલી હોવાથી વર્ગના તમામ વિદ્યાર્થીઓ આ પ્રવૃત્તિઓની સંકલ્પના અને સમજ કેળવે તે માટે પ્રવૃત્તિ દરમ્યાન પૂરતું માર્ગદર્શન અને પરીક્ષ મૂલ્યાંકન કરતાં રહેવું.
- અહીં આપવામાં આવેલ પ્રવૃત્તિઓ માત્ર જે તે LOમાં સમાવિષ્ટ સંકલ્પનાના મહાવરા માટે આપેલ છે. વર્ગમાં જરૂરી મહાવરા માટે આ પ્રકારની વધુ પ્રવૃત્તિઓનો વિકાસ કરી તેનો પણ મહાવરો કરાવી શકાય.
- ગણિત, વિજ્ઞાન અને ભાષાની પ્રવૃત્તિઓ તેના વિષયની નવી સંકલ્પનાઓ સરળ કરવા માટે હોવાથી તેનો પૂરતો મહાવરો થાય તે માટે વર્ગનું સમયપત્રક વિષયવાર ગોઠવી તે મુજબ કાર્ય થાય તે જોવું.

પી. કે. ત્રિવેદી
સચિવશ્રી, સમગ્ર શિક્ષા

અનુક્રમણિકા

	ચાલો યાદ કરીએ	01
	એકમ	
1.	સાંજ સમે શામળિયો	61
2.	ચોરી અને પ્રાયશ્ચિત	66
3.	પછે શામળિયોજી બોલિયો	72
4.	ગોપાળબાપા	78
5.	ગુર્જરીના ગૃહકુંજે	84
6.	લોહીની સગાઈ	90
7.	કામ કરે ઈ જીતે	97
8.	છાલ છોતરાં અને ગોટલા	101
9.	પુત્રવધૂનું સ્વાગત	106
10.	ભારતીય સંસ્કૃતિની સિદ્ધિ	110
11.	મરજીવિયા	115
12.	સખી માર્કડી	121
13.	રસ્તો કરી જવાના	127
14.	વાડી પરનાં વહાલાં	132
15.	ગોઠ માતની ક્યાં ?	138
16.	કુદરતી	143
17.	મારા સપનામાં આવ્યા હરિ	151
18.	પંગુમ્ લંઘયતે ગિરિમ્	156
19.	પપ્પા, હવે ફોન મૂકું ?	162
20.	સમાજ સમર્પિત શ્રેષ્ઠી	166
21.	તેજમલ	173
22.	બોળો	179
23.	લઘુકાવ્યો (દુહા, મુક્તક અને હાઈકુ)	186
24.	પ્રેરક પ્રસંગો	193

ચાલો યાદ કરીએમાં સમાવિષ્ટ અધ્યયન નિષ્પત્તિઓની યાદી

G.701	વાર્તા, કાવ્યો, ચિત્ર, વર્ણન, નાટકો ચર્ચાઓ, કિસ્સાઓ સાંભળી તથા મુખવાચન કરી તેને સમજે છે અને સર્જન કરે છે.
G.703	રમતો, પ્રવૃત્તિઓ, મુલાકાતો, ઈંટરવ્યૂ, પ્રોજેક્ટકાર્ય દ્વારા સમજ કેળવે છે અને અહેવાલ તૈયાર કરે છે.
G.704	કિશોર સાહિત્ય, લોકસાહિત્યની કૃતિઓ અને નાટકો સાંભળી, વાંચી સમજે છે તેમજ કથાના સંવાદ રજૂ કરે છે.
G.705	દેશ્ય, શ્રાવ્ય સાધનો (રેડિયો, ટી.વી., ઓડિયો-વીડિયો ફિલ્મ) અને આધુનિક ઈન્ફોર્મેશન ટેકનોલોજીની મદદથી મળતી માહિતી સમજીને તારણો કાઢે છે.
G.707	સમાચારપત્રો, સામયિકો, રેલવે સમયપત્રક વગેરે જેવી જીવન ઉપયોગી વિગતો વાંચે છે અને જરૂરી વિગતો તારવે છે.
G.711	અનુભવજન્ય સામગ્રીમાંથી યોગ્ય તારણ કાઢી વૈકલ્પિક તથા અન્ય પ્રશ્નોના જવાબ લખે છે.
G.712	જોયેલી સાંભળેલી કે વાંચેલી તથા પાઠ્યપુસ્તક કે અન્ય સામગ્રીમાંથી યોગ્ય તારણ કાઢી પ્રશ્નોના જવાબ લખે અને કાર્યકારણ સંબંધોને આધારે વધારે માહિતી મેળવવા 'શા માટે ?' 'કેવી રીતે' જેવા પ્રશ્નો પૂછીને જવાબ આપે છે.
G.716	સ્વતંત્રલેખન કરે છે (મુદ્દા પરથી વાર્તા, કાવ્ય, ઉખાણાં વિવિધ પત્રો, નિબંધલેખન, અરજીલેખન, અહેવાલ, પ્રેસનોટ, પ્રવાસવર્ણન, આત્મકથા મિનિટ્સ ડાયરી વગેરે) લખે છે.
G.717	બિલ, રિસીપ્ટ, પેપર, રિપોર્ટ, જાહેરાત વગેરેમાં આપેલ માહિતી સમજે છે અને ઉપયોગ કરે છે.
G.719	સમાનાર્થી શબ્દો, વિરુદ્ધાર્થી શબ્દો, વચન, કાળ,વાક્યના પ્રકાર, સંજ્ઞા વિશેષણ, વિરામચિહ્નો, જોડણી સહિત વ્યાવહારિક વ્યાકરણ જાણે છે અને તેનો ઉપયોગ કરે છે.
G.801	વિવિધ સાહિત્ય સ્વરૂપ સાંભળે છે, સમજે છે અને અભિવ્યક્ત કરે છે.
G.802	પરિચિત કે અપરિચિત પરિસ્થિતિમાં સંવાદ, ચર્ચા, વર્ણન, વિશ્લેષણ કરી પોતાના અભિપ્રાયો વ્યક્ત કરે છે.
G.803	રમતો, પ્રવૃત્તિઓ, મુલાકાતો, ઈંટરવ્યૂ, પ્રોજેક્ટકાર્ય દ્વારા સમજ કેળવે છે.
G.804	લોકગીતો અને લોકસાહિત્યની કૃતિઓ તેમનાં નાટકો સાંભળી, વાંચી સમજે છે તેમજ કથાના સંવાદ રજૂ કરે છે.
G.805	શિક્ષકની મદદથી દેશ્યશ્રાવ્ય સાધનો અને આધુનિક ઈન્ફોર્મેશન ટેકનોલોજીની સમજ કેળવે છે.
G.808	વિવિધ સામાજિક પરિસ્થિતિ સંદર્ભે વ્યવહારમાં, મેળા-ઉત્સવોમાં લોકબોલીમાં થતી રજૂઆત સાંભળે અને સમજે છે.
G.811	સાંભળેલી કે વાંચેલી અનુભવજન્ય સામગ્રીમાંથી યોગ્ય તારણ કાઢી વૈકલ્પિક તથા અન્ય પ્રશ્નોના જવાબ લખે છે.
G.812	જોયેલી, સાંભળેલી કે વાંચેલી તથા પાઠ્યપુસ્તક અને અન્ય સામગ્રીમાંથી યોગ્ય તારણ કાઢી પ્રશ્નોના જવાબ લખે અને કાર્યકારણ સંબંધોને આધારે વધારે માહિતી મેળવવા 'શા માટે ?' 'કેવી રીતે', જેવા પ્રશ્નો પૂછીને જવાબ આપે છે.
G.816	ગદ્ય તથા પદ્યનું સ્વતંત્રલેખન કરે છે (નિબંધલેખન, કાવ્ય, ઉખાણાં વિવિધ પત્રો, નિબંધલેખન, અરજીલેખન, અહેવાલ, પ્રેસનોટ, પ્રવાસવર્ણન, આત્મકથા, મિનિટ્સ ડાયરી વગેરે) લખે છે.
G.817	બિલ, રિસીપ્ટ, પેપર, રિપોર્ટ, જાહેરાત વગેરેમાં આપેલ માહિતી સમજે છે અને ઉપયોગ કરે છે.
G.819	વ્યાવહારિક વ્યાકરણ જાણે છે અને તેનો ઉપયોગ કરે છે.

ચાલો, યાદ કરીએ

(1) સમજ : વિદ્યાર્થીમિત્રો, તમે વિવિધ ધોરણોમાં ઘણાં કાવ્યો - ગીતો વાંચ્યાં-સાંભળ્યાં છે. ઘણાં ગીતો તમે ગાયાં પણ છે. સાથે સાથે નાટકના સ્વરૂપથી પણ તમે પરિચિત છો.

આ પ્રવૃત્તિમાં તમને ખૂબ જ ગમતું હોય એવું ગીત તમારી નોંધપોથીમાં સારા અક્ષરે લખવાનું છે, ત્યાર બાદ એ ગીતને આધારે ત્રણ પ્રશ્નો બનાવીને લખવાના છે. જેમકે, ધો-8 ગુજરાતી બીજા સત્રનું કાવ્ય 'વળાવી બા આવી' છે, તો તેને વિશે નીચે લખ્યા છે એવા પ્રશ્નો આપણે બનાવી શકીએ.

- સંતાનોને કોણ વળાવવા ગયું ?
- કવિએ શાંતિ 'સ્ખલિત' થઈ એવું શા માટે કહ્યું હશે ?
- બા પગથિયે કેમ બેસી પડ્યાં ?

(2) અધ્યયન નિષ્પત્તિ : 704/804

પ્રશ્ન-1. તમને ગમતું એક ગીત/લોકગીત લખી ત્રણ પ્રશ્નો બનાવો.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

(1) સમજ : વિદ્યાર્થીમિત્રો, તમે અભ્યાસ દરમિયાન સમાનાર્થી શબ્દ, વિરુદ્ધાર્થી શબ્દ, સંજ્ઞા, વિશેષણ વગેરેથી પરિચિત બન્યા છો. વિવિધ એકમોમાં આવતા શબ્દો તેના અર્થ અને શબ્દના વિશિષ્ટ વાક્ય પ્રયોગોથી પણ તમે પરિચિત બનતા રહ્યા છો. આ રીતે જ આપણી ભાષાસજ્જતા કેળવાતી હોય છે.

અહીં આપવામાં આવેલી પ્રવૃત્તિમાં તમારે આ જ પ્રકારનું કામ કરવાનું છે. અહીં કેટલાંક વાક્યો આપવામાં આવ્યાં છે. દરેક વાક્ય પછી કૌંસમાં એક શબ્દ આપવામાં આવ્યો છે જેનો ઉપયોગ કરી તમારે વાક્યમાં જરૂરી ફેરફાર કરીને તમારી નોંધપોથીમાં એ વાક્ય ફરીથી લખવાનું છે.

દા. ત. જાનકી પરીક્ષા આપવા માટે ગઈ. (આવતીકાલે)

જવાબ : જાનકી આવતીકાલે પરીક્ષા આપવા માટે જશે.

(2) અધ્યયન નિષ્પત્તિ : 719/819

પ્રશ્ન-2. કૌંસમાં આપેલા શબ્દોનો ઉપયોગ કરી વાક્યો ફરીથી લખો.

1. હું ગઈકાલે ગાંધીનગર ગયો હતો. (આજે)

જવાબ :

2. હાલ હું ગુજરાતીનું સ્વાધ્યાય કરી રહ્યો છું. (ગઈકાલ)

જવાબ :

3. ગઈકાલની મેચમાં ભારત જીત્યું. (આવતીકાલ)

જવાબ :

4. મહેશ પાંચ વર્ષ વહેલાં ભાષાનો શિક્ષક બન્યો. (પછી)

જવાબ :

5. હમણાં કોરોનાના લીધે હું ગરમ પાણી પીઉં છું. (ગરમ વધ)

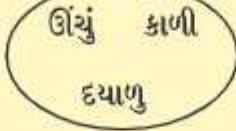
જવાબ :

6. હું ગઈકાલે સરદાર સરોવર ગયો હતો. (આવતીકાલ)

જવાબ :

(1) સમજ : વિદ્યાર્થીમિત્રો, તમે અભ્યાસ દરમિયાન સમાનાર્થી શબ્દો, વિરુદ્ધાર્થી શબ્દો, સંજ્ઞા, વિશેષણ વગેરેથી પરિચિત બન્યા છો. વિવિધ એકમોમાં આવતા શબ્દો તેના અર્થ અને શબ્દના વિશિષ્ટ વાક્યપ્રયોગોથી પણ તમે પરિચિત બનતા રહ્યા છો. આ રીતે જ આપણી ભાષાસજ્જતા કેળવાતી હોય છે.

આ પ્રવૃત્તિમાં તમારે આપેલા લંબગોળમાંથી 'વિશેષણ' તારવીને આપેલી ખાલી જગ્યામાં યોગ્ય રીતે મૂકવાના છે, જેથી તે વાક્યો સાર્થક બને.

દા. ત.

- (1) નરેશે "....." જોયું.
- (2) "....." અંધારી રાત્રે સરસ્વતીચંદ્ર આવ્યો.
- (3) મહારાજાનો સ્વભાવ ખૂબ "....." હતો.

(2) અધ્યયન નિધતિ : 719/819

પ્રશ્ન-3. આપેલા લંબગોળમાંથી વિશેષણ શોધી ખાલી જગ્યા પૂરો.

1. મમ્મી પાસે "....." સાડી છે.
2. હું "....." ઘી લાવ્યો.
3. સાબરનાં શીંગડાં "....." હોય છે.
4. મને હંમેશાં "....." આઈસ્ક્રીમ ભાવે.
5. મોર એનાં રંગબેરંગી પીંછાંથી "....." લાગે છે.

(1) સમજ : વિદ્યાર્થીમિત્રો, તમે જુદા જુદા પ્રકારનાં ચિત્રોનું અવલોકન કરતાં શીખ્યા છો. ચિત્રની ભાષા સમજીને તમે તેને વિશે વિગતે વર્ણન પણ કરો છો. ચિત્રના અવલોકનની કળા અને કૌશલ્ય આપણને ઘણાં જ ઉપયોગી છે.

અહીં આપવામાં આવેલી પ્રવૃત્તિમાં તમારે ચિત્રનું ઝીણવટથી અવલોકન કરીને તેને વિશે આઠથી દસ વાક્યો લખવાનાં છે. આ વાક્યો તમે મૌલિક રીતે લખો તેમ જ ચિત્રનું વર્ણન પૂરેપૂરું આવી જાય તે રીતે લખો. ભાષાશુદ્ધિની કાળજી પણ રાખવી.

(2) અધ્યયન નિષ્પત્તિ : 701/802

પ્રશ્ન-4. ચિત્રનું આઠ થી દસ વાક્યમાં વર્ણન કરો.

પ્રશ્ન-1. આ ચિત્રમાં એવી કઈ કઈ વસ્તુઓ છે કે જેનો તમે ઉપયોગ કર્યો છે ? ક્યાં ? એવી કઈ વસ્તુઓ છે જેનો તમે ઉપયોગ નથી કર્યો ? કેમ ? - તેની નોંધ કરો.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

(1) સમજ : વિદ્યાર્થીમિત્રો, તમે જાહેરાતનાં પાટિયાં, છાપાની વિવિધ જાહેરખબરો, ભીંત પરનું લખાણ, સમયપત્રક તેમજ વિઝિટિંગ કાર્ડ વગેરે વાંચીને તેના અર્થ સમજતા હો છો. વિવિધ જાહેરસ્થળોએ લગાડવામાં આવેલાં સાઈનબોર્ડ વાંચીને આપણે તેને અનુસરતા હોઈએ છીએ. એ રીતે આપણે ભાષાનો વ્યવહારુ ઉપયોગ કરતા હોઈએ છીએ.

અહીં એક જાહેરાત આપવામાં આવી છે. જેને તમારે વાંચીને સમજવાની છે. ત્યારબાદ તેની નીચે આપવામાં આવેલા પ્રશ્નોના જવાબ આપવાના છે.

(2) અધ્યયન નિધત્તિ : 707, 807, 808

પ્રશ્ન-5. નીચેની જાહેરાત વાંચીને તેના આધારે જવાબ આપો.

કાંકરિયા કાર્નિવલ

દસમા કાંકરિયા કાર્નિવલનાં મહત્વનાં આકર્ષણો :

ઉત્તમ કલાકારો દ્વારા ડાયરો, હાસ્યકલાકારો દ્વારા ગમ્મતગુલાલ, બાળકો માટે રાઈડ્સ,
આતશબાજી, ગીત-સંગીતના કાર્યક્રમો, મોટિવેશનલ વક્તવ્ય

• પ્રવેશ •

25 ડિસેમ્બર થી 31 ડિસેમ્બર

નિ:શુલ્ક રહેશે

અપીલ - માસ્ક ફરજિયાત પહેરવું, બે વ્યક્તિ વચ્ચે યોગ્ય અંતર રાખવું.

સ્થળ : કાંકરિયા તળાવ, મણિનગર, અમદાવાદ.

સમય : સાંજે 6:00 થી રાત્રે 10:00 સુધી

1. દસમા કાંકરિયા કાર્નિવલમાં તમે મમ્મી-પપ્પા સાથે જશો તો ટિકિટ માટે કેટલા રૂપિયા આપવા પડશે?

.....

2. આ કાંકરિયા કાર્નિવલ અગાઉ કેટલા કાર્નિવલ થઈ ચૂક્યા છે ?

.....

3. કાંકરિયા કાર્નિવલમાં લોકોના મનોરંજન માટે કયા કયા કાર્યક્રમો રાખવામાં આવ્યા છે ?

.....

4. આ કાર્નિવલમાં કયા કયા કાર્યક્રમો થવાના છે ?

.....

5. આ કાંકરિયા કાર્નિવલમાં ભાગ લેવા તમારે કઈ કઈ કાળજી રાખવાની અપીલ કરવામાં આવી છે?

.....

(1) સમજ : વિદ્યાર્થીમિત્રો,

આપણે સાંભળીને અને વાંચીને કોઈપણ વિગત/બાબતનું અર્થગ્રહણ કરતા હોઈએ છીએ એટલે કે તેને બરાબર સમજતા હોઈએ છીએ. આપણે જે-તે બાબત સારી રીતે સમજ્યા છીએ એવું ત્યારે જ કહી શકીએ કે જ્યારે એના વિશેના પ્રશ્નોના યોગ્ય જવાબ આપી શકીએ. આમ અર્થગ્રહણ કરવું એ એક કૌશલ્ય છે.

અહીં ફકરો આપવામાં આવ્યો છે. તેને ધ્યાનપૂર્વક વાંચીને નીચે આપેલા પ્રશ્નોના યોગ્ય જવાબો આપો.

(2) અધ્યયન નિધતિ : 711/811

પ્રશ્ન-6. નીચે આપેલો ફકરો વાંચી તેની નીચે આપેલા પ્રશ્નોના જવાબ આપો.

પાટણ નગરમાં આજે આનંદનો પાર ન હતો, કારણ કે રાજ્યના મહાન વિદ્વાન કલિકાલ સર્વજ્ઞ શ્રી હેમચંદ્રાચાર્યજીએ મહારાજ સિદ્ધરાજ જયસિંહની પ્રેરણાથી એક વ્યાકરણ ગ્રંથ 'સિદ્ધહેમ શબ્દાનુશાસન'ની રચના કરી હતી. જેની શોભાયાત્રા હાથીની અંબાડી પર સમગ્ર નગરમાં નીકળી હતી. એથી એ સિદ્ધ થયું કે, જ્ઞાનનું મૂલ્ય સોના કે ચાંદી કરતાં પણ અધિક છે. અબીલ-ગુલાલ ઊડી રહ્યાં હતાં અને વુંદ આ મહાન ગ્રંથનો જ્યજ્યકાર કરતું હતું.

1. ફકરામાંથી કોઈપણ ત્રણ વ્યક્તિવાચક સંજ્ઞાનાં પદ ઓળખી લખો.

.....

.....

.....

2. ફકરામાંથી કોઈપણ બે જાતિવાચક સંજ્ઞાપદ ઓળખી લખો.

.....

.....

.....

3. ફકરામાંથી કોઈ એક સમૂહવાચક સંજ્ઞાપદ શોધીને લખો.

.....

.....

.....

4. ફકરામાંથી કોઈપણ ત્રણ ભાવવાચક સંજ્ઞાપદ શોધીને લખો.

.....

.....

.....

5. ફકરામાંથી કોઈપણ બે દ્રવ્યવાચક સંજ્ઞાપદ શોધીને લખો.

.....

.....

.....

(1) સમજ : વિદ્યાર્થીમિત્રો,

તમે જુદા જુદા પ્રકારનાં ચિત્રોનું અવલોકન કરતા શીખ્યા છો. ચિત્રની ભાષા સમજીને તેના વિશે વિગતે વર્ણન પણ કરો છો. ચિત્રના અવલોકનની કળા અને કૌશલ્ય આપણને ઘણાં જ ઉપયોગી છે.

અહીં આપેલી જગ્યામાં તમને મનપસંદ ચિત્ર ચોંટાડવાનું છે.

(2) અધ્યયન નિધ્યત્તિ : 701/802

પ્રશ્ન-8. તમને ગમતું ચિત્ર ચોંટાડી તેનું વર્ણન કરો.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

(1) સમજ : વિદ્યાર્થીમિત્રો, આપણી માતૃભાષા આપણે પ્રથમ તો માતા પાસેથી શીખીએ છીએ. એ પછી પરિવાર અને મહોલ્લામાંથી પણ આપણું ભાષાજ્ઞાન વધે છે-વિકસે છે, ત્યાર બાદ શાળા કક્ષાએ આપણે ભાષાનું ઔપચારિક જ્ઞાન મેળવીએ છીએ. ભાષા સાંભળીને, વાંચીને અને બોલીને વધુ સમૃદ્ધ બનાવી શકાય છે.

અહીં ધ્વનિને લગતી પ્રવૃત્તિ આપવામાં આવી છે, તેને આપણે એક ઉદાહરણથી સમજીએ.

સૂરજ : સ + ઊ + ર + અ + જ = સૂરજ

(2) અધ્યયન નિષ્પત્તિ : 819

પ્રશ્ન-10. માગ્યા મુજબ લખો.

● આપેલ ધ્વનિઘટકોને જોડો.

1. વ + ઈ + પ + અ + ત =

2. જ + ઈ + ત + દ + અ + ગ + ઈ =

3. સ + અ + ર + ઓ + વ + અ + ર =

● આપેલ શબ્દોના ધ્વનિઘટકો છૂટા પાડો.

1. સુધારો -

2. સગડી -

3. ધીરજ -

(1) સમજ : વિદ્યાર્થીમિત્રો, આપણી માતૃભાષા આપણે પ્રથમ તો માતા પાસેથી શીખીએ છીએ એ પછી પરિવાર અને મહોલ્લામાંથી પણ આપણું ભાષાજ્ઞાન વધે છે વિકસે છે. ત્યારબાદ શાળા કક્ષાએ આપણે ભાષાનું ઔપચારિક જ્ઞાન મેળવીએ છીએ. ભાષા સાંભળીને, વાંચીને અને બોલીને વધુ સમૃદ્ધ બનાવી શકાય છે.

આપણે ધ્વનિ ઘટકોના સ્થાન વિશે શીખી ગયા છીએ. જેમકે કંઠ્ય, તાલવ્ય, મૂર્ધન્ય, દંત્ય અને આહ્ય. જેને યાદ કરીને નીચે આપેલા પ્રશ્નોના જવાબ લખવાના છે.

(2) અધ્યયન નિષ્પત્તિ : 819

પ્રશ્ન-11. અહીં ધ્વનિઘટકોના સ્થાન આડા અવળાં થઈ ગયા છે, તો તેને યોગ્ય સ્થાને મૂકો.

1. કંઠચ - ત, ધ
2. તાલવ્ય - ક, ખ
3. દંત્ય - પ, ભ
4. મૂર્ધન્ય - ચ, ઝ
5. ઓષ્ઠ્ય - ટ, ઠ

કંઠચ -

તાલવ્ય -

દંત્ય -

મૂર્ધન્ય -

ઓષ્ઠ્ય -

(1) સમજ : આપ સૌ જાણો છો તે મુજબ વાક્ય બનાવવા માટે કર્તા, કર્મ, ક્રિયાપદ જેવાં તત્વો અનિવાર્ય છે. વાક્યમાં ક્રિયા દર્શાવતું પદ એટલે ક્રિયાપદ. કર્મ વગર વાક્ય હોઈ શકે પણ ક્રિયાપદ વગરનું વાક્ય ન હોય.

તમારે ક્રિયા સૂચવતા હોય તેવાં પદોનો ઉપયોગ કરી 7 (સાત) વાક્યો તમારી નોંધપોથીમાં લખવાના છે. દરેક વાક્યમાં જુદી જુદી ક્રિયાઓ જ આવે તે જરૂરી છે.

(2) અધ્યયન નિધત્તિ : 819

પ્રશ્ન-12. વિવિધ ક્રિયાપદનો ઉપયોગ કરી તમને ગમતાં સાત વાક્યો બનાવો.

.....

.....

.....

(1) સમજ : વિદ્યાર્થી મિત્રો,

તમે જાહેરાતનાં પાટિયાં, છાપાંની વિવિધ જાહેર ખબરો, ટી.વી. પરની જાહેરાતો, ભીંતપરનું લખાણ, સમયપત્રક, વિઝિટિંગ કાર્ડ વગેરે વાંચીને, જોઈને તેનો અર્થ સમજતા હોવ છો. વિવિધ જાહેર સ્થળોએ લગાડવામાં આવેલા સાઈનબોર્ડ આપણે વાંચીને તેને અનુસરતા હોઈએ છીએ. એ રીતે આપણે ભાષાનો વ્યવહારુ ઉપયોગ કરતા હોઈએ છીએ.

અહીં એક વિઝિટિંગ કાર્ડ આપવામાં આવેલ છે. તમારે તેનો અભ્યાસ કરીને તેની નીચે આપેલા પ્રશ્નોના જવાબ લખવાના છે.

(2) અધ્યયન નિધતિ : 707/807/808

પ્રશ્ન-13. આપેલ વિઝિટિંગ કાર્ડના આધારે પ્રશ્નોના જવાબ લખો.

પ્રો. લાડુરામ ચાવીવાળા

સપ્તરંગી રમકડાં શોપ

અમારે ત્યાં ઇલેક્ટ્રિક-બેટરીવાળાં, નાનાં-મોટાં દરેક પ્રકારનાં રમકડાં મળશે.

ખાસ ઓફર : 200 રૂપિયાની ખરીદી પર 50 રૂપિયાનું એક રમકડું ફ્રી મળશે.

એક શૈક્ષણિક રમકડાની ખરીદી પર બે વાર્તાની ચોપડી ફ્રી મળશે.

દરેક રમકડાની એક વર્ષની ગેરંટી આપવામાં આવશે.

નોંધ : દર પૂનમે દુકાન બંધ રહેશે.

સ્થળ :

ગુલાબનગર,

રમકડાં બજારની ગલીમાં, અમદાવાદ.

પ્રશ્નો :

1. સપ્તરંગી રમકડાં શોપ કઈ જગ્યાએ આવેલી છે ?

.....

2. ચિન્ટુને 50 રૂપિયાવાળાં ત્રણ રમકડાં ફી મળ્યાં છે, તો તેણે કેટલા રૂપિયાનાં રમકડાં ખરીદ્યાં હશે?

.....

3. ભોલુએ બેટરીવાળી ગાડી બે વર્ષ પહેલાં ખરીદી હતી, હવે તે બગડતાં તે તેને બદલાવી શકશે ? કેમ?

.....

4. પરીને ચાર વાર્તાની ચોપડી ફી મળી છે, તો તેણીએ કેટલાં શૈક્ષણિક રમકડાં ખરીદ્યાં હશે ?

.....

5. 'સપ્તરંગી રમકડાં શોપ' મહિનામાં કેટલી વાર બંધ રહેશે ?

.....

પ્રશ્ન-14. કંકોત્રી/વિજિટિંગ કાર્ડ/આમંત્રણકાર્ડ મેળવી તેના અવલોકનના આધારે પૂછી શકાય તેવા દસ પ્રશ્નો બનાવીને લખો.

(1)

.....

(2)

.....

(3)

.....

(4)

.....
.....

(5)

.....
.....

(6)

.....
.....

(7)

.....
.....

(8)

.....
.....

(9)

.....
.....

(10)

.....
.....

(1) સમજ : વિદ્યાર્થીમિત્રો,

તમે જુદા જુદા પ્રકારનાં ચિત્રોનું અવલોકન કરતાં શીખ્યા છો. ચિત્રની ભાષા સમજીને તમે તેને વિશે વિગતે વર્ણન પણ કરો છો. ચિત્રના અવલોકનની કળા અને કૌશલ્ય આપણને ઘણાં જ ઉપયોગી છે.

અહીં આપવામાં આવેલા ચિત્રનું ઝીણવટથી અવલોકન કરો ત્યારબાદ ચિત્રમાં રજૂ થયેલાં પાત્રોનાં નામ તમારી રીતે આપીને તે પાત્રો વચ્ચેના સંવાદો ચિત્રને અનુરૂપ લખવાના છે. અહીં સંવાદનો એક નમૂનો આપ્યો છે તે જુઓ.

ગોમતી : તારી સાસુની તબિયત કેમ છે, ગંગા ?

ગંગા : કાલ સાંજથી તો ઘણું સાડું છે.

(2) અધ્યયન નિષ્પત્તિ : 701/802

પ્રશ્ન-15. ચિત્ર આધારિત સંવાદો બનાવી તમારી નોંધપોથીમાં લખો.

(1) સમજ : વિદ્યાર્થીમિત્રો,

તમે રજાના દિવસે પરિવાર સાથે ક્યારેક કોઈ જાહેર સ્થળ કે બગીચો કે દરિયાકિનારાની મુલાકાત લીધી હશે ત્યારે મુલાકાત દરમિયાન તમે ત્યાં નિરીક્ષણ પણ કર્યું હશે. તમારા સૂક્ષ્મ નિરીક્ષણના આધારે અહીં જે પ્રશ્નો આપ્યા છે, તેના જવાબ આપેલા ચિત્રના આધારે લખવાના છે.

(2) અધ્યયન નિધ્યતિ : 707/807

પ્રશ્ન-17. નીચેના ચિત્રના આધારે પ્રશ્નોના જવાબ લખો.

1. ચિત્રમાં આપેલાં સ્થળે માણસો કેમ ઊભટ્યા હશે ?

.....

.....

.....

2. તમે ઘર આગળના મેદાનમાં શંખલા અને છીપલાં શોધવા જશો તો મળશે ? કેમ ?

.....

.....

.....

3. તમે ચિત્રમાં આપેલી જગ્યાએ ફરવા જાઓ તો સૌથી વધુ શાની મજા લો ? કેમ ?

.....

.....

.....

4. ચિત્રમાં આપેલી જગ્યાએ તમારે દુકાન કરવાની થાય તો શાની દુકાન કરો ? કેમ ?

.....

.....

.....

5. તમારા મિત્રનું ચંપલ પાણીમાં તણાઈ જાય તો તમે શું કરશો ?

.....

.....

.....

(1) સમજ : વિદ્યાર્થીમિત્રો,

તમે જાહેરાતનાં પાટિયા, છાપાની વિવિધ જાહેરખબરો. ટી.વી. પરની જાહેરાતો, ભીંત પરનું લખાણ, સમયપત્રક વિજિટિંગકાર્ડ વગેરે વાંચીને જોઈને તેનો અર્થ સમજતા હો છો. વિવિધ જાહેર સ્થળોએ લગાડવામાં આવેલા સાઈનબોર્ડ આપણે વાંચીને તેને અનુસરતા હોઈએ છીએ. એ રીતે આપણે ભાષાનો વ્યવહારુ ઉપયોગ કરતા હોઈએ છીએ.

અહીં એક માહિતી ચાર્ટ આપવામાં આવેલી છે. તમારે તેનો કાળજીપૂર્વક અભ્યાસ કરીને નીચે આપેલા પ્રશ્નોના જવાબ લખવાના છે.

(2) અધ્યયન નિષ્પત્તિ : 701/807/808

પ્રશ્ન-18. નીચે આપેલી માહિતી પરથી પ્રશ્નોના જવાબ લખો.

મસ્તાના ગાર્ડન

પ્રવેશ ટિકિટ ચાર્ટ

● 10 વર્ષથી નાની વયજૂથ ધરાવતા.	15 રૂપિયા
● 11 થી 17 વર્ષની વયજૂથ ધરાવતા.	25 રૂપિયા
● પુખ્તવય ધરાવતા.	35 રૂપિયા

આકર્ષક ઓફર : બે વ્યક્તિ દીઠ 100 રૂપિયાની કૂપન પર એક વ્યક્તિને તમામ રાઈડ્સ ફ્રી.

નોંધ : ● કોઈપણ જાતની શિસ્તભંગ કરનારને રૂ. 100 દંડ થશે.

● માસ્ક ન પહેરનાર બાળક દીઠ રૂ. 500 અને પુખ્ત વ્યક્તિ દીઠ રૂ. 1000 દંડ થશે.

1. જો મોહનની ઉંમર 21 વર્ષ છે, તો તેને ટિકિટના કેટલા રૂપિયા ચૂકવવા પડશે ?

.....

.....

2. કમલ કેટલા વર્ષનો થાય ત્યારે પુખ્ત વયનો કહેવાય ? કેમ ?

.....

.....

3. જો તમે અને તમારી 9 વર્ષની બહેને માસ્ક નથી પહેર્યો, તો તમારે કેટલા રૂપિયા દંડ ભરવો પડશે ?

.....

.....

4. તમે રાઈડ્સ માટે બે વ્યક્તિના 200 રૂપિયા ચૂકવ્યા, તો કેટલી વ્યક્તિઓને ફ્રી રાઈડ્સનો લાભ મળશે ?

.....

.....

5. પંકજ નાસ્તો કરીને ગાર્ડનના રસ્તા પર ઓઠવાડ ફેંકે છે તો શું તેને દંડ થશે ? કેમ ?

.....
.....

6. તમારે મસ્તાના ગાર્ડનની આકર્ષક ઓફરનો લાભ લેવા શું કરવું પડશે ?

.....
.....

(1) સમજ : વિદ્યાર્થીમિત્રો, તમે અત્યાર સુધીમાં વાર્તા, પત્ર અને નિબંધલેખન કરતા શીખ્યા છો આપેલા મુદ્દા પરથી વાર્તા લખવાનો તમને અનુભવ છે. એવી જ રીતે ચોક્કસ વિષય પર તમે નિબંધલેખન પણ કરો છો. જુદા જુદા પ્રકારના લેખનની ચોક્કસ રીત હોય છે, કૌશલ્ય હોય છે. જે આપણે હસ્તગત કરવાનું હોય છે.

અહીં તમારે અરજીલેખન કરવાનું છે, જેમાં તમારે તમારા વિસ્તારની કોઈ સમસ્યાના નિવારણ માટે ગામના કે શહેરના વડાને પૂરતી નમ્રતા સાથે અરજી લખવાની છે. તમે સારા અક્ષરે શુદ્ધ ભાષામાં તમારા વિચારો અરજી સ્વરૂપે રજૂ કરો.

(2) અધ્યયન નિધતિ : 818

પ્રશ્ન-19. તમારા વિસ્તારની કોઈ એક સમસ્યા નિવારણ માટે ગામના વડા કે શહેરના વડાને અરજી લખો.

અરજદારનું નામ :

સરનામું :

તારીખ :

પ્રતિ,

.....
.....

(1) સમજ : વિદ્યાર્થીમિત્રો,

આપણે સાંભળીને અને વાંચીને કોઈપણ વિગત/બાબતનું અર્થગ્રહણ કરતા હોઈએ છીએ એટલે કે તેને સમજતા હોઈએ છીએ. આપણે જે-તે બાબત સારી રીતે સમજ્યા છીએ એવું ત્યારે જ કહી શકાય કે જ્યારે એના વિશેના પ્રશ્નોના યોગ્ય જવાબો આપી શકીએ. આમ, અર્થગ્રહણ કરવું એ એક કૌશલ્ય છે.

અહીં ફકરો આપવામાં આવ્યો છે તેને ધ્યાનપૂર્વક વાંચીને નીચે આપેલા પ્રશ્નોના યોગ્ય જવાબ આપો.

(2) અધ્યયન નિધતિ : 711/811

પ્રશ્ન-21. નીચેના ફકરાનું વાચન કરો અને પ્રશ્નોના જવાબ લખો.

ઈ.સ. 1904માં એક મોટી સીમાચિહ્નરૂપ ઘટના બની, જેણે ગાંધીજીના જીવનમાં ધરમૂળથી પલટો આણી દીધો. ગાંધીજીની વય ત્યારે ૩૫ વરસની. એકાદ વરસથી એમણે ‘ઈન્ડિયન ઓપિનિયન’ સાપ્તાહિક છાપું શરૂ કરેલું. તે ડરબનથી નીકળતું.

આ છાપાના કામ માટે ગાંધીજીને એકવાર જોહાનિસબર્ગથી ડરબન જવાનું થયું. ચોવીસ કલાકની ટ્રેનની મુસાફરી હતી. એમના પરમ અંગ્રેજ મિત્ર મિ. પોલાક સ્ટેશને મૂકવા આવેલા. “આ પુસ્તક રસ્તામાં વાંચી શકાય તેવું છે. તો વાંચજો તમને ગમશે.” એમ કહી એ પુસ્તક એમણે ગાંધીજીના હાથમાં મૂક્યું.

1. એમણે ‘ઈન્ડિયન ઓપિનિયન’ સાપ્તાહિક છાપું શરૂ કરેલું અહીં ‘એમણે’ એટલે કોણે ?

.....
.....

2. ફકરામાંથી ‘ઉંમર’ શબ્દનો સમાનાર્થી શબ્દ લખો.

.....
.....

3. સપ્તાહમાં એકવાર પ્રસિદ્ધ થતું સાપ્તાહિક તો પંદર દિવસે અને મહિને પ્રસિદ્ધ થતાં હોય તેને શું કહેવાય?

.....
.....

4. મિ. પોલાક સ્ટેશને મૂકવા આવેલા અહીં 'મિ.' એટલે ?

.....
.....

5. ગાંધીજીના જીવનમાં ક્યારે ધરમૂળથી પલટો આવ્યો ?

.....
.....

(1) સમજ : વિદ્યાર્થીમિત્રો,

આપણે કંઈક વાંચીએ છીએ. સાંભળીએ છીએ કે જોઈએ છીએ ત્યારે માત્ર વાંચવાનું, સાંભળવાનું કે જોવાનું કરતા નથી પણ સાથે-સાથે આપણે સમજીએ પણ છીએ. જ્યારે ખાલી જગ્યામાં યોગ્ય શબ્દ કે શબ્દસમૂહ મૂકીને આપણે વિગતો પૂર્ણ કરવાનો પ્રયત્ન કરીએ છીએ ત્યારે બે વાક્યો વચ્ચેના સંબંધને સમજીને જ યોગ્ય શબ્દ કે શબ્દસમૂહ મૂકી ખાલી જગ્યા પૂર્ણ કરીએ છીએ.

આપેલી પ્રવૃત્તિમાં કૌંસમાં આપેલા શબ્દોને તમે જ્યારે ખાલી જગ્યામાં મૂકવાનો પ્રયત્ન કરશો ત્યારે ખાલીજગ્યાની આગળ અને પાછળ જ વાક્ય વાંચી કાર્યકારણ સંબંધ જળવાઈ રહે તે રીતે ખાલીજગ્યા પૂરશો.

(2) અધ્યયન નિષ્પત્તિ : 712/812

પ્રશ્ન-22. નીચેની વિગત ધ્યાનથી વાંચો અને વિકલ્પો દ્વારા ખૂટતી વિગતો ભરો.

(અગમચેતીના, આગાહી, વાતાવરણમાં, સૂચના, જાહેર જનતાના, માછીમારોને, ડોરેમોન, તરફ, ખેડવા, હળવા, પાથલ, આગળ, અપીલ, કારણે, અરબીસમુદ્રમાં, તેજ, ઝાપટાં, દિવસ, વાવાઝોડું, મિનિસ્તાન, સર્જાયેલા, હવામાન, છવાયાં)

જાહેર - નામના વાવાઝોડાનો ભય

..... વિભાગની મુજબ મોસમી ઊથલ-..... ના કારણે પલટો

જોવા મળી રહ્યો છે. અગાઉ મિકીસ્તાન ફંટાઈ જવાનું હતું, પરંતુ છેલ્લા

ચાર દરમિયાન ડિપ્રેશનના આ વાવાઝોડું તરફ

ગતિથી વધી રહ્યું છે. તેથી તે છૂટા- વિસ્તારોમાં અઠવાડિયાની અંદર

વરસાદના પડી શકે છે. તેથી જાહેરજનતાને પગલાં લેવા કરવામાં આવે છે દરિયો ન સૂચના આપવામાં આવે છે હિતમાં.

(1) સમજ : વિદ્યાર્થીમિત્રો,

આપણે જાણીએ છીએ કે ભાષા એક છે, પણ પ્રદેશ પ્રદેશ બોલાતી બોલીઓમાં ઘણું વૈવિધ્ય છે. ગુજરાતના વિવિધ પ્રાંતમાં જુદી જુદી બોલીઓમાં તળપદા શબ્દો બોલાતા જોવા મળે છે. આ તળપદા શબ્દો માટે માન્ય ભાષામાં શબ્દ હોય છે.

આપ સૌએ આ પ્રવૃત્તિ દરમિયાન આપના પ્રદેશ-વિસ્તારમાં બોલાતા તળપદા શબ્દોની નોંધ કરવાની છે અને એ તળપદા શબ્દ માટે માન્ય ભાષામાં કયો શબ્દ ઉપયોગમાં લેવાય છે તે તેની સામે લખવાનો છે.

(2) અધ્યયન નિધાતિ : 719/819

પ્રશ્ન-23. તમારા વિસ્તારમાં બોલાતા કોઈપણ પાંચ તળપદા શબ્દો લખો અને તેની સામે તે શબ્દા માન્ય ભાષામાં લખો.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

(1) સમજ : વિદ્યાર્થીમિત્રો,

જ્યારે આપણે કંઈક વાંચતા હોઈએ ત્યારે વાચનની સાથે અર્થગ્રહણ પણ એટલું જ જરૂરી છે. જો સમજણપૂર્વકનું વાચન થાય તો વાચનસામગ્રીમાંથી વિગતો તારવવાની જ સરળ બની રહે છે.

આપણે જ્યારે કોઈ વિગતમાંથી પ્રશ્નોના ઉત્તર લખવાના થાય ત્યારે જે-તે વિગતને સમજણપૂર્વક વાંચેલી અને સમજેલી હોય તો આપણે આપેલા પ્રશ્નોના જવાબ યોગ્ય રીતે આપી શકીએ.

વિદ્યાર્થીમિત્રો, અહીં ફકરાના આધારે પ્રશ્નોના જવાબ તમારે શોધવાના થશે ત્યારે એ જરૂરી નથી કે જવાબ ફકરામાં સીધેસીધો હોય. ત્યારે ફકરાનું સમજપૂર્વકનું વાચન જરૂરી છે.

ઉદાહરણ તરીકે

અનુજ પરદેશ રહે છે. જિજ્ઞેશ એમની બહેનના દીકરા અનુજને મળવા આતુર હતો. વિદ્યાર્થીમિત્રો, આવી વિગત હોય અને પ્રશ્ન જો એમ પૂછવામાં આવે કે જિજ્ઞેશ અને અનુજ વચ્ચે શો સંબંધ છે ? ત્યારે તમે જો સમજીને વાંચેલું હશે તો જવાબ તરીકે મામા-ભાણેજ લખી શકશો.

(2) અધ્યયન નિધ્યતિ : 711/811

પ્રશ્ન-24. નીચેનો ફકરો વાંચો અને પ્રશ્નોના જવાબ લખો.

ચકાભાઈ અને બકાભાઈ બંને પાકકા ભાઈબંધ. સુખ-દુઃખની વાતો એકબીજા સાથે વહેંચે. કોઈ મુશ્કેલી હોય તો તેનો તોડ કાઢે. બકાભાઈએ કહ્યું, એકવાર અમારે ત્યાં ચુસ્ત સત્યાગ્રહી ભાઈ આવ્યા. રાતવાસો કરવાના હતા તેથી રાતનું જમવાનું અમારા ત્યાં નક્કી થયું. નિયમો અને પ્રતોમાં વધારે દૃઢતા. થાળીમાં અન્નનો એક દાણો પણ ન બચે તેના ચુસ્ત આગ્રહી. અમે એ જાણતા હતા તેથી તેમને જરૂર મુજબની જ વસ્તુઓ પીરસી હતી. થાળીમાં દાળ-ભાત, શાક-રોટલી બધું સપ્રમાણ મૂક્યું હતું. તેઓ શાંતિથી જમ્યા એટલે અમે રાજી થયા. ભોજન પૂરું થયા પછી અમે એક કૌતુક જોયું ! એ ભાઈ થાળીમાં પાણી રેડીને એ બધું પાણી પી ગયા ! થાળી તો ચોખ્ખીયક. જાણે હાલ માંજી હોય તેવી ! એટલામાં વળી મને એમ થયું કે અતિથિ ભૂખ્યા તો નહીં રહ્યા હોય ને ? એટલે થાળીમાં કેળું મૂક્યું. ખલાસ ! થાળીમાં મૂક્યું એટલે ખાવું જ પડે. નિયમ એટલે નિયમ ! તેઓએ કેળું તો ખાધું પણ તેની છાલ પણ ખાઈ ગયા ! થાળીમાં છાલ પણ ના છોડાય તેવું ચુસ્ત પ્રત ! ચકાભાઈની વાત સાંભળી બકાભાઈએ કહ્યું ‘હવે એમની થાળીમાં શ્રીફળ મૂકજે.’

1. અમારે ત્યાં ચુસ્ત સત્યાગ્રહી ભાઈ આવ્યા. રેખાંકિત શબ્દનો અર્થ સમજાવો.

.....
.....

2. બધાને શાનું કૌતુક થયું ?

.....
.....

3. અતિથિને દેવતુલ્ય કેમ કહ્યા હશે ?

.....
.....

4. 'એમણે રાતના મોડા શિરામણ કરવાની ટેવ નથી.' વાક્ય સુધારીને ફરીથી લખો.

.....

.....

.....

5. ફિક્કુંફસ, કાળુંમેશ જેવાં અન્ય ઉદાહરણો લખો.

.....

.....

.....

6. મહેમાન ભૂખ્યા તો નહિ રહ્યા હોય ને એવું કેમ લાગ્યું હશે ?

.....

.....

.....

(1) સમજ : વિદ્યાર્થીમિત્રો,

શબ્દકોશનું જ્ઞાન ખૂબ જરૂરી છે, કારણ કે જ્યારે આપણા કાને કે આંખે જ્યારે કોઈ નવો શબ્દ પડે કે જેનો અર્થ આપણે જાણતા નથી. એવા સમયે શબ્દકોશમાંથી તેનો અર્થ જોવો પડે અને આટલા મોટા શબ્દકોશમાંથી કોઈ એક શબ્દ શોધવો એટલે ઘાસના ઢગલામાંથી સોય શોધવા બરોબર છે. એવા સંજોગોમાં શબ્દકોશનો કમ જાણતા હોઈએ તો સીધા એ પાના પરથી જ શબ્દનો અર્થ શોધી શકાય.

બાળદોસ્તો, અહીં પ્રવૃત્તિ 25માં આપના નામના પ્રથમ અક્ષર પરથી બીજા પાંચ શબ્દો બનાવવાના છે. દા.ત . ભાર્ગવ નામ હોય તો તેના પરથી બનતા પાંચ શબ્દો ભમરડો, ભરત, ભરથરી, ભાથું, ભમરો વગેરે.

પ્રવૃત્તિ-26 માં શબ્દકોશનો કમ જોવાનો છે. અહીં આપની સમક્ષ પાંચ-પાંચ શબ્દોનાં જૂથ આપેલાં છે એ ચાર જૂથમાંથી શબ્દકોશનો સાચો કમ જળવાયો હોય એવા જૂથની સામે ✓ ની નિશાની કરવાની ધાય છે.

(2) અધ્યયન નિધ્યતિ : 708/809

પ્રશ્ન-25. તમારા નામના પ્રથમ અક્ષર પરથી પાંચ શબ્દો બનાવો. શબ્દોને શબ્દકોશના ક્રમમાં ગોઠવો.

.....

.....

.....

.....

પ્રશ્ન-26. નીચેનામાંથી શબ્દકોશના ક્રમ મુજબ ગોઠવાયેલી યાદી સામે ✓ કરો.

1. પ્રથમ, વિનંતી, આકાશ, અંબજ, ક્ષત્રિય
2. ક્ષત્રિય, અંબજ, આકાશ, વિનંતી, પ્રથમ
3. અંબજ, આકાશ, ક્ષત્રિય, પ્રથમ, વિનંતી
4. આકાશ, અંબજ, ક્ષત્રિય, પ્રથમ, વિનંતી

(1) સમજ : વિદ્યાર્થીમિત્રો,

કોઈ પણ વિગતનું વર્ણન કરવા શબ્દભંડોળ અને અનુભવ ખૂબ જ મહત્વનાં પાસાં છે. વર્ણન લખવા અંગેની વિગતો ઘણીવાર જોયેલી, વાંચેલી કે અનુભવેલી હોઈ શકે.

પ્રસ્તુત પ્રવૃત્તિમાં દિવાળી સમયે બજારનું વર્ણન કરવાનું છે ત્યારે આપ સૌએ દિવાળી સમયે બજારમાં ઉમટેલી ભીડ, વેચાતો સરસામાન, ખરીદી વગેરેનાં દૃશ્યો જોયાં જ હશે. હવે તમારે માત્ર તમે જોયેલાં દૃશ્યોને શબ્દોના માધ્યમથી યોગ્ય રીતે વાક્યોમાં પરિવર્તિત કરી બજારનું વર્ણન કરવાનું છે.

(2) અધ્યયન નિષ્પત્તિ : 716/801/802/816

પ્રશ્ન-27. દિવાળીમાં બજારના દૃશ્યનું વર્ણન તમારા શબ્દોમાં લખો.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

(1) સમજ : વિદ્યાર્થીમિત્રો, આપણે શબ્દ આધારિત ઘણીબધી પ્રવૃત્તિઓ કરીએ જ છીએ. જેમાં સમાન શબ્દોને ઓળખવાના હોય, વિરોધી અર્થ ધરાવતા શબ્દો જાણવા કે શોધવાના હોય, મતલબ કે શબ્દરભંડોળ એ ખૂબ જ જરૂરી છે. આપણે ધો. 6થી 8માં જે શીખ્યા છીએ એનો ઉપયોગ આપણે આપણી અભિવ્યક્તિમાં કરીએ છીએ.

જેમ કે... તમને ગગન શબ્દની ખબર હોય તો ગગન શબ્દથી વાક્ય વિસ્તારી શકો. બસ, આવી જ રીતે શબ્દોને જોડવા કે છોડવાની પ્રવૃત્તિ પણ વારંવાર કરી જ હશે. ધ્વનિઘટકોને છૂટા પાડવાની પ્રવૃત્તિ તમે રસથી કરી જ હશે.

જેમ કે...

શિવ + આલય = શિવાલય

અને

યોગ + ઈશ = યોગેશ

બસ, અહીં આપવામાં આવેલી પ્રવૃત્તિને તમે શીખી ગયા છો એ મુજબ બાકીના શબ્દોનો સંધિવિગ્રહ કરવાની પ્રવૃત્તિ કરવાની છે.

(2) અધ્યયન નિષ્પત્તિ : 719/819/819/819

પ્રશ્ન-28. આપેલા શબ્દોની સંધિ જોડી બનતો શબ્દ લખો.

- શિવ + આલય =
- રજની + ઈશ =
- દિક્ + અંત =
- રવિ + ઈન્દ્ર =
- પ્રણય + ઊર્મિ =

● આપેલા શબ્દોની સંધિ છૂટી પાડો.

- યોગીશ
- મહર્ષિ
- સિન્ધૂર્મિ
- સૂર્યાસ્ત
- પરીક્ષા

●

(1) સમજ : વિદ્યાર્થીમિત્રો,

જ્યારે સ્વતંત્રલેખન કરવાનું થાય ત્યારે આપણી પાસે ખૂબ જ શબ્દભંડોળ હોવું જોઈએ. સ્વતંત્ર લેખનના વિવિધ નમૂના હોય છે. જેમ કે - કોઈ વિષય પર નિબંધ લખવો, જોયેલા દૃશ્યનું લેખિત વર્ણન કરવું, મુદ્દા પરથી વાર્તા લખવી વગેરે. પરંતુ વિદ્યાર્થીમિત્રો, જ્યારે એક કરતાં વધુ ચિત્રો આપેલાં હોય અને ચિત્ર પરથી વાર્તા લખવાની હોય ત્યારે ચિત્રોના ક્રમ મુજબ વાર્તા ક્રમિક વિકસે એ જરૂરી છે. બાળદોસ્તો, અહીં આ પ્રવૃત્તિમાં એક ચિત્ર આપેલું છે. એ ચિત્રને વાક્ય સ્વરૂપે ન લખતાં ઘટનાસ્વરૂપે લખવાનું છે.

(2) અધ્યયન નિષ્પત્તિ : 716/816

પ્રશ્ન-29. ચિત્ર પરથી વાર્તા બનાવો.

(1) સમજ : વિદ્યાર્થીમિત્રો,

કોઈ ચિત્ર કે પ્રસંગ જોઈ તેનું વર્ણન કરવાની ક્ષમતા આ વયકક્ષાએ અપેક્ષિત છે. તમે જોયેલા પ્રસંગનું વર્ણન શક્ય હોય ત્યાં સુધી માન્ય ભાષામાં, અનુભવેલ બાબતો ધ્યાનમાં રાખી લખવાનું હોય છે.

અહીં આપની સમક્ષ નીચે એક QR કોડ મૂકવામાં આવ્યો છે જેને સ્કેન કરી વીડિયો જુઓ. સંપર્ક વીડિયો જોયા બાદ નીચે આપેલા પ્રશ્નોના જવાબ આ વીડિયોના આધારે આપની નોંધપોથીમાં લખવાના છે.

(2) અધ્યયન નિષ્પત્તિ : 705/808

પ્રશ્ન-30. અહીં આપેલા QR કોડ સ્કેન કરો અને વીડિયો જુઓ, ત્યાર બાદ નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ તમારી નોંધપોથીમાં લખો.

Link: <https://youtu.be/15Jj8QEqCK4>

Courtesy: Gujarat Tourism

- (1) જોવા મળેલી વીડિયો ક્લિપ સરકારના કયા ખાતા દ્વારા તૈયાર કરવામાં આવી છે ?
- (2) તમે આ વીડિયોમાંનાં કયાં સ્થળોએ પ્રવાસમાં જવાનું પસંદ કરશો ? શા માટે ?
- (3) આ વીડિયોની શરૂઆત અને અંત કયા સ્થળથી થાય છે ?
- (4) વીડિયોના બેકગ્રાઉન્ડમાં કયો ગરબો વાગે છે ?
- (5) આ વીડિયોમાં તમારા જિલ્લાનું કંઈ આપ્યું છે ? શું ?

(1) સમજ : વિદ્યાર્થીમિત્રો,

જ્યારે સ્વતંત્રલેખન કરવાનું થાય ત્યારે શબ્દભંડોળની જરૂર તો રહે જ છે, પરંતુ સાથે સાથે વિવિધ ઘટના કે પ્રસંગને યોગ્ય રીતે આકારવાનું કૌશલ્ય પણ કેળવતા રહેવું જોઈએ. સ્વતંત્ર લેખનના વિવિધ નમૂના પૈકી અનુભવેલી બાબતોનું લખાણ લખવું એ પણ અનેક કૌશલ્ય છે.

અહીં આપેલી પ્રવૃત્તિમાં કોઈ ઘટના કે પ્રસંગ બની ગયા પછી તેનું વર્ણનાત્મક લખાણ કરવાનું છે. ત્યારે સમજ અને શબ્દની સાથે સાથે યાદશક્તિ પણ ખૂબ જરૂરી બને છે.

દા. ત. સ્ટેચ્યૂ ઓફ યુનિટીના પ્રવાસ જઈ આવ્યા પછી તમે જોયેલી વિવિધ બાબતો અને અનુભવો વિશે ઘરે આવીને ક્રમિક લખવું. ઘણીવાર આપણે જોયેલું મૌખિક વર્ણન તો કરતા જ હોઈએ છીએ, પણ લેખિત વર્ણન કરતી વખતે યોગ્ય પદક્રમ જળવાય એ જરૂરી છે.

(2) અધ્યયન નિષ્પત્તિ : 705/805

પ્રશ્ન-31. બસમાં મુસાફરી કરતી વખતે બારી બહાર જોયેલાં દૃશ્યોનું વર્ણન કરો.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

(1) સમજ : વિદ્યાર્થીમિત્રો,

મુદ્દા પરથી વાર્તા લખવાનો મહાવરો તો તમને છે જ. મુદ્દા પરથી વાર્તા તમે જ્યારે લખી હશે ત્યારે શક્ય છે કે તમે જે-તે મુદ્દાને વાક્ય બનાવી દીધું હશે. જેમ કે - મુદ્દો હોય કે, 'એક જંગલ.' તો તમે એ મુદ્દાને એક જંગલ છે. એવું લખ્યું હશે પરંતુ વિદ્યાર્થીમિત્રો મુદ્દાને વાક્ય ન બનાવતાં જે-તે મુદ્દાને આધારે વિસ્તારવાનો છે. જેમ કે - એક જંગલ એવું હોય તો તમારે "એક ઘટાદાર અને લીલુંછમ જંગલ હતું." એમ લખવું જોઈએ. આમ, મુદ્દાને વાક્ય ન બનાવતાં અન્ય શબ્દોનો ઉપયોગ કરીને મુદ્દાને વાક્યમાં વિસ્તારવાનું છે.

અહીં આપેલી પ્રવૃત્તિમાં એક મુદ્દો છે કે 'ગાંધીજીનું નિયમિત સમયપત્રક' તો અહીં ગાંધીજીનું નિયમિત સમયપત્રક એવું વાક્ય ન બનાવતાં ગાંધીજી નિયમિત પણે તેમના સમયપત્રકનું પાલન કરતા.

(2) અધ્યયન નિધતિ : 716/816

પ્રશ્ન-32. નીચે આપેલા મુદ્દાઓ પરથી ફકરો લખો અને યોગ્ય શીર્ષક આપો.

(ગાંધીજીનું નિયમિત સમયપત્રક, ઊઠીને દાતણ વગેરે ક્રિયા, એક સવારે નદીકિનારે બેસવું, લોટો ભરીને જળ લેવું, કોઈ વ્યક્તિ દ્વારા ઠેકડી, નદી આગળ રહીને કરકસર, ગાંધીજીનો જવાબ, વ્યક્તિના બાપુને શબ્દો)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

(1) સમજ : વિદ્યાર્થીમિત્રો, કેટલીક વાચનસામગ્રીમાંથી આપણને બે વાક્યો વચ્ચેના કાર્યકારણ સંબંધની ખબર પડે છે. શબ્દોનું ચોક્કસ સ્થાન મૂક્યું હોય છે. યોગ્ય શબ્દ યોગ્ય સ્થાને મુકાય તો જ અર્થપૂર્ણ વાક્ય બને. અહીં આપવામાં આવેલી ખાલી જગ્યામાં કૌંસમાં આપેલા શબ્દોનો ઉપયોગ કરવાનો થશે. અહીં ધ્યાન એ રાખવાનું કે, ખાલી જગ્યામાં બે શબ્દ મૂકીએ ત્યારે એ શબ્દના આગળ અને પાછળના શબ્દ કે વાક્યનો આધાર લો છે. સાથે આગળ-પાછળના વાક્યનો કાર્યકારણ સંબંધ પણ જુઓ છો. જેમ કે, સૌ ભાવિક જણાવવાનું કે, આવી ખાલી જગ્યા આપી છે ત્યારે તમે જે શબ્દ પસંદ કરો એ શબ્દ પસંદ કરવા સૌ ભાવિક અને જણાવવાનું કે આ બંને શબ્દનો આધાર લઈ ખાલી જગ્યા પૂરો. હવે આમ બધી ખાલી જગ્યાઓ પૂરવા ઉદાહરણ મુજબ શબ્દો પસંદ કરવા પડે.

(2) અધ્યયન નિધતિ : 716/816

પ્રશ્ન-33. આપેલી જાહેરખબરમાં કૌંસમાંથી ખૂટતા અક્ષરો મૂકો.

(પ્રસાદ, આમંત્રણ, કાર્યક્રમમાં, જન્માષ્ટમીના, નિમિત્તે, ભક્તોને, પરિવાર, નાનકડા, હૃદયપૂર્વક, ભાવિક, કૃષ્ણ, સહભાગી, પ્રવેશ, પ્રમાણે, કલાક, મંગલકારી, રાત્રે)

કૃષ્ણ જન્મોત્સવ

જાહેર

સૌ ભાવિક જણાવવાનું કે શુભપ્રસંગે કાનાના જન્મના

આનંદમાં થવા અમે કૃષ્ણમંદિર સૌને આવકારીએ છીએ.

આ ક્ષણોમાં સહભાગી થઈ પરિવારને કૃતાર્થ કરશો.

..... પધારવાનો સમય 10 વાગ્યાનો રહેશે.

પ્રભુને અર્પણ કરવા ઈચ્છતા ભક્તોએ અડધો વહેલા મંદિરમાં

..... કરવો, જેથી આયોજન કાર્યક્રમ થઈ શકે.

(1) સમજ : વિદ્યાર્થીમિત્રો,

અત્યાર સુધીના અભ્યાસકાળમાં આપે ગુજરાતી ભાષાના ગદ્ય-પદ્યના મોટાભાગના સાહિત્ય પ્રકારોનો અભ્યાસ કર્યો જ છે. ભાષાની અભિવ્યક્ત માટેના ગદ્ય અને પદ્યમાં વિવિધ સાહિત્યપ્રકારો નિર્દિષ્ટ છે.

અહીં આપેલી પ્રવૃત્તિમાં અગાઉનાં ધોરણોમાં આવેલા એકમોનાં નામ (શીર્ષક) આપેલાં છે. આ એકમનો સાહિત્યપ્રકાર કયો છે તે ઓળખી નીચે આપેલા કોષ્ટકમાંથી તેને શોધી આપની નોંધપોથીમાં લખવાનો છે.

(2) અધ્યયન નિધાતિ : 711/811

પ્રશ્ન-૩૪. આપેલા કોષ્ટકમાંથી યાદીમાં દર્શાવેલ એકમના સાહિત્યપ્રકાર શોધો.

સોં	કા	વ્ય	લી	હા	સ્વ	ક	થા	તિ	પ્ર
ખા	ને	ના	ટ	જ	પ્ર	ક	ના	નિ	કૃ
સુ	વ્ય	ટ	કા	રી	ય	શે	ટ	ખં	વ્ય
કા	ક્ષ	ક	સોં	ને	પ	થા	શ	ધ	ખ્યા
વ	ગી	વિ	ને	ખં	ડ	કા	વ્ય	ને	ડ
કૃ	તિ	ભિ	ત	ગી	ગ	મિ	ભિ	ડ	ખં
પ્ર	કૃ	તિ	ગી	ત	હા	સ્થ	ગ	ન	ન
ખં	ઝ	ભિ	મિ	ઝ	ડ	ક	ઝ	હા	ખ્યા
ગ	આ	ડ	ભિ	લ	થા	વ્ય	લ	ત	આ

એકમની યાદી :

- (1) વિપત પડે ન વલખિયે
- (2) કમાડે ચીતર્યા મેં...
- (3) શરૂઆત કરીએ.

- (3) શરૂઆત કરીએ.
- (4) વળાવી બા આવી
- (5) આવ, ભાણા આવ !
- (6) સુદામા દીઠા શ્રીકૃષ્ણદેવ રે !
- (7) જીવરામ ભટ્ટ
- (8) ગ્રામમાતા
- (9) જનની
- (10) સોના જેવી સવાર

(1) સમજ : વિદ્યાર્થીમિત્રો,

સ્વતંત્રલેખન એ જોયેલા સાંભયેલા કે વાંચેલા સાથે જોડાયેલું છે, પરંતુ અનુભવ સાથે પણ એટલું જ જોડાયેલું છે. તમારા અનુભવમાં એ વિગતો હોય એ વ્યક્ત કરવામાં ખૂબ સરળ રહે છે, કારણ કે તમારા અનુભવમાં આવેલી બાબતોની લેખિત અભિવ્યક્ત કરવામાં કેટલીક કાળજીની જરૂર પડતી હોય છે. અહીં આપવામાં આવેલી પ્રવૃત્તિમાં લેખિત અભિવ્યક્ત કરવાની જ પણ સારા-નરસા લાભોની કાળજી લેવાની છે. સારી-નરસી બાબતોને વ્યક્ત કરવામાં પણ કાળજીની જરૂર પડે છે. અહીં તમારે લગ્નમાં ગયા હોય ત્યારે બનેલી બાબતોનું વર્ણન કરવાનું છે ત્યારે મુખ્યત્વે તમને કામ આવશે.

(2) અધ્યયન નિધ્યતિ : 712/812

પ્રશ્ન-35. તમે કોઈ લગ્નમાં ગયાં હશો ત્યાં તમને શું ગમ્યું ? શું ન ગમ્યું ? તેનું વર્ણન કરો.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

(1) સમજ : વિદ્યાર્થીમિત્રો, તમે બિલ, રિસીપ્ટ, જાહેરાત કે સમયપત્રના આધારે એમાં આપેલી વિગતોને તારવીને પ્રશ્નોના જવાબ આપવાનો મહાવરો કર્યો જ છે. આપવામાં આવેલી વિગતોને બરાબર સમજીને જવાબ પણ આપ્યો હશે. વિદ્યાર્થીમિત્રો, આપણે આ પ્રવૃત્તિમાં તમારે જાતે જ જાહેરાત બનાવવાની છે, જેમાં તમારે ફિલ્મ જોવા માટે વધુમાં વધુ લોકો આવે તેવી જાહેરાત બનાવવાની છે. આ જાહેરાતમાં જે વિગતો લખવાના છે એ વિગતો જાહેરાત વાંચનારને સરળતાથી સમજાય તેવી ભાષામાં સ્પષ્ટ લખવી જોઈએ. અહીં વિદ્યાર્થીમિત્રો થોડામાં ઘણું કહેવાનું કૌશલ્ય પણ કેળવાય છે.

(2) અધ્યયન નિષ્પત્તિ : 717/817

પ્રશ્ન-36. તમારા ગામના સરપંચશ્રી તરફથી ‘મા-બાપને ભૂલશો નહીં’ એ ફિલ્મ જોવાનું આયોજન કરેલ છે, તો તેની ટચૂકડી જાહેરાત બનાવો.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

(1) સમજ : વિદ્યાર્થીમિત્રો,

અત્યાર સુધીના અભ્યાસકાળમાં આપે જાણ્યું અને માણ્યું હશે કે ભાષાની સુંદરતા એના લાઘવમાં (ટૂંકાપણા)માં સમાયેલી છે. ભાષા જેટલી ટૂંકી અને સચોટ એટલી તેની અસરકારકતા વધુ ભાષામાં લાઘવ લાવવા શબ્દસમૂહ માટે એક શબ્દનો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે.

અહીં આપની સમક્ષ એક ફકરો મૂકવામાં આવ્યો છે. આપે સહુ પ્રથમ સમગ્ર ફકરાનું વાંચન કરી તેમાં નિર્દિષ્ટ એવાં પદો શોધી કાઢવાનાં છે કે જેને ટૂંકાવીને બે-ત્રણ પદોને સ્થાને એક પદ બને એટલે કે શબ્દસમૂહને સ્થાને એક શબ્દ લખી સમગ્ર ફકરો આપની નોંધપોથીમાં ફરી લખો.

(2) અધ્યયન નિધ્યતિ : 719/819

પ્રશ્ન-37. રેખાંકિત શબ્દસમૂહ માટે એક શબ્દ આપો ફકરો ફરીથી લખો.

આખરે રોહિત પોતાના પિતાના ભાઈના ઘરે ગયો ત્યાં પોતાના કાકાના દીકરાના ભાઈ સાથે તેને વાત કરવી હતી. તેથી તે ઘરમાં બેસવા માટેના ખંડમાં બેઠો. થોડીકવારે રાકેશ નાહવા માટે બનાવેલી ઓસરીમાંથી નહાઈને બહાર આવ્યો. શરીર લૂછવાના કાપડથી તે હજુ શરીર લૂછતો હતો. કપડાં પહેરીને એ રોહિતની સાથે બેઠો. પોતાના વિસ્તારમાં બાળકો માટેનો નાનકડો બાગ બનાવવા તેને મળવાનું છે એની ચર્ચા કરવા લાગ્યા.

(1) સમજ : વિદ્યાર્થીમિત્રો, શબ્દભંડોળ એ અભિવ્યક્તિને સમૃદ્ધ બનાવે છે. એક શબ્દના અનેક શબ્દ પણ હોય છે. જેટલું આપણું વાચન વધારે એટલું શબ્દભંડોળ બળવત્તર બને. બાળદોસ્તો, એક શબ્દના અનેક સમાનાર્થી શબ્દ તમે શબ્દકોશમાં જોયા હશે. અહીં આપવામાં આવેલી પ્રવૃત્તિમાં શબ્દચોરસમાંથી સમાન અર્થ ધરાવતા શબ્દોની જોડી તમારે શોધવાની છે. અહીં શબ્દચોરસમાં શબ્દનો સમાનાર્થી શબ્દ આપેલો છે. જેને તમારે શોધવાનો છે. જેમ કે, બીક અને ડર સમાન અર્થ ધરાવતા શબ્દની જોડી છે જે તમારે શોધવાની છે.

(2) અધ્યયન નિધ્યતિ : 719/819

પ્રશ્ન-38. સમાનાર્થી શબ્દોની જોડ શોધી તમારી નોંધપોથીમાં લખો.

ભૂ	લ	ત	સ	મૃ	દ્વિ	મ	કા	ન	આ
ખ	શી	ળું	ણા	પું	ભા	ગ	રં	જ	રો
ર	જ	રુ	રૂ	મ	સુ	ખ	રા	જ	ગ્ય
ળિ	ક	દ	સુ	ભ	ગ	ર	બી	ન	લ
યા	ક	ગ	રી	બી	ક	હે	ડ	ઠં	ડું
મ	લ	ખ	ત	તા	સા	સા	ગ	ર	ગ
ળું	દુઃ	ગ	ર	ચિ	ન્દુ	ઔ	દા	ર્ય	ક
ઉ	મ	દા	ર	દા	ર	ષ	મિ	નુ	ગિ
પ	ઉ	વા	ર	દ	મ	ધ	દ	યા	યુ
સા	પે	ક્ષ	સું	વા	ળું	ધૂ	ન	દ	ર

(1) સમજ : વિદ્યાર્થીમિત્રો, મુક્તલેખનનાં વિવિધ માધ્યમ છે. એ માધ્યમો પૈકી કોઈ એક વ્યક્તિ વિશેનું વર્ણન કરવાનું કૌશલ્ય પણ લેખન કૌશલ્ય છે. પ્રસ્તુત પ્રવૃત્તિમાં આપના કુટુંબના સભ્યોનાં નામ અને નામની સમે સંબંધ દર્શાવી તે પૈકી કોઈ પણ એક સભ્ય વિશે વિગતે લખવાનું છે. એટલે કે તમે જે સભ્ય પસંદ કરો છો તેના નામથી શરૂ કરીને તેના સંબંધ, સ્વભાવ અને તે વ્યક્તિ વિશેની ટૂંકમાં તમામ માહિતી મળી રહે તેવું લખાણ કરશો.

(2) અધ્યયન નિષ્પત્તિ : 716/816

પ્રશ્ન-39. તમારા કુટુંબના સભ્યોનાં નામ અને એની સાથેનો સંબંધ લખી કોઈ એક સભ્ય વિશે સાત વાક્યો લખો.

સભ્યો

.....

.....

.....

.....

.....

(1) સમજ : વિદ્યાર્થીમિત્રો,

ભાષા હંમેશાં એ જ સમજમાં આવે છે જે યોગ્ય પદક્રમમાં ગોઠવાયેલી હોય. વાક્યનાં પદોને યોગ્ય ક્રમમાં ગોઠવેલાં ન હોય ત્યારે સમજભેદ થવાની પૂરે-પૂરી શક્યતા રહેલી છે અથવા એવું પણ બને કે આખું વાક્ય જ ન સમજાય, એટલે વાક્યનાં વિવિધ પદોને યોગ્ય ક્રમમાં ગોઠવી વાક્યરચના કરવી એ પણ એક કૌશલ્ય છે.

અહીં આપેલી પ્રવૃત્તિમાં કેટલાંક વાક્યો પદક્રમની દૃષ્ટિએ ખોટાં છે. આ વાક્યોનાં વિવિધ પદોને તમારે યોગ્ય ક્રમમાં ગોઠવી વાક્યો ફરીથી તમારી નોંધપોથીમાં લખવાનાં છે.

(2) અધ્યયન નિધતિ : 716/816

પ્રશ્ન-40. આપેલાં વાક્યોનાં પદો આડાંબલનાં છે. તેને યોગ્ય ક્રમમાં ગોઠવો.

- (1) ડુંગર ગિરનાર છે ઊંચો ગુજરાતનો સૌથી.
- (2) લૂમેટૂમે કેરીઓ ખેતરમાં આંબે મારા છે.
- (3) બનાવે ખોરાક છે વનસ્પતિ દ્વારા પ્રકાશસંશ્લેષણ
- (4) મિસાઈલમેન ઓળખાય તરીકે અબ્દુલકલામ છે ભારતના.
- (5) ગયો પાટામાં વેણુનો રેલવેના પગ ફસાઈ.
- (6) નહિ કાંઠો ક્યાંય નદીનો સિંહ છોડી ગયો.

(1) સમજ : વિદ્યાર્થીમિત્રો,

આગળ આપણે જોઈ ગયાં કે સ્વતંત્રલેખન કરવા શબ્દભંડોળ અને સમૃદ્ધ વૈચારિક મંથન ખૂબ જ જરૂરી છે. જેમ આપણે નિબંધ લખતી વખતે મૌલિક વિચારપ્રક્રિયાને શબ્દોમાં કંડારીએ છીએ તેમ કોઈ એક વિચારને સાર્થક કરવા તમે તમારી કક્ષાએ શું કરશો ? એ પ્રશ્નના જવાબ સ્વરૂપે આપણે આપણા મત રજૂ કરીએ છીએ. એ જ મુજબ આ પ્રવૃત્તિમાં તમારી સામે એક વિચાર મૂકવામાં આવ્યો છે.

તમારા ગામને આદર્શ ગામ બનાવવા તમે શું કરશો ? આ મુદ્દાને ધ્યાનમાં લઈ તમારે સૌ પ્રથમ આદર્શ ગામનાં લક્ષણો નક્કી કરવાં પડે અને ત્યાર બાદ એ લક્ષણોને સાર્થક કરવા કેવાં-કેવાં પગલાં ભરવાથી ગામને આદર્શ બનાવી શકાય એ તમારા શબ્દોમાં નોંધપોથીમાં લખો.

(2) અધ્યયન નિષ્પત્તિ : 703/803

પ્રશ્ન-41. ગામને આદર્શ ગામ બનાવવા શું શું કરી શકાય ?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

(1) સમજ : વિદ્યાર્થીમિત્રો,

વાક્ય કે પંક્તિના દરેક પદનો બીજાં પદો સાથે એક નિશ્ચિત સંબંધ હોય છે. કયા પદ પછી ક્યું પદ બંધ બેસતું આવે અને તેનો શો અર્થ નીકળે તે ભાષાકીય દૃષ્ટિએ ખૂબ જરૂરી છે.

અહીં એક પદખંડ આપવામાં આવ્યો છે પણ તેમાંથી વચ્ચે-વચ્ચેથી કેટલાંક પદોને ખસેડીને ઉપર ક્રોંસમાં આપેલાં છે. તમારે ક્રોંસમાંના શબ્દોને ખાલી જગ્યામાં યોગ્ય જગ્યાએ ગોઠવી પદખંડ પૂર્ણ કરવાનો છે.

પદખંડ પૂર્ણ થયા પછી એનું ગાન તો કરવાનું જ !

(2) અધ્યયન નિષ્પત્તિ : 701/801

પ્રશ્ન-42. ક્રોંસમાંથી યોગ્ય શબ્દ પસંદ કરી ખાલી જગ્યા પૂરો.

(છોટું, જાતિ, ડગલો, ગુજરાતી, મોટું, વાંકડી, તોળી, બોલતો, પાઘડી, છબીલો, ભોળો)

હે લાંબો મૂછો

શિરે રાતી.

બોલ તોળી -

છેલ- ગુજરાતી

તન મન

ને ખીમરવંતી

ભલે લાગતો

પણ હું છેલછબીલો

(1) સમજ : વિદ્યાર્થીમિત્રો,

મુક્તલેખન એ લેખન કૌશલ્ય કેળવવાનું પગથિયું છે. જ્યારે આપણે અભિવ્યક્ત થતા હોઈએ છીએ ત્યારે આપણે આપણા અનુભવો જોડતા હોઈએ છીએ. આપણે જ્યારે કંઈ અભિવ્યક્ત કરતા હોઈએ છીએ ત્યારે આપણે જોયેલું, સાંભળેલું, વાંચેલું કે અનુભવેલું હોય છે. અહીં વિદ્યાર્થીમિત્રો તમે કરેલા સાહસ વિશે લખવાનું છે ત્યારે તમે પહેલાં યાદ કરશો. કેમ ખરું ને ? વિદ્યાર્થીમિત્રો તમે તમારા સાહસ વિશે લખો છો ત્યારે તમારે એ કાળજી લેવાની કે જે લખો છો એ પ્રસંગ કે ઘટના ક્રમિક રીતે લખાય એ અનિવાર્ય છે. ઉપરાંત ભાષશુદ્ધિ, યોગ્ય શબ્દોનો ઉપયોગ, કહેવત અને અલંકારનો ઉપયોગ આપણા લખાણને અનોખું સ્વરૂપ આપે છે, તો લખાણમાં એનો પણ (સમાવેશ) કરો.

(2) અધ્યયન નિષ્પત્તિ : 716/816

પ્રશ્ન-43. તમે કરેલા સાહસનું વર્ણન કરો.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

(1) સમજ : વિદ્યાર્થીમિત્રો,

ઘર, શાળા, મિત્રો કે મહોલ્લામાં આપ વિવિધ વિષય પરત્વે વાતચીત, ચર્ચા કે અનુભવની વાતો કરતા હશો. તમારા જીવનના વિવિધ પ્રસંગો, તહેવારોની ઉજવણી પણ કરતા હશો. આ વિવિધ વિશિષ્ટ પ્રસંગો નિમિત્તે સજાવટ એ આપણી સંસ્કૃતિ છે. મહોલ્લામાં ગણેશચતુર્થીની સજાવટ જુદી તો ઘરમાં દિવાળી, રમજાન કે નાતાલની સજાવટ જુદી હોય છે.

હવે, અહીં તમારા મિત્રનો જન્મદિવસ છે, તો એના ઘર માટે થતી સજાવટ તહેવાર કરતાં કંઈક અલગ હશે, તો મિત્રના જન્મદિવસની ગૃહસજાવટ માટે તમે શું શું કરી શકો એ વિચારો અને લખો.

(2) અધ્યયન નિધતિ : 716/816

પ્રશ્ન-44. તમારા મિત્રના જન્મદિવસે તેના ઘરની સજાવટ માટે તમે શું શું કરશો ?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

(1) સમજ : વિદ્યાર્થીમિત્રો,

આપણે સાંભળીએ અને વાંચીને કોઈ પણ વિગત / બાબતનું અર્થગ્રહણ કરતા હોઈએ છીએ એટલે કે તેને સમજતા હોઈએ છીએ. આપણે જે-તે બાબત સારી રીતે સમજ્યા છીએ એવું ત્યારે જ કહી શકાય કે જ્યારે એના વિશેના પ્રશ્નોના યોગ્ય જવાબો આપી શકીએ. આમ, અર્થગ્રહણ કરવું એ એક કૌશલ્ય છે.

મને ખૂબ મોડું થયું. ઊંઘવાનો સમય થઈ ગયો. આ વાક્યો વાંચીએ ત્યારે સમજીએ છીએ કે, રાત્રિનો સમય હશે. જે ક્યાંય લખ્યું નથી, પણ વાક્યો વાંચવાથી આ વાત સમજી શકાય છે. અહીં એક ફકરો આપવામાં આવ્યો છે. તેને વાંચીને-સમજીને પ્રશ્નોના યોગ્ય જવાબો આપવાના છે.

(2) અધ્યયન નિધતિ : 711/811

પ્રશ્ન-45. નીચેનો ફકરો વાંચો અને પ્રશ્નોના જવાબ લખો.

માછીમાર ખૂબ સારો સંગીતકાર હતો. વાંસળી તે ફાંકડી વગાડતો. તેની વાંસળી વાગે અને પશુ પંખી નાયવા લાગે. બકરાં, ઘેટાં, વાછરડાં, હરણાં તો નાયે જ, અરે નોળિયો પણ નાયે.

માછીમાર રોજ માછલાં પકડવા જાય એને થયું કે મારે સંગીત દ્વારા માછલાં પકડવાં જોઈએ. એણે રાગરાગિણીથી ભરપૂર વાંસળી વગાડી. પાણીમાંનાં માછલાં પર કોઈ અસર થઈ નહિ. કોઈ માછલાં તેની વાંસળી સાંભળી પાણીની બહાર આવ્યાં નહિ. છેવટે તે કંટાળ્યો, ‘લાવ જાળ જ નાખવા દે’ તેણે કહ્યું : ‘આ માછલાં સંગીતમાં સમજતાં જ નથી.’

તેણે જાળ નાંખી. માછલીઓ જાળમાં આવી, જેવી બહાર કાઢી કે માછલીઓ નાયવાકૂદવા લાગી. માછીમાર કહે, ખરી છે તમારી માછલીઓની જાત, જ્યારે વાંસળી વગાડું છું ત્યારે નાયવાનું સૂઝતું નથી અને વાંસળી બંધ કરું છું ત્યારે નૃત્ય કરવા લાગો છો. જાઓ, મારે તમારું કંઈ કામ નથી. એમ કહી તેણે માછલીઓને પાછી પાણીમાં છોડી દીધી.

1. તમે સંગીતનાં કયાં-કયાં સાધનો જોયાં છે ?

.....
.....

2. ‘વાંસળી ફાંકડી વગાડતો’ વાક્યમાં ‘ફાંકડી’ શબ્દનો સમાનાર્થી શબ્દ મૂકી વાક્ય ફરીથી લખો.

.....
.....

3. માછલીઓ જાળમાં કેમ નાયવા-કૂદવા લાગી હશે ?

.....
.....

4. માછીમારે માછલીઓને પાછી પાણીમાં નાખીને યોગ્ય કર્યું ? તમે શું કરો ?

.....
.....

5. ફકરાને યોગ્ય શીર્ષક આપો.

.....
.....

(1) સમજ : વિદ્યાર્થીમિત્રો,

અત્યાર સુધીમાં તમે ઘણા વીડિયો, કાર્ટૂન, ગીતો, ફિલ્મો મોબાઇલના માધ્યમથી જોયાં હશે. ધારો કે કોઈ તમને પૂછે કે તમે જોયેલ વીડિયો, કાર્ટૂન, ગીતો, ફિલ્મ વિશે કંઈક કહો. તો તમે તેના વિશે તરત પાંચ-સાત વાક્યોથી લઈ લાંબીલચક વાત કરી નાખો ! કેમ ખરું ને ?

આ પ્રવૃત્તિમાં તમારે મોબાઇલની મદદથી કોડ સ્કેન કરી તમને ગમી જાય એવો એક વીડિયો જોવાનો છે, અને જોયા બાદ તેના વિશે આઠદસ વાક્યોમાં લેખન કરવાનું છે. જો જો હોં, આ વીડિયોમાં એક તાજમહેલ છે. એક ડુંગરમાળા છે એવું ન લખશો. આખો વીડિયો ધ્યાનથી જોઈ તે શાના વિશે છે, તે વિચારીને તેનું વર્ણન કરવાનું છે.

(2) અધ્યયન નિધતિ : 705/805

પ્રશ્ન-46. અહીં આપેલો QR કોડ સ્કેન કરી વીડિયો જુઓ અને તેને આધારે આઠ-દસ વાક્યો લખો.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Link: <https://youtu.be/e60OdRUx8oA>

Courtesy: PIB India

(1) સમજ : વિદ્યાર્થીમિત્રો,

તમે અત્યાર સુધીમાં ઘણા પાઠ નાટક સ્વરૂપે ભણ્યા હશો. નાટક ભજવ્યું પણ હશે. સાથે-સાથે નાટકને વાર્તાસ્વરૂપે પણ તમે સાંભળ્યું હશે.

આ પ્રવૃત્તિમાં તમારે ઉપર આપેલા દેશભક્ત જગદુશા, નાટકને વાર્તા સ્વરૂપે તમારી નોંધપોથીમાં લખવાનું છે. ત્યારબાદ એ વાર્તાને આધારે ત્રણ પ્રશ્નો બનાવીને પણ લખવાના છે. જેમ કે, નગરશેઠ કોને કહીશું ? જગદુશા શું હતા ? વગેરે જેવા પ્રશ્નો બનાવી શકાય. જગદુશાનો પાઠ તમે ધોરણ 8 માં પ્રથમ સત્રમાં શીખી ગયા છો.

(2) અધ્યયન નિષ્પત્તિ : 701/801

પ્રશ્ન-47. 'દેશભક્ત જગદુશા' નાટકને વાર્તાસ્વરૂપે લખો.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

(1) સમજ : વિદ્યાર્થીમિત્રો,

નીચે આપેલી વિગતો ધ્યાનપૂર્વક વાંચીને સમજી લો. ત્યાર બાદ અંતે આપેલા શબ્દોની યાદીમાંથી વર્ગીકરણ કરો.

(1) આગગાડી, બળદગાડું, ટપાલપેટી જેવાં પદો આપે સાંભળ્યાં કે વાંચ્યાં જ હશે. આ પદોમાં રહેલી વિશેષતા જુઓ.

આગગાડી - આગ વડે ચાલતી ગાડી

બળદગાડું - બળદ વગે ચાલતું ગાડું

ટપાલપેટી - ટપાલ નાખવા માટેની પેટી

આ પદોમાં રેખાંકિત પદોથી નવો શબ્દ મળે છે. એટલે કે આગગાડી શબ્દમાં 'વડે ચાલતી' પદનો લોપ થયેલો દેખાય છે. એટલે કે આ મુજબ બનેલા શબ્દો (સમાસ)ને મધ્યમપદલોપી સમાસ કહેવાય.

(2) મિત્રો,

અહીં આપેલાં પદો નોંધો. ત્રિદેવ, ચતુષ્કોણ, પંચવટી વગેરે.

આ તમામ પદોમાં શું સામ્ય જણાયું ? સમાસ થયેલાં પદોમાં પ્રથમ પદ ત્રિ, ચતુ, પંચ વગેરે સંખ્યાવાચક પદો છે. આમ, સામાસિક પદોમાં પ્રથમ પદ જ્યારે સંખ્યાવાચક હોય તેને દ્વિગુ સમાસ કહેવાય.

માતા પિતા, રાતદિવસ, નાનું-મોટું વગેરે ઉપરોક્ત તમામ પદોનો વિગ્રહ કરવા 'અને', અથવા 'કે' જેવા પદ ઉમેરવાં પડે છે.

આમ, 'અને', અથવા 'કે' જેવાં સંયોજકોથી જુદા પાડી શકાય તેવા સામાસિક પદને દ્વંદ્વ સમાસ કહેવાય છે.

(2) અધ્યયન નિષ્પત્તિ : 701/801

પ્રશ્ન-48. નીચે આપેલાં સામાસિક પદોમાંથી દ્વંદ્વ, દ્વિગુ અને મધ્યમપદલોપી સમાસ ઓળખાવો.

1. આજકાલ
2. હાથરૂમાલ
3. ચોમાસું
4. અન્ન-પાણી
5. નવરંગ

6. સિંહાસન
7. મોજશોખ
8. ત્રિશુલ
9. રાજમહેલ
10. શાકભાજી
11. પંચનાદ
12. પ્રમાણપત્ર

(1) સમજ : વિદ્યાર્થીમિત્રો,

અહીં એક વાર્તાની શરૂઆત કરી છે અને તેનો અંત પણ કહ્યો છે, પરંતુ વાર્તાનો મધ્યભાગ ખાલી રાખવામાં આવ્યો છે, જે તમારે વિચારીને લખવાનો છે કે જેથી આખી વાર્તા સરસ રીતે વર્ગખંડમાં રજૂ કરી શકાય.

- શરૂઆત : રામપુર નામનું એક ગામ હતું. તે નદીકિનારે વસેલું હતું. ત્યાં ચંદનદાસ નામનો એક પ્રામાણિક વેપારી રહેતો હતો.
- વાર્તાનો મધ્યભાગ :
- વાર્તાનો અંત : ચંદનદાસે પોતાનું અંતિમ જીવન આશ્રમમાં સેવાવ્રતી તરીકે પસાર કરવાનું નક્કી કર્યું.

(2) અધ્યયન નિષ્પત્તિ : 701/801

પ્રશ્ન-49. નીચે આપેલી અધૂરી વાર્તા પૂરી કરો.

રામપુર નામે એક ગામ હતું

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

(1) સમજ : વિદ્યાર્થીમિત્રો,

આમ તો અલંકાર એટલે ઘરેણું, આભૂષણ કે જેના વડે શણગાર કરવામાં આવે છે. એ તમને ખબર છે જ, સાહિત્યમાં અલંકાર એટલે શું તે પણ જાણતા જ હશો કે, શબ્દ અને અર્થની ચમત્કૃતિવાળી રચના કે જે સાહિત્યની શોભા વધારે છે તેને અલંકાર કહેવાય. આ પ્રવૃત્તિના પહેલા વિભાગમાં અલંકારનાં ઉદાહરણ રૂપ વિવિધ વાક્યો આપેલાં છે, તમારે કૌંસમાં આપેલા વિકલ્પોમાંથી વાક્યમાં કયો અલંકાર વપરાયેલો છે તે વિચારીને જવાબ પસંદ કરવાનો છે, જ્યારે બીજા વિભાગમાં આપેલા અલંકારોના નામની સામે તમારે વિચારીને એક-એક ઉદાહરણ લખવાનું છે.

(2) અધ્યયન નિધ્યતિ : 719/819

પ્રશ્ન-50. આપેલા વિકલ્પોમાંથી અલંકાર માટેનો યોગ્ય વિકલ્પ પસંદ કરો.

1. મીનાનું મુખ ચંદ્ર જેવું સુંદર છે. (રૂપક, વર્ણાનુપ્રાસ, ઉપમા)
()
2. વા, વાયા ને વાદળ ઉમટ્યા (દ્વિગુ, ઉપમા, વર્ણાનુપ્રાસ)
()
3. દમયંતીનો મુખચંદ્ર સુંદર છે. (ઉપમા, રૂપક, ઉત્પ્રેક્ષા)
()

4. ઘઉંની ફસલ સોના જેવી થઈ ગઈ. (રૂપક, ઉત્પ્રેક્ષા, ઉપમા)

()

5. બપોર એક મોટું શિકારી ફૂતરું છે. (દ્વિગુ, રૂપક, વર્ણાનુપ્રાસ)

()

6. કામિની કોકિલા કેલી કૂજન કરે. (ઉપમા, ઉત્પ્રેક્ષા, વર્ણાનુપ્રાસ)

()

(1) સમજ : વિદ્યાર્થી મિત્રો,

તમે અત્યાર સુધીમાં ઘણાં કાવ્યો ભણ્યાં હશે અને માણ્યાં પણ હશે. કાવ્યો ભણવાની તમોને મજા આવતી હશે અહીંયાં આપણે એક કાવ્યને માણવાનું છે, જાણવાનું છે અને યોગ્ય રીતે તેનો આસ્વાદ કરવાનો છે. કાવ્યની નીચે કેટલાક પ્રશ્નો આપ્યા છે તેને યોગ્ય રીતે સમજી ને વિચારીને તમારે તેના જવાબ લખવાના છે.

(2) અધ્યયન નિધતિ : 701/801

પ્રશ્ન-51. નીચે આપેલા અલંકારોના એક-એક ઉદાહરણ તમે તમારી રીતે પસંદ કરીને લખો.

1. ઉપમા
2. રૂપક
3. વર્ણાનુપ્રાસ

પ્રશ્ન-52. પદ્ય વાંચી નીચેના પ્રશ્નોના જવાબ તમારી નોંધપોથીમાં લખો.

કાવ્ય

થલે થલે વ્હેતાં ઝરણાંનો નાદ રમે કલકલ.

હું લાવી ઓરામણ:

લાવ્ય હું ધોરી ને હળ

ભેળી તે મહેનતનાં આપણ

ભેળાં જમશું ફળ

ધરા આભને આધારે જે

રંગછટા અંકાઈ

એવાં રે જીવતર હૈયાંને

ઉમંગ રે'શું ગાઈ,

દિનભરનાં ભીંજ્યાં પોઢણિયે ઓઢીશું કંવલ

આપણે ખેતરિયે મંગલ

- (1) ખેડૂતને શા માટે આનંદ થાય છે ?
- (2) વર્ષાઋતુમાં શું શું કરવામાં આવે છે ?
- (3) ધરતીમાંથી મહેક કેમ આવે છે ?
- (4) 'ભેળી તે મહેનતનાં આપણ ભેળા જમશું ફળ' આ પંક્તિનો અર્થ સમજાવો.

(1) સમજ : વિદ્યાર્થીમિત્રો,

અત્યાર સુધી ભણ્યા, ત્યાં સુધીમાં તમે ઘણીવાર આપેલા પાંચ/દસ શબ્દોનો વાક્યપ્રયોગ કર્યો છે જ. વાક્યમાં શબ્દોનો પ્રયોગ કરતી વખતે આપણે બનાવેલું વાક્ય મજેદાર બને તેની આપણે કાળજી પણ રાખતા હોઈએ છીએ. કેમ, ખરું ને ? આ પ્રવૃત્તિમાં તે જ મુજબ પચાસ શબ્દોનો ઉપયોગ કરીને એક ફકરો બનાવવાનો છે કે જેમાં એક શબ્દ બીજીવાર વાપરવાનો નથી, વળી મજાની વાત એ છે કે તે પચાસ શબ્દો અહીં આપેલા નથી. તે તો તમારે તમારી પસંદગી મુજબના વાપરવાના છે. કેવું મજાનું ! તો થઈ જાઓ તૈયાર ! પચાસ શબ્દોની યાદી પહેલાં બનાવશો ? કે પછી દસ-દસ શબ્દોવાળાં પાંચ વાક્યોનો એક ફકરો જ લખી નાખશો ? કે પછી પહેલાં રફ કાગળમાં એક ફકરો લખી તેનો અર્થ જળવાઈ રહે એ રીતે પચાસ શબ્દો રાખી વધારાના શબ્દો છોડી નાખી બાકી રહેતો / તૈયાર થયેલો ફકરો અહીં નોંધશો ? કે પછી... તમને કોઈ નવો વિચાર સૂઝે છે ? પકડો કલમ... ને મંડી પડો લખવા...

(2) અધ્યયન નિષ્પત્તિ : 701/801

પ્રશ્ન-53. પચાસ શબ્દોનો ઉપયોગ કરીને એક ફકરો લખો. (એક શબ્દ બીજીવાર ઉપયોગમાં લેવો નહીં).

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

વિભાગ-B

(અ) જોડકાં યોગ્ય રીતે જોડી ફરીથી લખો :

(અ)

1. નરસિંહનાં પ્રભાતિયાં

2. આદિકવિ

(બ)

(1) મંદાકાન્તા છંદમાં

(2) જૂલણા છંદમાં

(1) પ્રેમાનંદ

(2) નરસિંહ મહેતા

(બ) ખાલીજગ્યા પૂરો :

3. ગાયોનું ઘણ ગામ તરફ પાછું વળતું હોય છે. (બપોરના, સાંજના)
4. ફૂલની પછેડી ધારણ કરેલા કૃષ્ણ જેમ મહેકે છે. (ચંદનની, સુખડની)
5. નરસિંહ મહેતાનો જન્મ થયો હતો. (ભાવનગરમાં, તળાજામાં)
6. તારાઓની વચ્ચે જેમ શોભતો હોય તેમ કૃષ્ણ શોભી રહ્યા છે. (શશિયર, હીરો)

(ક) એક વાક્યમાં ઉત્તર લખો :

7. હરિ હળધરનો વીરો એટલે ?

.....

8. ભગવાન શ્રીકૃષ્ણએ કયા રંગનાં વસ્ત્રો પહેર્યાં છે ?

.....

(ડ) બે-ત્રણ વાક્યમાં ઉત્તર લખો :

9. નરસિંહ મહેતા હરખી રહ્યા છે, કારણકે...

.....

.....

.....

.....

10. વુંદાવનથી પાછા ફરતા શ્રીકૃષ્ણ કેવા દેખાય છે ?

.....

.....

.....

.....

(ઈ) સાત-આઠ લીટીમાં ઉત્તર લખો :

11. કવિના મનમાં મોહ કોણ ઉપજાવે છે ?

.....

.....

.....

.....

.....

12. કૃષ્ણનું રૂપ મહાશુભકારી છે એમ કવિ શા માટે કહે છે ?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

વિભાગ C : વ્યાકરણ વિભાગ

● નીચેના પ્રશ્નોના આપેલ વિકલ્પોમાંથી યોગ્ય વિકલ્પ પસંદ કરીને ઉત્તર લખો :

13. સાચી જોડણી શોધો.

- (1) સામળિયો, શ્યામળીયો, શામળિયો, શામળીયો
- (2) વુંદાવન, વુંદરાવન, વંદરાવન, વુંદાવન
- (3) પિતાંબર, પીતાંબર, પીતાબંર, પિતામ્બર
- (4) શશીયર, શિશઅર, શશીવર, શશિયર

14. સંજ્ઞાનો પ્રકાર જણાવો.

- (1) વૃંદાવન (જાતિવાચક, દ્રવ્યવાચક, વ્યક્તિવાચક)
- (2) ફૂલ (સમૂહવાચક, જાતિવાચક, વ્યક્તિવાચક)

15. સાચો સમાનાર્થી શબ્દ ઠરાવો.

- (1) શશિચર (સૂર્ય, તારા, ચંદ્ર)
- (2) મોર (પોપટ, બુલબુલ, કલાપી)
- (3) શુક (પોપટ, બુલબુલ, કલાપી)
- (4) વીરો (વીર, ભાઈબંધ, સગો)

16. લિંગ ઓળખાવો.

- (1) મોર (પુલિંગ, સ્ત્રીલિંગ, નપુંસકલિંગ)
- (2) નરસૈંયો (પુલિંગ, સ્ત્રીલિંગ, નપુંસકલિંગ)
- (3) ફૂલ (પુલિંગ, સ્ત્રીલિંગ, નપુંસકલિંગ)
- (4) પછેડી (પુલિંગ, સ્ત્રીલિંગ, નપુંસકલિંગ)

17. અલંકાર ઓળખાવો.

- (1) સાંજ સમે શામળિયો વહાલો (રૂપક, ઉપમા, વર્ણાનુપ્રાસ)
- (2) ગોવાળમાં ગિરધર શોભે, હળધરનો વીરો (ઉપમા, રૂપક, વર્ણાનુપ્રાસ)

18. સમાસ ઓળખાવો.

- (1) પીતાંબર (દ્વન્દ્વ, કર્મધારય, ઉપપદ)
- (2) નરસિંહ (કર્મધારય, ઉપપદ, તત્પુરુષ)

● માગ્યા પ્રમાણે ઉત્તર લખો :

19. વિશેષણ શોધી તેનો પ્રકાર લખો :

- (1) મોર મુગટ શિર સુંદર ધરિયો.
- (2) પહેર્યા પીતાંબર, ફૂલની પછેડી, ચુઆ-ચંદન મહેકે.
- (3) વહાલાજીનું રૂપ મહાશુભકારી, રસિયા વિણ કેમ રહીએ ?

20. વિરોધી શબ્દ લખો :

- (1) મોહ ×
- (2) રૂપ ×
- (3) શુભ ×

21. નીચેના તબક્કા શબ્દોનાં શિષ્ટ રૂપ લખો :

- (1) સમે :
- (2) વિણ :
- (3) ધરિયો :
- (4) રૂદે :
- (5) જડિંગ :

22. નીચેના શબ્દસમૂહ માટે એક શબ્દ આપો :

- (1) પીળું રેશમી વસ્ત્ર :
- (1) હળને ધારણ કરનાર :
- (1) ખત્તે નાખવાનું વસ્ત્ર :
- (1) એક જાતનું સુગંધી લાકડું. :
- (1) કાનમાં પહેરવાનું એક ધરેણું :

વિભાગ D : લેખન વિભાગ

23. નિબંધલેખન :

વર્ષાઋતુ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

(અ) જોડકાં યોગ્ય રીતે જોડી ફરીથી લખો :

(અ) કૃતિ

(બ) કર્તા

1. યોરી અને પ્રાયશ્ચિત

(અ) ઈંદિરા ગાંધી

(બ) ગાંધીજી

(અ) કૃતિ

(બ) કર્તા

2. યોરી અને પ્રાયશ્ચિત

(અ) નવલકથાખંડ

(બ) આત્મકર્થખંડ

(બ) ખાલીજગ્યા પૂરો :

3. ગાંધીજીએ લખેલા પત્રો, લખાણો ગ્રંથશ્રેણીમાં સચવાયેલાં છે.

(ગાંધીજીનો અક્ષરદેહ, હિંદસ્વરાજ)

4. ગાંધીજીએ નાં બી ખાઈને આપઘાત કરવાનું વિચાર્યું.

(ધતૂરા, સૂયર્મુખી)

5. એ મોતીબિંદુના એ મને વીંધ્યો.

(રામબાણ, પ્રેમબાણ)

6. મંદિરે દીપમાળામાં ધી ચડાવ્યું.

(રામજી, કેદારજી)

7. ગાંધીજીના ભાઈના હાથે કડું હતું.

(સોનાનું, રૂપાનું)

(ક) એક વાક્યમાં ઉત્તર લખો :

8. ગાંધીજીની આત્મકથાનું નામ જણાવો.

.....

9. બીડી પીવાની કુટેવમાંથી બીજી કઈ કુટેવ આવી ?

.....

10. ગાંધીજીના પિતાને કયું દર્દ હતું ?

.....

11. ગાંધીજી બીડી પીવાની ટેવને કેવી કહે છે ?

.....

12. ખોટું કાર્ય કર્યાના અપરાધભાવમાંથી બહાર આવવા શું કરવું જોઈએ ?

.....

(ડ) બે-ત્રણ વાક્યમાં ઉત્તર લખો :

13. ગાંધીજીએ ચિઠ્ઠીમાં શું લખ્યું હતું ?

.....

.....

.....

.....

14. ગાંધીજી પ્રત્યે પિતાનો પ્રેમ કઈ રીતે વૃદ્ધિ પામ્યો ?

.....

.....

.....

.....

15. ગાંધીજીએ ધતૂરાનાં બી શા માટે ખાધાં ?

.....

.....

.....

.....

(ઈ) સાત-આઠ લીટીમાં ઉત્તર લખો :

16. પાઠના આધારે ગાંધીજીના ગુણોનું વર્ણન કરો.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

17. 'ચોરી અને પ્રાયશ્ચિત' કૃતિમાંથી તમે શું શીખ્યાં ?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

વિભાગ C : વ્યાકરણ વિભાગ

18. નીચેના શબ્દોની સાચી જોડણી શોધીને લખો.

(1) ચિટઠી, ચિઢિ, ચિઠ્ઠી, ચીઢિ

(2) પરાયશ્ચિત, પ્રાયશ્ચિત, પ્રાયક્ષીત, પ્રાયશ્ચીત

19. નીચેના શબ્દોની સંધિ છોડો.

(1) પરિણામ (પરી + નામ, પરિ + નામ, પરિ + ણામ)

(2) નિર્ભય (નીર્ + ભય, નિઃ + ભય, નિર્ + ભય)

20. સમાનાર્થી શબ્દ કૌંસમાંથી શોધીને લખો.

(1) હેમ (સોનું, કુશળ, હિંમત)

(2) કારજ (કારણ, કાર્ય, દેવું)

21. નીચેના શબ્દોમાં કયો પ્રત્યય રહેલો છે તે જણાવો :

(1) પરાધીનતા (પૂર્વપ્રત્યય, પરપ્રત્યય, એક પણ પ્રત્યય નહિ)

(2) અસત્ત્વ (પૂર્વપ્રત્યય, પરપ્રત્યય, એક પણ પ્રત્યય નહિ)

22. નીચે આપેલા શબ્દોના લિંગ ઓળખાવો.

(1) શોખ (પુલ્લિંગ, સ્ત્રીલિંગ, નપુંસકલિંગ)

(2) દોકડો (પુલ્લિંગ, સ્ત્રીલિંગ, નપુંસકલિંગ)

(3) બીડી (પુલ્લિંગ, સ્ત્રીલિંગ, નપુંસકલિંગ)

23. નીચેના વાક્યમાંથી વિશેષણ શોધી પ્રકાર લખો.

(1) આપઘાતની વાત ભૂલી જવી એવો ઠરાવ કર્યો.

(2) આગગાડીના ડબ્બામાં ઘણી બીડીઓ ફૂંકાતી.

24. નીચેનાં વાક્યમાંથી સર્વનામ શોધો.

(1) મેં ધ્રુજતે હાથે આ ચિટ્ટી પિતાજીના હાથમાં મૂકી. :

(2) હું ચિતારો હોઉં તો એ ચિત્ર આજે સંપૂર્ણતાએ આલેખી શકત. :

25. તળપદા શબ્દોનાં શિષ્ટરૂપ લખો.

(1) દોકડો :

(2) વેળા :

26. કૌંસમાં આપેલા વિકલ્પોમાંથી સાચો વિરોધી શબ્દ જણાવો.

(1) આજ્ઞા (આદેશ, હુકમ, અવજ્ઞા) ×

(2) સંધ્યા (સાંજ, ઉષા, રજની) ×

27. નીચે આપેલા રૂઢિપ્રયોગનો સાચો અર્થ આપો.

(1) જીભ ન ઊપડવી :

(1) રામબાણ વાગવાં :

28. નીચેના વાક્યોનું કર્મણિ વાક્યરચનામાં રૂપાંતર કરો.

(1) તેમણે ચિઠ્ઠી વાંચી. :

(2) મેં પુસ્તક વાંચ્યું. :

29. નીચે આપેલું વાક્ય સારું, સંયુક્ત કે સંકુલ છે તે ઓળખાવો.

(1) ચિઠ્ઠીમાં બધો દોષ કબૂલ કર્યો ને સજા માગી. :

(1) ચિઠ્ઠી

(2) પ્રતિજ્ઞા

(3) સ્મરણ

વિભાગ D : લેખન વિભાગ

31. નિબંધલેખન :

મારા પ્રિય નેતા

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

વિભાગ-B

(અ) જોડકાં યોગ્ય રીતે જોડી ફરીથી લખો :

(અ) શું

1. માણાભટ્ટ તરીકે પ્રસિદ્ધ

(બ) કોણ ?

(1) ભાલણ

(2) પ્રેમાનંદ

(અ) કૃતિ

2. પછે શામળિયોજી બોલિયા

(બ) સ્વરૂપ

(1) ઓખાહરણ

(2) સુદામાચરિત્ર

(અ) ખાલીજગ્યા પૂરો :

3. કૃષ્ણ-સુદામા ઋષિના આશ્રમમાં સાથે ભણેલા.

(દધીચિ, સાંદીપનિ)

4. ગોરાણીએ શ્રીકૃષ્ણ-સુદામાને કામ સોંપ્યું હતું.

(ગાય દોહવાનું, લાકડાં લાવવાનું)

(ક) એક વાક્યમાં ઉત્તર લખો :

5. શ્રીકૃષ્ણની નમ્રતા કયા વાક્યમાં દેખાય છે ?

.....

6. 'પછે શામળિયો..' આખું કાવ્ય કોના-કોના સંવાદરૂપે આગળ વધે છે ?

.....

(ડ) બે-ત્રણ વાક્યમાં ઉત્તર લખો :

7. સાંદીપનિ ઋષિની ચિંતા તમારા શબ્દોમાં વ્યક્ત કરો.

.....

.....

.....

.....

.....

8. શ્રીકૃષ્ણ અને બલરામજી વચ્ચે કઈ સ્પર્ધા થઈ હતી ?

.....

.....

.....

.....

(ઈ) સાત-આઠ લીટીમાં ઉત્તર લખો :

9. શ્રીકૃષ્ણ-સુદામાનું વિદ્યાર્થીજીવન તમારા શબ્દોમાં વર્ણવો.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

વિભાગ C : વ્યાકરણ વિભાગ

● નીચેના પ્રશ્નોના આપેલા વિકલ્પોમાંથી યોગ્ય વિકલ્પ પસંદ કરીને ઉત્તર લખો.

10. નીચેના શબ્દોની સાચી જોડણી શોધીને લખો :

- (1) સોમદૃષ્ટી, શોમદૃષ્ટિ, સોમદ્રષ્ટિ, સોમદૃષ્ટિ
- (2) સાંદિપની, સાંદીપનિ, સાંદીપની, સાંદિપનિ
- (3) મૂશળધાર, મૂસળધાર, મુસળધાર, મુશળધાર
- (4) શોમદ્રષ્ટિ, શોમદૃષ્ટિ, સોમદ્રષ્ટિ, સોમદૃષ્ટિ
- (5) કાષ્ટ, કાષ્ઠ, કાસ્ટ, કાસ્ટ

11. નીચેના શબ્દોનો સાચો સંધિ વિગ્રહ શોધીને લખો :

(1) મહર્ષિ (મહ + ષિ, મહ + ઋષિ, મહા + ઋષિ) :

(2) નિર્ધન (નિર + ધન, નિઃ + ધન, નિ + ધન) :

12. નીચેની સંજ્ઞાઓના આપેલા વિકલ્પોમાંથી સાચો પ્રકાર લખો :

(1) સુખ (ભાવવાચક, જાતિવાચક, દ્રવ્યવાચક) :

(2) ખોડ (ભાવવાચક, જાતિવાચક, દ્રવ્યવાચક) :

(3) શ્યામ (વ્યક્તિવાચક, સમૂહવાચક, ભાવવાચક) :

(4) ભારા (દ્રવ્યવાચક, સમૂહવાચક, જાતિવાચક) :

13. નીચેના શબ્દોના સમાનાર્થી શબ્દ શોધીને લખો :

(1) કાષ્ઠ (લોખંડ, લાકડું, સોનું) :

(2) જૂજવા (જૂજ, જાચવું, અલગ) :

14. નીચેના શબ્દોમાં કયો પ્રત્યય રહેલો છે તે જણાવો :

(1) મોટાઈ (પૂવર્પ્રત્યય, પરપ્રત્યય, એકપણ પ્રત્યય નહિ) :

(2) અવકૃપા (પૂવર્પ્રત્યય, પરપ્રત્યય, એકપણ પ્રત્યય નહિ) :

15. નીચે આપેલા શબ્દોના લિંગ ઓળખાવો :

(1) કુહાડા (પુલ્લિંગ, સ્ત્રીલિંગ, નપુંસકલિંગ) :

(2) દેહ (પુલ્લિંગ, સ્ત્રીલિંગ, નપુંસકલિંગ) :

(3) ગુરૂજી (પુલ્લિંગ, સ્ત્રીલિંગ, નપુંસકલિંગ) :

(4) ખોડ (પુલ્લિંગ, સ્ત્રીલિંગ, નપુંસકલિંગ) :

16. નીચેના વાક્યોમાં કયો અલંકાર છે તે જણાવો :

(1) સકળ લોકમાં સહુને વંદે :

(ઉપમા અલંકાર, વર્ણાનુપ્રાસ અલંકાર, રૂપક અલંકાર)

(૧) વાદ વદ્યો બેઉ બાંધવે, તને સાંભરે રે ? :

(ઉપમા, ઉત્પ્રેક્ષા, વર્ણાનુપ્રાસ)

(2) પછી દારિદ્ર ખોવા દાસનું, સોમદંષ્ટિ શ્યામે કરી. :

(શબ્દાનુપ્રાસ, અંત્યાનુપ્રાસ, રૂપક)

17. નીચેના શબ્દોના સમાસ ઓળખાવો :

- (1) રણછોડ :
(દ્વન્દ્વ, ઉપપદ, કર્મધારય)
- (2) સુખદુઃખ :
(ઉપમા, દ્વન્દ્વ, તત્પુરુષ)
- (3) મહારાજ :
(તત્પુરુષ, ઉપપદ, કર્મધારય)
- (4) સોમદંષ્ટિ :
(કર્મધારય, તત્પુરુષ, દ્વન્દ્વ)

● માગ્યા પ્રમાણે ઉત્તર લખો.

18. નીચેના વાક્યોમાંથી વિશેષણ શોધી તેનો પ્રકાર લખો :

- (1) પછી દારિદ્ર ખોવા દાસનું, સોમદંષ્ટિ શ્યામે કરી. :
- (2) ટાઢે ધ્રુજે આપણી દેહ, મને કેમ વીસરે રે ? :
- (3) પાછલી રાતના જાગતા, તને સાંભરે રે ? :
- (4) આપણે બે મહિના પાસે રહ્યા, તને સાંભરે રે ? :
- (5) સુખદુઃખની કરતા વાત મને કેમ વીસરે રે ? :

19. નીચેના વાક્યમાંથી સર્વનામ શોધો :

- (1) કહું સ્ત્રીને, તેં કીધો કેર મને કેમ વીસરે રે ? :
- (2) આપણ સૂતા એક સાથરે, તને સાંભરે રે ? :
- (3) તમો પાસ અમો વિદ્યા શીખતા, તને સાંભરે રે ? :

20. નીચેના શબ્દોના વિરોધી શબ્દ લખો :

- (1) શીતળ ×
- (2) સાંભરવું ×

21. નીચેના વાક્યનો કાળ ઓળખાવો :

- (1) ગુરુજીએ આપણને શોધ્યા હતા. :

22. નીચે આપેલ રૂઢિપ્રયોગના અર્થ લખો :

- (1) હૃદય સાથે ચાંપવું :
- (2) તેડી લાવવું :

23. નીચેના શબ્દસમૂહ માટે એક શબ્દ લખો :

- (1) ગોર મહારાજની પત્ની :
- (2) ધોધમાર વરસાદ :
- (3) ચંદ્ર જેવી શીતળ દષ્ટિ :
- (4) મોટું જૂનું લાકડું :

વિભાગ D : લેખન વિભાગ

● પદ્યાર્થગ્રહણ :

નીચેનું કાવ્ય વાંચી તેની નીચે આપેલા પ્રશ્નોના ઉત્તર આપો :

હું તો નાનો દીપ, શું મૂલ્ય મારું ?
લાગે આવું જીવન તુચ્છ આકરું,
મારું તો આ નિમ્ન છે સ્થાન ભોમ,
શોભે કેવા વ્યોમમાં ત્યાં સૂર્ય-સોમ ?
દીધો જો હોત દેવે મને તારો,
તોય માન્યો હોત મેં જન્મ મારો,
આકાંક્ષાનો અંશ પામી કૃતાર્થ,
માટીનું કોડિયું હું માત્ર વ્યર્થ રે,
તું શાને, તું અલ્પતાભાવ સેવે ?
ને એવાં હીન વાક્ય તું બોલે ?
ના કીધો છે લેશ અન્યાય દેવે,
દીવો તોય તું છે શશી સૂર્ય તોલે,
પોતાનું જે શોભાવે પ્રાપ્તિસ્થાન,
એ સર્વ છે અલ્પ છતાંય મહાન.

પ્રશ્નો :

24. નાનકડા દીપને પોતાનું જીવન કેવું લાગે છે ?

.....
.....

25. વ્યોમમાં કોણ શોભે છે ?

.....

.....

.....

26. માટીનું કોડિયું કયો ભાવ સેવે છે ?

.....

.....

.....

27. કોડિયાને કવિ શું કહે છે ?

.....

.....

.....

વિભાગ-A

(અ) જોડકાં યોગ્ય રીતે જોડી ફરીથી લખો :

(અ) કૃતિ

1. ગોપાળબાપા

(બ) કર્તા

(1) લાભશંકર ઠાકર

(2) મનુભાઈ પંચોળી

(અ) પાત્ર

2. ગોપાળબાપા

(બ) ઉક્તિ

(1) 'શેઠ છો ? શેનો વેપાર કરો છો ?'

(2) 'આ તમારી પડખેના દીપડા ન રંજાડે તોયે ઘણું છે.'

(બ) ખાલીજગ્યા પૂરો :

3. મનુભાઈ પંચોળીનું ઉપનામ છે.

(વાસુકિ, દર્શક)

4. 'ગોપાળબાપા' કૃતિ સંગ્રહમાંથી લેવામાં આવી છે.

(દીપનિર્વાણ, ઝેર તો પીધાં છે જાણી જાણી)

5. મહારાજા સયાજીરાવમાં ને પારખવાની અચૂક શક્તિ હતી.

(માણસ, શિકાર)

(ક) એક વાક્યમાં ઉત્તર લખો :

6. ગોપાળબાપાના ગુરુનું નામ જણાવો.

.....

7. જીર્ણ શિવાલય કોણે બંધાવ્યું હતું ?

.....

8. ગોપાળબાપા જમીનની ખટપટ કોના માટે કરતા હતા ?

.....

(ડ) બે-ત્રણ વાક્યમાં ઉત્તર લખો :

9. ગોપાળબાપાએ શિવાલયની પૂજા કરવાની શા માટે ના પાડી દીધી ?

.....

.....

.....

.....

10. માંડણ ભગત વિશે બે-ત્રણ વાક્યમાં પરિચય આપો.

.....

.....

.....

.....

(ઠ) સાત-આઠ લીટીમાં ઉત્તર લખો :

11. ગોપાળબાપાનું પાત્રલેખન કરો.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

12. પાઠના આધારે સયાજીરાવ ગાયકવાડ વિશે સાત-આઠ વાક્ય લખો.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

વિભાગ C : વ્યાકરણ વિભાગ

● નીચેના પ્રશ્નોના આપેલ વિકલ્પોમાંથી યોગ્ય વિકલ્પ પસંદ કરીને ઉત્તર લખો.

13. સાચી જોડણી શોધો :
- (1) તુલસીસ્યામ, તૂલસીશ્યામ, તુલસીશ્યામ, તુલચીશ્યામ :
- (2) ગલુડિયાં, ગલૂડીયાં, ગલુડીયા, ગલૂડિયાં :
14. નીચેની સંજ્ઞાનો પ્રકાર ઓળખાવો :
- (1) અંગરક્ષક (વ્યક્તિવાચક, જાતિવાચક, સમૂહવાચક) :
- (2) માંડણ ભગત (જાતિવાચક, સમૂહવાચક, વ્યક્તિવાચક) :
15. સમ્બન્ધાર્થી શબ્દ કૌંસમાંથી શોધીને લખો :
- (1) મૂડી (મરજી, પૂંજી, મુંડન) :
- (2) વિસ્મય (આશ્ચર્ય, વિસ્મરણ, સ્મરણ) :
16. નીચેના શબ્દોમાં કયો પ્રત્યય રહેલો છે તે જણાવો :
- (1) શિકારી (પૂર્વપ્રત્યય, પરપ્રત્યય, એક પણ પ્રત્યય નહિ) :
- (2) વિલક્ષણ (પૂર્વપ્રત્યય, પરપ્રત્યય, એક પણ પ્રત્યય નહિ) :
17. નીચે આપેલા શબ્દોના લિંગ ઓળખાવો :
- (1) વાંસળી :
- (2) આંબો :
- (3) કોતર :
18. નીચેનાં વાક્યોમાંના અલંકાર ઓળખાવો :
- (1) ભગતનો અવાજ જોયો હોય તો વાંસળી જેવો. :

19. નીચેના શબ્દોના સમાસ ઓળખાવો :

- (1) જાળાંઝાંખરા :
(તત્પુરુષ, ક્લ્દ, ઉપપદ)
- (2) શિવાલય :
(કર્મધારય, ક્લ્દ, તત્પુરુષ)
- (3) અમરફળ :
(ઉપપદ, કર્મધારય, તત્પુરુષ)

20. નીચેના વાક્યોમાંથી વિશેષણ શોધી તેનો પ્રકાર લખો :

- (1) મૂડી નાખતાં પહેલાં સો ગળણે ગાળીએ. :
- (2) ભગત કૂતરાને નીરતા જાય - કાળો વાન. :

21. નીચેના વાક્યમાંથી સર્વનામ શોધો :

- (1) એની પૂજાનો બંદોબસ્ત કરો. :
- (2) પે...લું મંદિર જોયું ? :
- (3) એમ તો અમે ને તમે સૌ મૂરિતયું જ છે ને ! :

22. નીચે આપેલા શબ્દોનું શિષ્ટરૂપ આપો :

- (1) પડખે :
- (2) ખાજ :
- (3) વાવડ :

23. નીચે આપેલા શબ્દોના વિરોધી શબ્દ લખો :

- (1) અસલ ×
- (2) અરજ ×
- (3) જથ્થાબંધ ×

24. નીચે આપેલા રૂઢિપ્રયોગના અર્થ લખો :

- (1) ભ્રમર ખેંચાવી :
- (2) સો ગળણે ગાળવું :

25. નીચેના શબ્દસમૂહ માટે એક શબ્દ લખો :

- (1) કોલસાની ખાણ :
- (2) મકાનના પ્રવેશદ્વારની ચોકી :

26. નીચેનાં વાક્યોનું કમ્પ્લિ વાક્યરચનામાં રૂપાંતર કરો.

- (1) તમને આ કોતર અમે આપ્યું. :

27. વિધિવાક્યમાં રૂપાંતર કરો :

- (1) મારાથી એ બને તેવું નથી. :

28. નીચે આપેલા શબ્દોના ધ્વનિઘટકો ધૂટા પાડી સ્વર-વ્યંજન ઓળખાવો :

- (1) મૂર્તિ :

()

- (2) અંગરક્ષક :

()

- (3) દૂરબીન :

()

વિભાગ D : લેખન વિભાગ

29. નિબંધલેખન :

મારા આદર્શ

(નોંધ : રમતવીર, સાહિત્યકાર, દેશનેતા, પારિવારિક સ્વજન, ફિલ્મી કલાકાર... વગેરે ક્ષેત્રમાંથી કોઈ એક વિશે મુક્તલેખન કરવું.)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

વિભાગ-B

(અ) જોડકાં યોગ્ય રીતે જોડી ફરીથી લખો :

(અ) કર્તા

1. ત્રિભુવનદાસ લુહાર

(અ) કૃતિ

2. ગુર્જરીના ગૃહકુંજે

(બ) ઉપનામ

(1) સુંદરમ્

(2) ઉમાશંકર જોષી

(બ) સંગ્રહ

(1) યાત્રા

(2) વસુધા

(બ) ખાલીજગ્યા પૂરો :

3. કવિએ વસંતમાં નો અવાજ સાંભળ્યો છે.

(મોર, કોયલ)

4. 'ગુર્જરીના ગૃહકુંજે' કાવ્યમાં પ્રત્યેનો અપાર પ્રેમ વ્યક્ત થયો છે.

(કર્મભૂમિ, જન્મભૂમિ)

5. જીવનરૂપી યુદ્ધમાં કવિ ભમ્યા હતા ?

(જંગલમાં, જંગલમાં)

(ક) એક વાક્યમાં ઉત્તર લખો :

6. 'ગુર્જરીના ગૃહકુંજે' કાવ્યનો મુખ્ય ભાવ કયો છે ?

.....

(ડ) બે-ત્રણ વાક્યમાં ઉત્તર લખો :

7. પ્રારંભના જીવન માટેનો કવિનો અનુભવ શો હતો ?

.....

.....

.....

.....

8. કવિનો વતનપ્રેમ કાવ્યના આધારે વર્ણવો.

.....

.....

.....

.....

.....

(ઈ) સાત-આઠ લીટીમાં ઉત્તર લખો :

9. તમારા બાળપણનો એકાદ અનુભવ તમારા શબ્દોમાં લખો.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

10. કાવ્યના આધારે ગુજરાતનું ગૌરવ દર્શાવતાં સાત-આઠ વાક્યો લખો.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

વિભાગ C : વ્યાકરણ વિભાગ

● નીચેના પ્રશ્નોના આપેલ વિકલ્પોમાંથી યોગ્ય વિકલ્પ પસંદ કરીને ઉત્તર લખો.

11. નીચેના શબ્દોની સાચી જોડણી શોધીને લખો :

(1) ગૂર્જરિ, ગૂર્જરી, ગુર્જરી, ગુરજરી

(2) પૌરૂષ, પૌરુષ, પૌરૂસ, પૌરુસ

(3) વિશ્વવાડિ, વીસ્વવાડી, વિશ્વવાડી, વિસ્વવાડી

12. નીચેની સંજ્ઞાઓના આપેલા વિકલ્પોમાંથી સાચો પ્રકાર લખો :

(1) પર્વત (જાતિવાચક, સમૂહવાચક, વ્યક્તિવાચક)

(2) સુખ (સમૂહવાચક, દ્રવ્યવાચક, ભાવવાચક)

(3) ગૃહમાયા (જાતિવાચક, ભાવવાચક, સમૂહવાચક)

(4) વાડી (જાતિવાચક, વ્યક્તિવાચક, દ્રવ્યવાચક)

13. નીચેના શબ્દોના સમાનાર્થી શબ્દ શોધીને લખો :

(1) આંખ (લોચન, કાન, પક્ષ)

(2) નસ (નસકોરી, નાડી, નખ)

(3) કોકિલ (કાગડો, કબૂતર, નરકોયલ)

14. નીચેના શબ્દોમાં કયો પ્રત્યય રહેલો છે તે જણાવો :

(1) ગુર્જરી

(પૂર્વપ્રત્યય, પરપ્રત્યય, એકપણ પ્રત્યય નહિ)

15. નીચેના શબ્દોના લિંગ ઓળખાવો :

(1) વાડી (સ્ત્રીલિંગ, પુલિંગ, નપુંસકલિંગ)

(2) ખેતર (સ્ત્રીલિંગ, પુલિંગ, નપુંસકલિંગ)

(1) જગત (સ્ત્રીલિંગ, પુલિંગ, નપુંસકલિંગ)

16. નીચેના વાક્યોમાં કયો અલંકાર છે તે જણાવો :

- (1) નદીઓમાં નાહ્યાં આળોટ્યાં કુદરત પાનેતરમાં.
(ઉપમા, રૂપક, વ્યતિરેક)
- (2) વિશ્વવાદીને સુફલિત કરવા નસનસથી રસ અર્પ્યા.
(રૂપક, ઉત્પ્રેક્ષા, ઉપમા)
- (3) અહીં અમારા યૌવન કેરી વાદળીઓ વરસેલી.
(ઉપમા, રૂપક, વ્યતિરેક)

17. નીચેના શબ્દોનો સાચો સમાસ પ્રકાર ઓળખાવો :

- (1) વિશ્વવાદી (દ્વન્દ્વ, કર્મધારય, ઉપપદ)
- (2) ગૃહકુંજ (દ્વન્દ્વ, કર્મધારય, ઉપપદ)

● માગ્યા પ્રમાણે ઉત્તર લખો.

18. નીચેનાં વાક્યમાંથી વિશેષણ શોધી તેનો પ્રકાર લખો :

- (1) આંખ અમારી ખુલી અહીં પહેલી.
- (2) અમે અહીં રોયાં કલ્લોલ્યાં
(3) ગુર્જરીના ગૃહકુંજે અમારુંજીવન ગુંજેગુંજે.
(4) પગલી ભરી અહીં પહેલી
(5) અહીં અમારાં યૌવન કેરી વાદળીઓ વરસેલી

19. નીચેના વાક્યમાંથી સર્વનામ શોધો :

- (1) અમે ભમ્યા અહીંના ખેતરમાં,

20. નીચે આપેલ શબ્દોના વિરોધી શબ્દ લખો :

(1) જીવન	×		(5) ઊઠવું	×	
(2) પહેલી	×		(6) કુદરતી	×	
(3) પ્રાણ	×		(7) યૌવન	×	
(4) ખુલ્લું	×		(8) રસ	×	

21. નીચેના વાક્યનો કાળ ઓળખાવો :

(1) અમે ખેતરમાં ભમ્યા હતા.

22. શબ્દસમૂહ માટે એક શબ્દ આપો :

(1) નદીના પ્રવાહથી બનેલો ઊંડો પહોળો ખાડો કે બખોલ.

(2) સારાં ફળવાળું.

(3) પરણતી વખતે કન્યાને પહેરવાનું વસ્ત્ર.

(4) નાનાં બાળકનું પગલું.

(5) વૃક્ષોને નવપલ્લવિત કરનારી ઋતુ.

23. નીચેના વાક્યમાંથી રવાનુકારી શબ્દ શોધીને લખો :

(1) અષાઢના ઘનગર્જન ઝીલ્યાં રણઝણતાં ઉરતંતે.

વિભાગ D : લેખન વિભાગ

24. નિબંધલેખન :

શૈશવનાં સંસ્મરણો

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

(અ) જોડકાં યોગ્ય રીતે જોડી ફરીથી લખો :

(અ)

1. લોહીની સગાઈ

(બ)

(1) ઈશ્વર પટેલ

(2) ઈશ્વર પેટલીકર

(અ) પાત્ર

1. કમુ

(બ) ઉક્તિ

(1) 'જે એની ચાકરી કરતું હશે તેને પણ રાજી કરીશું.'

(2) 'તું કંઈ કાયમ બેસી રહેવાની નથી.'

(બ) ખાલીજગ્યા પૂરો :

3. અમરતકાકી ની નાતમાં વટલાઈ ગયાં (મંગુ, કુસુમ)
4. 'લોહીની સગાઈ' કૃતિમાં ની પરાકાષ્ટા દર્શાવી છે. (જીવનદયા, માતૃપ્રેમ)
5. મંગુ સિવાય અમરતકાકીને સંતાન હતાં. (ત્રણ, ચાર)
6. 'લોહીની સગાઈ' કૃતિનો સાહિત્ય પ્રકાર છે. (નવલકથા, નવલિકા)

(ક) એક વાક્યમાં ઉત્તર લખો :

7. અમરતકાકી દવાખાનાને શેની ઉપમા આપતાં હતાં ?

.....

8. કયો મહિનો અમરતકાકીનો આરાધ્યદેવ બની ગયો હતો ?

.....

9. વહુઓ મંગુની ચાકરી નહિ કરે તેની અમરતકાકીને કેમ ખબર પડી ગઈ હતી ?

.....

10. અમરતકાકીનું સમગ્ર માતૃત્વ કોના ઉપર અભિષેક કરતું હતું ?

.....

(ડ) બે-ત્રણ વાક્યમાં ઉત્તર લખો :

11. અમરતકાકી મંગુને દવાખાને મોકલવા શા માટે તૈયાર ન હતાં ?

.....
.....
.....

12. અમરતકાકીએ દવાખાનામાં મંગુ માટે કઈ કઈ ભલામણો કરી ?

.....
.....
.....

13. ગામલોકો અમરતકાકીની પ્રશંસા કઈ રીતે કરતા ?

.....
.....
.....

(ઈ) સાત-આઠ લીટીમાં ઉત્તર લખો :

14. 'મમતામયી મા' તરીકે અમરતકાકીને મૂલવો.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

15. 'લોહીની સગાઈ' વાર્તાનું હાર્દ તમારા શબ્દોમાં વર્ણવો.

.....
.....
.....
.....

.....

.....

.....

.....

.....

વિભાગ C : વ્યાકરણ વિભાગ

● નીચેના પ્રશ્નોના આપેલ વિકલ્પોમાંથી યોગ્ય વિકલ્પ પસંદ કરીને ઉત્તર લખો.

16. નીચેના શબ્દોની સાચી જોડણી શોધીને લખો :

- (1) અભીષેક, અભિસેક, અભીષેક, અભિષેક
- (2) પારીચારીકા, પારિચારિકા, પારીચારિકા, પરીચારિકા

17. સંધિ છોડો :

- (1) શ્રદ્ધા (શ્રધ + દા, શ્રધ + ધા, શ્રત્ + ધા)
- (2) બ્રહ્માંડ (બ્રહ્ + અંડ, બ્રહ્મા + અંડ, બ્ર + ભ્માંડ)

18. સંજ્ઞાના પ્રકાર ઓળખાવો :

- (1) માગશર (વ્યક્તિવાચકસંજ્ઞા, જાતિવાચકસંજ્ઞા, ભાવવાચકસંજ્ઞા)
- (2) પરિચારિકા (જાતિવાચકસંજ્ઞા, સમૂહવાચકસંજ્ઞા, ભાવવાચકસંજ્ઞા)
- (3) લાગણી (વ્યક્તિવાચકસંજ્ઞા, દ્રવ્યવાચકસંજ્ઞા, ભાવવાચકસંજ્ઞા)

19. સમાનાર્થી શબ્દ કૌંસમાંથી શોધીને લખો :

- (1) લોહી (શોણિત, શોભિત, પાણી)
- (2) ઉપચાર (મદદ, સારવાર, ઉપાય)
- (3) ચાકરી (સેવા, નોકરી, કામગીરી)

20. નીચેના શબ્દોમાં કયો પ્રત્યય રહેલો છે તે જણાવો :

- (1) કજ્જત (પૂર્વપ્રત્યય, પરપ્રત્યય, એક પણ પ્રત્યય નહિ)
- (2) અબુધ (પૂર્વપ્રત્યય, પરપ્રત્યય, એક પણ પ્રત્યય નહિ)

21. નીચેના શબ્દોનાં લિંગ ઓળખાવો :

- (1) ઢોર (સ્ત્રીલિંગ, પુલિંગ, નપુંસકલિંગ)
- (2) આંખ (સ્ત્રીલિંગ, પુલિંગ, નપુંસકલિંગ)
- (3) દવાખાનું (સ્ત્રીલિંગ, પુલિંગ, નપુંસકલિંગ)
- (4) ટેવ (સ્ત્રીલિંગ, પુલિંગ, નપુંસકલિંગ)

22. નીચેનાં વાક્યોમાંના અલંકાર ઓળખાવો :

- (1) માગશર મહિનો અમરતકાકી માટે આરાધ્યદેવ બની ગયો.
(રૂપક, ઉપમા, ઉત્પ્રેક્ષા)
- (2) દવાખાનામાં મૂકશો એટલે મહિના-દાડામાં લાકડા જેવી થઈ જશે.
(ઉત્પ્રેક્ષા, ઉપમા, રૂપક)
- (3) મંગુ જાણે ડાહ્યાની માફક વર્તન કરવા લાગી.
(ઉપમા, રૂપક, ઉત્પ્રેક્ષા)

23. નીચેના શબ્દોનો સાચો સમાસ પ્રકાર ઓળખાવો :

- (1) ભૂખીતરસી (દ્વન્દ્વ, તત્પુરુષ, ઉપપદ)
- (2) શ્રાવણભાદરવો (તત્પુરુષ, દ્વન્દ્વ, ઉપપદ)

24. નીચેનાં વાક્યોમાંથી વિશેષણ શોધો :

- (1) અબુધ દીકરીનું દુનિયામાં કોઈ નથી ?
- (2) ખોડાં ઢોરને પાંજરાપોળમાં મૂકી આવવા જેવું કહેવાય

25. નીચેના વાક્યમાંથી સવર્નામ શોધો :

- (1) હું મંગુને જીવતાં સુધી સારી રીતે પાળીશ.
- (2) તું કાંઈ કામ બેસી રહેવાની નથી.

26. તળપદા શબ્દોનાં શિષ્ટરૂપ આપો :

- (1) ખોડું
- (2) બોન
- (3) ભણી
- (4) કરમ
- (5) છોડી

27. નીચે આપેલા શબ્દોના વિરોધી શબ્દ લખો :

- (1) વિધવા ×
- (2) પ્રત્યક્ષ ×
- (3) મૂંગું ×

28. નીચેના વાક્યોનો કાળ ઓળખાવો :

- (1) ગામની એક દીકરી કુસુમ ગાંડી થઈ ગઈ.
- (2) અમરતકાકી ડૂસકું ભરતાં બોલ્યાં.
- (3) આવતા માગશર મહિને મંગુની દશા બદલાય છે.

29. નીચે આપેલ રૂઢિપ્રયોગના અર્થ લખો :

- (1) પારાયણ કરવું
- (2) હરખપદ્મડાં થઈ જવું
- (3) પનારે પડવું.
- (4) સમસમી જવું.
- (5) હેયું કકળી ઊઠવું

30. નીચે આપેલ કહેવતનો અર્થ લખો :

- (1) પારકી મા જ કાન વીધે.
.....

31. શબ્દસમૂહ માટે એક શબ્દ આપો :

- (1) અશક્ત ઢોરને રાખવાનું સ્થાન.
- (2) મૃત્યુ પામેલા નજીકના સગાની પોક મૂકવી તે.
- (3) સાંજનું જમણાં
- (4) ખાટલાની બંને તરફનો ઊભો દાંડો

32. નીચેનાં વાક્યનું નિષેધ વાક્યમાં રૂપાંતર કરો :

- (1) શું હું થાકી છું ?
- (2) વહુઓ સમસમી જતી.

33. નીચેનાં વાક્યોમાંથી સાદુ, સંયુક્ત, સંકુલ વાક્ય ઓળખાવો :

(1) રજાઓમાં દીકરાઓ અવારનવાર ઘેર આવતા ત્યારે એમનું ઘર બાળ પૌત્ર-પૌત્રીઓથી ખિલખિલાટ હસી ઊઠતું છતાં દાદીમા તરીકે અમરતકાકી હરખપદ્મડાં થઈ જતાં નહિ.

(2) મંગુને દવાખાને મોકલવી એટલે જાણે મૂંગા ઢોરને પાંજરાપોળ મોકલવું.

34. નીચે આપેલા શબ્દોના ધ્વનિઘટકો છૂટા પાડી સ્વર-વ્યંજન ઓળખાવો :

- (1) માતૃત્વ
- (2) બ્રહ્માંડ
- (3) પરિચારિકા
- (4) દવાખાનું

35. નીચેના વાક્યમાંથી સ્વાનુકારી શબ્દ શોધીને લખો :

(1) એમનું ઘર બાળ પૌત્ર-પૌત્રીઓથી ખિલખિલાટ હસી ઊઠતું.

વિભાગ D : લેખન વિભાગ

● ગદ્યાર્ચસહજ :

નીચે આપેલો ગદ્યખંડ વાંચી આપેલા પ્રશ્નોના જવાબ લખો :

સમયની મૂડી તો દરેક પાસે સરખી જ હોય છે, પણ તેને ખર્ચવામાં તફાવત હોય છે. એક વ્યક્તિ તેને કરકસરથી યોજનાપૂર્વક વ્યવસ્થિત રીતે ખર્ચે છે. જ્યારે બીજી વ્યક્તિ તેને આરેઘડ અને અવિચારીપણે વેડફી નાખે છે. પરિણામે એકને સંતોષ અને સફળતા મળે છે. બીજાને થાક અને નિષ્ફળતા. જે વ્યક્તિને પોતાનો સમય વાપરતાં આવડતું નથી, તેને કશું જ વાપરતાં આવડતું નથી. એટલે જે માનવ પોતાના સમયની વધુમાં વધુ બચત કરી શકે તેની પાસે વધુમાં વધુ સમય જમા થઈ શકે અને જેની પાસે સમય જમા થાય તેની પાસે શક્તિ પણ જમા થાય. સમય અને શક્તિ ભેગે થાય એ પછી શું ન કરી શકે ? એ ધારે તે કરી શકે.

- મોહમ્મદ માંકડ

પ્રશ્નો :

36. કઈ વ્યક્તિને સંતોષ અને સફળતા મળે છે ?

.....

.....

.....

.....

37. થાક અને નિષ્ફળતાનો અનુભવ કોને થાય છે ?

.....

.....

.....

.....

38. કઈ વ્યક્તિ પાસે સમય અને શક્તિ જમા થાય છે ?

.....

.....

.....

.....

39. ગદ્યખંડને યોગ્ય શીર્ષક આપો.

.....

.....

.....

.....

વિભાગ-B

(અ) જોડકાં યોગ્ય રીતે જોડી ફરીથી લખો :

(અ) કૃતિ

1. કામ કરે ઈ જીતે

(બ) કર્તા

(1) નાથાલાલ દવે

(2) રમેશ પારેખ

(3) મકરંદ દવે

(બ) ખાલીજગ્યા પૂરો :

2. કામ કરે ઈ જીતે રે કામ કરે ઈ જીતે.

(વાલમ, માલમ)

3. કવિએ જોરે દુનિયા બદલવાની વાત કરી છે.

(રૂપિયાને, બાવડાંને)

(ક) એક વાક્યમાં ઉત્તર લખો :

4. કવિએ ખેતરને ખેડીને સીમને કેવી બનાવવાની કહી છે ?

.....

5. ભણેલા લોકા આંકિસમાં બેસી શું કામ કરે છે ?

.....

(ડ) બે-ત્રણ વાક્યમાં ઉત્તર લખો :

6. 'કામ કરે ઈ જીતે' કાવ્યનો પ્રમુખ ભાવ કયો છે ?

.....

.....

.....

(ઈ) સાત-આઠ લીટીમાં ઉત્તર લખો :

7. આ કાવ્યમાં વ્યક્ત થતું મહેનતનું મહત્ત્વ તમારા શબ્દોમાં લખો.

.....

.....

.....

.....

.....

8. સામૂહિક પુરુષાર્થનું મહત્વ તમારા શબ્દોમાં લખો.

વિભાગ C : વ્યાકરણ વિભાગ

● નીચેના પ્રશ્નોના આપેલા વિકલ્પોમાંથી યોગ્ય વિકલ્પ પસંદ કરીને ઉત્તર લખો.

9. સાચી જોડણી શોધો.

- (1) ત્રીકમ, તિરકમ, ત્રિકમ, તીરકમ
- (2) સોહામણિ, સોહામણી, શોહામણી, સોહામણિ

10. નીચેની સંજ્ઞાઓના આપેલા વિકલ્પોમાંથી સાચો પ્રકાર લખો :

- (1) ઘર (જાતિવાચક, વ્યક્તિવાચક, સમૂહવાચક)
- (2) નીર (વ્યક્તિવાચક, દ્રવ્યવાચક, જાતિવાચક)
- (3) દેશ (વ્યક્તિવાચક, જાતિવાચક, સમૂહવાચક)

11. નીચેની સંજ્ઞાઓના આપેલા વિકલ્પોમાંથી સાચો પ્રકાર લખો :

- (1) મહેનત (ઉદ્યમ, ઉદ્યોગ, ઉદ્યાન)
- (2) મજિયારું (મસ્જિદનું, સહિયારું, મંદિરનું)
- (3) ખમીર (ખમીસ, ખચીત, જોશ)
- (4) બુલંદ (બોલાવો, ઊંચો, બુલબુલ)

12. નીચેના શબ્દોનાં લિંગ ઓળખાવો :

- (1) દેશ (પુલિંગ, સ્ત્રીલિંગ, નપુંસકલિંગ)
- (2) મહેનત (પુલિંગ, સ્ત્રીલિંગ, નપુંસકલિંગ)
- (3) ઘર (પુલિંગ, સ્ત્રીલિંગ, નપુંસકલિંગ)

● માગ્યા પ્રમાણે ઉત્તર લખો.

13. નીચેનાં વાક્યમાંથી વિશેષજ્ઞ શોધી તેનો પ્રકાર લખો :

- (1) આજે બુલંદ સૂરે માનવીની મહેનતના.
- (2) આવડો મોટો મલક આપણો.
- (3) બાવડાંના જોરે આ દુનિયા બદલવી.

14. નીચેના તળપદા શબ્દોનાં શિષ્ટરૂપ લખો :

- (1) મલક (5) લિયો
- (2) ઈ (6) જોરે
- (3) અમોલું (7) હાલો
- (4) મજિયારું (8) વેળા

15. નીચેના શબ્દોના વિરોધી શબ્દ લખો :

- (1) જીત × (4) બહાર ×
- (2) દેશ × (5) સોહામણું ×
- (3) ઊંચું ×

16. નીચેના શબ્દસમૂહ માટે એક શબ્દ આપો :

- (1) ખેતર કે ગામની હદ
- (2) જમીન ખોજવાનું એક ઓજાર
- (3) દેશને દિશા આપનાર
- (4) સૂતર કાંતવાનું યંત્ર/ઓજાર

વિભાગ D : લેખન વિભાગ

17. નિબંધલેખન :

પુરુષાર્થનો મહિમા/પરિશ્રમ એ જ પારસમક્ષિ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

વિભાગ-A

(અ) જોડકાં યોગ્ય રીતે જોડી ફરીથી લખો :

(અ)

1. હાસ્ય નિબંધ
2. દોઠ નિશાળિયો

(બ)

- (1) મનુભાઈ પંચોળી
- (2) છાલ, છોતરાં અને ગોટલા

(બ) ખાલીજગ્યા પૂરો :

3. બકુલ ત્રિપાઠીના મતે ભારત દેશમાં નવી સંસ્કૃતિ વિકસાવી છે. (વેદપુરાણો અને ઉપનિષદની સંસ્કૃતિ, છાલ છોતરાં અને ગોટલાની સંસ્કૃતિ, શ્રીરામ-બુદ્ધની સંસ્કૃતિ)
4. ઓલિમ્પિકમાં સ્પર્ધા રાખવાનું લેખક સૂચવે છે.
(દડાકેંકની, કેળાની છાલ કેંકવાની, દોડવાની)
5. વિશ્વના શ્રેષ્ઠ આંબા પરમેશ્વરે દેશને આપ્યા છે. (ભારત, અમેરિકા, જાપાન)
6. બકુલ ત્રિપાઠીના મતે મગફળીનાં ફોતરાં આપણે વેરીએ છીએ.
(બગીચામાં, થિયેટરમાં, બંનેમાં)

(ક) એક વાક્યમાં ઉત્તર લખો :

7. લેખકના મતે બીજા દેશના લોકો કેળાં ખાઈને છાલ ક્યાં નાખે છે ?
.....
8. વિશ્વના શ્રેષ્ઠ આંબા આપનાર પરમેશ્વરને આપણે આભારવશ થઈને શું અર્પણ કરીએ છીએ ?
.....

(ડ) બે-ત્રણ વાક્યમાં ઉત્તર લખો :

9. અમેરિકાના ખેલાડીઓને લેખકે કઈ ચેલેન્જ કરી ?
.....
.....
.....

10. ક્રીડીઓના પરિવારની લેખકે કઈ ચિંતા વ્યક્ત કરી છે ?

.....
.....
.....

(ઈ) સાત-આઠ લીટીમાં ઉત્તર લખો :

11. જીવદયા પ્રેમના નામે લેખક આપણી કઈ નબળાઈ તરફ ધ્યાન ખેંચે છે ?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

વિભાગ C : વ્યાકરણ વિભાગ

● નીચેના પ્રશ્નોના આપેલા વિકલ્પોમાંથી યોગ્ય વિકલ્પ પસંદ કરીને ઉત્તર લખો.

12. સમાનાર્થી શબ્દ કૌંસમાંથી શોધીને લખો :

- (1) મશિકા (માખી, દેડકો, મોર)
- (2) નૂતન (જૂનું, નકાર, નવું)

13. નીચેના શબ્દોના વિરોધી શબ્દ લખો :

- (1) પવિત્ર × (3) શ્રેષ્ઠ ×
- (2) ઉદાર × (4) પ્રસન્ન ×

14. નીચેના શબ્દોની સાચી જોડણી શોધીને લખો :

- (1) મ્યુનીસીપાલિટી, મ્યુનિસીપાલિટી, મ્યુનિસિપાલિટી, મ્યુનીસીપાલીટી
- (2) પ્લાસ્ટીક, લાસ્ટિક, પ્લાસ્ટીક, પ્લાસ્ટિક

15. નીચેના શબ્દોનાં લિંગ ઓળખાવો :

- (1) ભોજન (સ્ત્રીલિંગ, પુલ્લિંગ, નપુંસકલિંગ)
- (2) સંસ્કૃતિ (સ્ત્રીલિંગ, પુલ્લિંગ, નપુંસકલિંગ)

16. નીચેના શબ્દોનો સંધિ જણાવો :

- (1) સ્વચ્છ (સુ + અચ્છ, સ + અચ્છ, સો + અચ્છ)

17. નીચેના શબ્દોમાં કયો પ્રત્યય રહેલો છે તે જણાવો :

- (1) અપ્રિય (પૂર્વપ્રત્યય, પરપ્રત્યય, એકપણ પ્રત્યય નહિ)
- (2) દોડવું (પૂર્વપ્રત્યય, પરપ્રત્યય, એકપણ પ્રત્યય નહિ)

18. નીચેની સંજ્ઞાઓના આપેલા વિકલ્પોમાંથી સાચો પ્રકાર લખો :

- (1) દેશ (વ્યક્તિવાચક, જાતિવાચક, દ્રવ્યવાચક)
- (2) સુગંધ (વ્યક્તિવાચક, ભાવવાચક, સમૂહવાચક)

19. નીચેના વાક્યમાં કયો અલંકાર છે તે જણાવો :

- (1) છાલ, છોતરાં અને ગોટલા
- (વર્ણાનુપ્રાસ, આંતરપ્રાસ)

20. નીચેના શબ્દોનો સાચો સમાસ પ્રકાર ઓળખાવો :

- (1) રામાયણમહાભારત
- (દ્વન્દ્વ, મધ્યમપદલોપી, કર્મધારય)
- (2) સોમનાથ
- (કર્મધારય, તત્પુરુષ, દ્વન્દ્વ)

21. નીચેના વાક્યમાંથી વિશેષણ શોધી તેનો પ્રકાર લખો :

- (1) આપણી નૂતન સંસ્કૃતિ છે.
.....
- (2) છાલ પ્લાસ્ટિકની બેગમાં મૂકીને ડસ્ટબિન પાસે જઈને અંદર મૂકી આવે છે.
.....

22. નીચેનાં વાક્યોમાંથી સાદું, સંયુક્ત, સંકુલ વાક્ય ઓળખાવો :

(1) એ મૂલ્યવાન વસ્તુઓ છે પણ ગાયો કે મશિકાઓને એ કામ નથી આવતા.

.....

(2) એ મૂલ્યવાન વસ્તુઓ છે.

.....

23. નીચેના વાક્યમાંથી સર્વાત્મ શોધો :

(1) પેલી મહાન સંસ્કૃતિના અવશેષો આજેય જડે છે.

.....

(2) આપણી નૂતન સંસ્કૃતિ છે.

.....

24. નીચેનાં તળપદા શબ્દોનાં શિષ્ટરૂપ લખો :

(1) જડવું :

25. નીચેના વાક્યોનો કાળ ઓળખાવો :

(1) કંપાસ લઈ માપી જુઓ.

.....

(2) ઓલમ્પિકવાળા દડાકેંકની અને ભાલાકેંકની રમતો રાખે છે.

.....

26. નીચેના શબ્દસમૂહ માટે એક શબ્દ આપો :

(1) કચરો નાખવાની માટેની પેટી

.....

27. ધ્વનિઘટકો છૂટા પાડો :

(1) જીવદયા :

(1) શૈશવ :

વિભાગ D : લેખન વિભાગ

28. નિબંધલેખન :

સ્વચ્છતા ત્યાં પ્રભુતા

.....
.....
.....
.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

(અ) જોડકાં યોગ્ય રીતે જોડી ફરીથી લખો :

(અ)

1. પુત્રવધૂનું સ્વાગત
2. મકરંદ દવે-જન્મભૂમિ

(બ)

- (1) ગોંડલ
- (2) ગીત
- (3) સોનેટ

(બ) નીચે આપેલા વિકલ્પમાંથી યોગ્ય વિકલ્પ પસંદ કરી ખાલી જગ્યા પૂરી :

3. પુત્રવધૂનાં વેણ જેવાં લાગે છે. (કડવાં ઝેર, વહાલ નીતરતાં, તોછડાં)
4. આજ આવ્યા મારા આંગણે (લખમી, મોર બા)
5. ઘરની અગાશીનું આકાશ. (બંધ, ખુલ્લું, લીલું)
6. એમણે કુળને ઉજાગિયાં. (ત્રણ, ચાર, બે)

(ક) એક વાક્યમાં ઉત્તર લખો :

7. લક્ષ્મી ક્યાં આવ્યાં છે ?

.....

8. ઘરની અગાશીનું 'ખુલ્લું આકાશ' એટલે શું ?

.....

9. કવિએ કયા તળપદા શબ્દો વાપરીને લય અને મીઠાશ જાળવ્યાં છે ?

.....

(ડ) બે-ત્રણ વાક્યમાં ઉત્તર લખો :

10. ઘરની અડવી ભીંતો હવે શણગારથી કેમ શોભવા લાગી ?

.....

.....

.....

.....

11. ઘરનું છતર એટલે શું ?

.....

.....

.....

.....

(ઈ) સાત-આઠ લીટીમાં ઉત્તર લખો :

12. પુત્રવધૂનું આગમન ઘર માટે ઉત્સવ બની ગયું છે તેમ કવિ શા માટે કહે છે ?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

વિભાગ C : વ્યાકરણ વિભાગ

● નીચેના પ્રશ્નોના આપેલા વિકલ્પોમાંથી યોગ્ય વિકલ્પ પસંદ કરીને ઉત્તર લખો.

13. નીચેના શબ્દોની સાચી જોડણી શોધીને લખો :

(1) ટોડલિએ, ટોડલીએ, ટોડલિયે, ટોડલઓ

(2) સુગઘ, સૂગંઘ, સુગંઘ, સુગઘ

14. નીચેની સંજ્ઞાઓના આપેલા વિકલ્પોમાંથી સાચો પ્રકાર લખો :

(1) ઘર (વ્યક્તિવાચક, જાતિવાચક, દ્રવ્યવાચક)

(2) ઉત્સવ (દ્રવ્યવાચક, ભાવવાચક, વ્યક્તિવાચક)

(3) કમળ (ભાવવાચક, દ્રવ્યવાચક, વ્યક્તિવાચક)

15. સમાનાર્થી શબ્દ કૈંસમાંથી શોધીને લખો :

- (1) છત્તર (છત્ર, છત્રી, ચાદર)
- (2) પરશ (સ્પર્શ, પરાયા, ઓળખ)

16. નીચેના શબ્દોમાં કયો પ્રત્યય રહેલો છે તે જણાવો :

- (1) ઉજાળિયા : (પૂર્વપ્રત્યય, પરપ્રત્યય, એકપણ પ્રત્યય નહિ)
- (2) આંગણો : (પૂર્વપ્રત્યય, પરપ્રત્યય, એકપણ પ્રત્યય નહિ)

17. નીચેનાં શબ્દોના લિંગ ઓળખાવો :

- (1) આકાશ (સ્ત્રીલિંગ, પુલિંગ, નપુંસકલિંગ)
- (2) લક્ષ્મી (સ્ત્રીલિંગ, પુલિંગ, નપુંસકલિંગ)

18. નીચેનાં વાક્યોમાં કયો અલંકાર છે તે જણાવો :

- (1) આજ આંગણો લક્ષ્મી આવ્યાં, લાવ્યાં સો-સો કમલની સુગંધ.
-

19. નીચેનાં વાક્યમાંથી વિશેષણ શોધી તેનો પ્રકાર લખો :

- (1) લાવ્યાં સો સો કમળની સુગંધ.
- (2) ઘરની અગાશીનું ખુલ્લું આકાશ.

20. નીચેના શબ્દસમૂહ માટે એક શબ્દ આપો :

- (1) આંગળીઓથી લીંપણમાં કરાતી ભાત.
- (2) બારસાખના ઊપલા લાકડા આગળ રહેતો છેડો.

21. નીચેનાં વાક્યોનો કાળ ઓળખાવો :

- (1) એ બબ્બે તે કુળને ઉજાળે છે.

22. નીચેના તળપદા શબ્દોનાં શિષ્ટરૂપ લખો :

- (1) લખમી :
- (2) ઓચ્છવ :
- (3) જીવતર :

વિભાગ-A

(અ) જોડકાં યોગ્ય રીતે જોડી ફરીથી લખો :

(અ)

1. સંસ્કૃતિ
2. પ્રકૃતિ
3. વિકૃતિ

(બ)

- (1) ભૂખ લાગે અને ખાવું
- (2) ભૂખ ન લાગવા છતાં ખાવું
- (3) ભૂખ લાગવા છતાં આજે એકાદશી છે.

(બ) યોગ્ય વિકલ્પ પસંદ કરી ખાલીજગ્યા પૂરો :

4. આજે પશ્ચિમના લોકોમાં ઘણા આગળ વધ્યા છે. (વિજ્ઞાન, ભાષા, માનવતા)
5. પ્રકૃતિને હરહંમેશનું રૂપ આપતા રહેવું. (સંસ્કૃતિ, વિકૃતિ, પ્રકૃતિ)
6. નરસિંહ મહેતાએનો મહિમા ગાયો છે. (ભારત, ઈરાન, નેપાળ)
7. એટલે સહજ સ્વભાવથી નીચે પડવું. (સંસ્કૃતિ, વિકૃતિ, પ્રકૃતિ)
8. એટલે સહજ સ્વભાવથી ઉપર ઊઠવું. (સંસ્કૃતિ, વિકૃતિ, પ્રકૃતિ)

(ક) એક વાક્યમાં ઉત્તર લખો :

9. ભારત પાસે અદિતીય એવું શું છે ?

.....

10. વિકૃતિઓ ક્યારે ક્ષીણ થતી જશે ?

.....

(ડ) બે-ત્રણ વાક્યમાં ઉત્તર લખો :

11. પ્રાચીન સમયના કોઈ ઋષિ આજે આવે તો તે શું કહેશે ?

.....

.....

.....

.....

(ઈ) સાત-આઠ લીટીમાં ઉત્તર લખો :

12. આ પાઠમાંથી ભારતીય સંસ્કૃતિની વિશેષતાઓ નોંધો.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

વિભાગ C : વ્યાકરણ વિભાગ

● નીચેના પ્રશ્નોના આપેલા વિકલ્પોમાંથી યોગ્ય વિકલ્પ પસંદ કરીને ઉત્તર લખો.

13. નીચેના શબ્દોની સાચી જોડણી શોધીને લખો :

- (1) અદ્વીતીય, અદ્વિતિય, અદ્વિતીય, અદ્વીતીય
- (2) આધ્યાત્મીક, અધ્યાત્મકી, આધ્યાત્મિક, અધ્યાત્મીક

14. સમાનાર્થી શબ્દ કૌંસમાંથી શોધીને લખો :

- (1) સંપદા (સાંકળ, સંપત્તિ, સરિતા)
- (2) સાવધ (જાગ્રત, સાવચેતી, સુધરેલ)

15. નીચેની સંજ્ઞાઓના આપેલા વિકલ્પોમાંથી સાચો પ્રકાર લખો :

- (1) માણસ (વ્યક્તિવાચક, જાતિવાચક, સમૂહવાચક)
- (2) તુલસીદાસ (વ્યક્તિવાચક, જાતિવાચક, સમૂહવાચક)
- (3) ભારત (દ્રવ્યવાચક, વ્યક્તિવાચક, સમૂહવાચક)

16. નીચેના શબ્દોમાં કયો પ્રત્યય રહેલો છે તે જણાવો :

- (1) ભારતીય (પૂર્વપ્રત્યય, પરપ્રત્યય, એક પણ પ્રત્યય નહિ)
- (2) સંસ્કૃતિ (પૂર્વપ્રત્યય, પરપ્રત્યય, એક પણ પ્રત્યય નહિ)

17. નીચેના શબ્દોના લિંગ ઓળખાવો :

(1) પહાડ (પુલ્લિંગ, સ્ત્રીલિંગ, નપુંસકલિંગ)

(2) નરસિંહ (પુલ્લિંગ, સ્ત્રીલિંગ, નપુંસકલિંગ)

18. નીચેનાં વાક્યોમાં કયો અલંકાર છે તે જણાવો :

(1) હિમાલય જેવો અદ્ભુત પહાડ તો અહીં છે જ

(ઉપમા, શ્લેષ, અનન્વય)

19. નીચેના શબ્દોનો સાચો સમાસ પ્રકાર ઓળખાવો :

(1) નરસિંહ

(કર્મધારય, દ્વન્દ્વ, ઉપપદ)

(2) વિચારસંપદા

(દ્વન્દ્વ, કર્મધારય, તત્પુરુષ)

20. નીચેનાં વાક્યમાંથી વિશેષણ શોધી તેનો પ્રકાર લખો :

(1) ભાષામાં દસ હજાર વરસોથી એના એ શબ્દો ચાલ્યા આવતા હતા.

.....

(2) આપણો દેશ ભારે સુજલ ને સુફળ છે.

.....

21. નીચેના વાક્યમાંથી સવર્નામ શોધો :

(1) આજે પશ્ચિમના લોકો વિજ્ઞાનમાં ઘણા આગળ વધ્યા છે.

.....

(2) મારું તો માનવું છે કે વિજ્ઞાનની જેમ જેમ પ્રગતિ થતી જશે, માણસમાં વૈજ્ઞાનિક વૃત્તિ વધતી જશે.

.....

22. નીચેના તળપદા શબ્દોનું શિષ્ટરૂપ લખો :

વરસ :

23. નીચેના શબ્દોના વિરોધી શબ્દ લખો :

(1) બાહ્ય ×

(3) પ્રાચીન ×

(2) સાવધ ×

(4) અભિમાન ×

24. નીચેના શબ્દસમૂહ માટે એક શબ્દ આપો :

(1) વધારે પડતું ખાનાર

25. ક્તરિવાક્યમાંથી ક્ષીરચના બનાવો :

(1) નરસિંહ મહેતાએ ગુજરાતનો મહિમા ગાયો છે.

.....

26. નિષેધવાક્યમાં ફેરવો :

(1) હજારો વરસોનો આપણો પુરાતન દેશ છે.

.....

(2) માણસ સુખ અને દુઃખ શોધે છે.

.....

27. નીચેનું વાક્ય સાદું છે કે સંયુક્ત વાક્ય તે ઓળખાવો :

(1) ભારતીય સંસ્કૃતિમાં આ જીવનપાથેય અમોલું છે.

.....

28. ધ્વનિશ્રેણી છૂટા પાડો :

(1) આધ્યાત્મિક :

(2) હિમાલય :

(3) સંસ્કૃતિ :

(4) ગુજરાત :

વિભાગ-B

(અ) જોડકાં યોગ્ય રીતે જોડી ફરીથી લખો :

(અ)

1. મરજીવિયા

(બ)

(1) ગઝલ

(2) સોનેટ

(3) લોકગીત

(બ) ખાલી જગ્યા પૂરો :

2. સોનેટ પંક્તિનું કાવ્યરૂપ છે.

(સત્તર, ચૌદ)

3. સમુદ્રમાં મોતી લેવા જનાર વ્યક્તિને કહેવાય.

(ખલાસી, મરજીવિયા)

4. મરજીવિયા કાવ્યના કવિ છે.

(રણછોડદાસ દલવાડી, પૂજાલાલ દલવાડી)

(ક) એક વાક્યમાં ઉત્તર લખો :

5. મરજીવિયાનું એક-એક ડગ કેવું છે ?

.....

(ડ) બે-ત્રણ વાક્યમાં ઉત્તર લખો :

6. મરજીવિયાને પ્રિયજનોએ કઈ શિખામણ દીધી ?

.....

.....

.....

7. સમુદ્ર ભણી જતી વખતનો મરજીવિયાનો ઉત્સાહ તમારા શબ્દોમાં લખો.

.....

.....

.....

(ઈ) સાત-આઠ લીટીમાં ઉત્તર લખો :

8. મરજીવિયાની સફળતા પાછળનું રહસ્ય તમારા શબ્દોમાં જણાવો.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

9. મરજીવિયા કાવ્યમાં વ્યક્ત થતો જીવન દંષ્ટિકોણ તમારા શબ્દોમાં વર્ણવો

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

વિભાગ C : વ્યાકરણ વિભાગ

● નીચેના પ્રશ્નોના આપેલ વિકલ્પોમાંથી યોગ્ય વિકલ્પ પસંદ કરીને ઉત્તર લખો.

10. નીચેના શબ્દોની સાચી જોડણી શોધીને લખો :

- (1) મરજીવિયા, મર્જીવિયા, મરજીવીયા, મરજીવિયા
- (2) સમુદર, સમુદ્ર, સમૂદર, સમૂદ્ર
- (3) સવીનાસકર, વીનાશકર, વિનાશકર, વિનાસકર

11. નીચેના શબ્દોની સાચી સંધિ છોડો :

(1) નયન (ને + અન, નય + ન, ન + યન)

12. નીચેની સંજ્ઞાઓના આપેલા વિકલ્પોમાંથી સાચો પ્રકાર લખો :

(1) રત્નાકર (ભાવવાચક, જાતિવાચક, દ્રવ્યવાચક)

(2) જળ (જાતિવાચક, દ્રવ્યવાચક, સમૂહવાચક)

(3) ઉત્સાહ (દ્રવ્યવાચક, ભાવવાચક, વ્યક્તિવાચક)

(4) સમુદ્ર (વ્યક્તિવાચક, સમૂહવાચક, જાતિવાચક)

13. નીચેના શબ્દના સમાનાર્થી શબ્દ કૌંસમાંથી શોધીને લખો :

(1) ગહવર (ગુહ્ય, ગૂઢ, ગુફા)

(2) રત્નાકર (સમુદ્ર, રત્નો, ખજાનો)

(3) સમુદ્ર (સાગર, સરોવર, સરોજ)

(4) શિખામણ (આજ્ઞા, હુકમ, સલાહ)

14. નીચેના શબ્દોના વિરોધી શબ્દ લખો :

(1) પવિત્ર × (3) શ્રેષ્ઠ ×

(2) ઉદાર × (4) પ્રસન્ન ×

15. નીચેના શબ્દોમાં કયો પ્રત્યય રહેલો છે તે જણાવો :

(1) સજલ (પૂર્વપ્રત્યય, પરપ્રત્યય, એક પણ પ્રત્યય નહિ)

(2) અખૂટ (પૂર્વપ્રત્યય, પરપ્રત્યય, એક પણ પ્રત્યય નહિ)

(3) પ્રદીપ્ત (પૂર્વપ્રત્યય, પરપ્રત્યય, એક પણ પ્રત્યય નહિ)

(4) કોષ (પૂર્વપ્રત્યય, પરપ્રત્યય, એક પણ પ્રત્યય નહિ)

(5) સાહસિક (પૂર્વપ્રત્યય, પરપ્રત્યય, એક પણ પ્રત્યય નહિ)

(6) સાનિશ્ચયી (પૂર્વપ્રત્યય, પરપ્રત્યય, એક પણ પ્રત્યય નહિ)

16. નીચેના શબ્દોના લિંગ ઓળખાવો :

- (1) મરજીવા (પુલ્લિંગ, સ્ત્રીલિંગ, નપુંસકલિંગ)
- (2) ગહ્વર (પુલ્લિંગ, સ્ત્રીલિંગ, નપુંસકલિંગ)
- (3) પ્રિયજન (પુલ્લિંગ, સ્ત્રીલિંગ, નપુંસકલિંગ)

17. નીચેના શબ્દોનો સાચો સમાસ પ્રકાર ઓળખાવો :

- (1) મહારવ (દ્વન્દ્વ, તત્પુરુષ, કર્મધારય)
- (2) વિનાશકર (કર્મધારય, ઉપપદ, દ્વન્દ્વ)
- (3) રત્નાકર (દ્વન્દ્વ, તત્પુરુષ, કર્મધારય)
- (4) ગિરિમાળા (તત્પુરુષ, કર્મધારય, દ્વન્દ્વ)

● માગ્યા પ્રમાણે ઉત્તર લખો.

18. નીચેનાં વાક્યમાંથી વિશેષણ શોધી તેનો પ્રકાર લખો :

- (1) કહીંથી વળગી વિનાશકારી આંધળી આ બલા ?
- (2) ખૂંધ્યાં મરણનાં તમોમય તળો અને પામિયા.

19. નીચેના તળપદા શબ્દોનાં શિષ્ટરૂપ લખો :

- (1) વૃથા :
- (2) ક્રીધ :
- (3) તળ :
- (4) ડગ :

20. નીચેના શબ્દોના વિરોધી શબ્દ લખો :

- (1) ઉત્સાહ ×
- (2) તમોમય ×
- (3) જીવન ×
- (4) ઉપર ×
- (5) બહાર ×
- (6) આવ્યા ×
- (7) વિકરાલ ×
- (8) સબળ ×
- (9) નિર્બળ ×

21. નીચેનાં વાક્યોનો કાળ ઓળખાવો :

- (1) ફર્યા પ્રિયજનો, બધાં સજલનેત્ર આડાં ફર્યા.
- (2) શિખામણ દીધી; વૃથા જીવન વેડફો કાં ભલા ?

22. નીચે આપેલા રૂઢિપ્રયોગનો અર્થ લખો :

- (1) કમર કસવી :
- (2) ડગ ભરવાં :
- (3) બળ ઊભરવું :
- (4) આડા ફરવું :
- (5) આંધળી બલા વળગવી :
- (6) વાર્યા ન વળવું :

23. નીચેના શબ્દસમૂહ માટે એક શબ્દ આપો :

- (1) જીવના જોખમે દરિયામાંથી મોતી કાઢનાર.
- (2) આંસુ ભરેલી આંખો.
- (3) ખૂટે નહિ તેવું
.....
- (4) પવર્તની લાંબી હારમાળા
.....

વિભાગ D : લેખન વિભાગ

24. વિચાર વિસ્તાર કરો :

‘ગમે ના શૈશવે ખેલ, યૌવને ના પરાક્રમ,
સાધુતા નહિ વાર્ધક્યે, વ્યર્થ તો જિંદગી ક્રમ.

.....

.....

.....

.....

વિભાગ-A

(અ) જોડકાં યોગ્ય રીતે જોડી ફરીથી લખો :

(અ) કૃતિ

1. સખી માર્કડી

(બ) સ્વરૂપ

(1) હાસ્યનિબંધ

(2) લલિતનિબંધ

(3) પ્રવાસનિબંધ

(બ) ખાલીજગ્યા પૂરો :

2. સખી માર્કડી કૃતિના સર્જકનું નામ છે. (લાભશંકર ઠાકર, કાકા કાલેલકર)
3. ગાંધીજીએ કાકાસાહેબ કાલેલકરને બિરુદ આપ્યું હતું. (સવાઈ ગુજરાતી, રાષ્ટ્રીય શાયર)
4. માર્કડીના ડુંગરોમાંથી નીકળે છે. (અમરકંટક, વૈજનાથ)
5. મૃકુંડ ઋષિએ બાળકની માંગણી કરી. (મૂઠ, સદ્ગુણી)

(ક) એક વાક્યમાં ઉત્તર લખો :

6. લેખક નકશામાં માર્કડીની લીટી શા માટે શોધતા નથી ?

.....

7. 'સખી માર્કડી' કૃતિ કયા સંગ્રહમાંથી લેવામાં આવી છે ?

.....

8. માર્કડીયના પિતાનું નામ શું હતું ?

.....

9. ધૃષ્ટતા માટે યમરાજને કોનો ઠપકો સાંભળવો પડ્યો ?

.....

(ડ) બે-ત્રણ વાક્યમાં ઉત્તર લખો :

10. માર્કડેય જેમ જેમ ઉમરમાં ખીલતો જાય છે તેમ-તેમ મા-બાપનો વદન શા માટે મ્લાન થતાં જાય છે ?

.....
.....
.....

11. લણણીના દિવસોનો લેખકનો અનુભવ વર્ણવો.

.....
.....
.....

(ઈ) સવિસ્તર ઉત્તર લખો :

12. માર્કડેય ઋષિની કથા તમારા શબ્દોમાં આલેખો.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

વિભાગ C : વ્યાકરણ વિભાગ

● નીચેના પ્રશ્નોના આપેલ વિકલ્પોમાંથી યોગ્ય વિકલ્પ પસંદ કરીને ઉત્તર લખો.

13. નીચેના શબ્દોની સાચી જોડણી શોધીને લખો :

- (1) તપસ્યા, તપશ્યા, તપચ્યા, તપશ્ચ્યા
(2) સદ્ગુણી, સત્ગુણી, સદ્ગુણી, શદ્ગુણી
(3) મૃત્યુજય, મૃત્યુજય, મૃત્યુજંય, મૃત્યુંજય

14. નીચેના શબ્દોની સાચી સંધિ ઓળખાવો :

- (1) સદ્ગુણ (સદ્ + ગુણ, સત્ + ગુણ, સત્ + ગૂણ)
- (2) કુલોદ્ધારક (કૂલ + ઉધરક, કૂલ + ઉદ્ધારક, કુલો + ઉધરક)

15. સંધિ જોડો :

- (1) સપ્ત + ઋષિ (સપ્તર્ષિ, સપ્તર્ષિ, સપ્તર્ષી)

16. નીચે આપેલી સંજ્ઞાના પ્રકાર જણાવો :

- (1) ડુંગર (વ્યક્તિવાચક, જાતિવાચકસંજ્ઞા, ભાવવાચકસંજ્ઞા)
- (2) અમૃત (વ્યક્તિવાચક, દ્રવ્યવાચકસંજ્ઞા, ભાવવાચકસંજ્ઞા)
- (3) ઈચ્છા (જાતિવાચકસંજ્ઞા, ભાવવાચકસંજ્ઞા, સમૂહવાચકસંજ્ઞા)

17. નીચેના શબ્દોના સમાનાર્થી શબ્દો કૌંસમાંથી શોધીને લખો :

- (1) પ્રપાત
- (પ્રતાપ, ધોધ, પ્રવાહ)
- (2) મ્લાન
- (નિસ્તેજ, મલિન, અસ્વચ્છ)

18. નીચેના શબ્દોમાં કયો પ્રત્યય રહેલો છે તે જણાવો :

- (1) માર્કડી : (પૂર્વપ્રત્યય, પરપ્રત્યય, એકપણ પ્રત્યય નહિ)
- (2) સુકુમાર : (પૂર્વપ્રત્યય, પરપ્રત્યય, એકપણ પ્રત્યય નહિ)

19. નીચેના શબ્દોનાં લિંગ ઓળખાવો :

- (1) ખેતર : (પુલિંગ, સ્ત્રીલિંગ, નપુંસકલિંગ)
- (2) ભરવાડ : (પુલિંગ, સ્ત્રીલિંગ, નપુંસકલિંગ)
- (3) મૂકંડુ : (પુલિંગ, સ્ત્રીલિંગ, નપુંસકલિંગ)
- (4) ઈચ્છા : (પુલિંગ, સ્ત્રીલિંગ, નપુંસકલિંગ)

20. નીચેના શબ્દોનો સાચો સમાસ પ્રકાર ઓળખાવો :

- (1) કુલોદ્ધારક
- (તત્પુરુષ, દન્ધ, ઉપપદ)
- (2) પૂર્વજ
- (તત્પુરુષ, કમધારય, ઉપપદ)

21. નીચેનાં વાક્યમાંથી વિશેષણ શોધો :

- (1) બેમાંથી કયો વર પસંદ કરવો.
- (2) બપોરની છાયામાં માર્કડી સાથે બેસતો.
- (3) માર્કડી મને અમૃત જેવું મીઠું પાણી આપતી.

22. નીચેનાં વાક્યમાંથી સર્વાત્મ શોધો :

- (1) નાનપણમાં અમે કેટલીય વાતો કરતાં.
- (2) મને શક્કરિયાં પણ આપતી.

23. નીચેના શબ્દોના વિરોધી શબ્દ લખો :

(1) મંદ	×		(4) ઈચ્છા	×	
(2) વરદાન	×		(5) સ્મિત	×	
(3) સ્વસ્થ	×				

24. નીચેનાં વાક્યોનો કાળ ઓળખાવો :

- (1) માર્કડી વૈજનાથના ડુંગરમાંથી આવે છે.
- (2) યમરાજ પાડા પર બેસીને આવ્યા.

25. નીચે આપેલા રૂઢિપ્રયોગનો અર્થ લખો :

- (1) આયુધારા વહેવી
- (2) કુળને ઉજાળવું

26. નીચેના શબ્દસમૂહ માટે એક શબ્દ આપો :

- (1) કુળનો ઉદ્ધાર કરનાર
- (3) સો વર્ષ જીવનાર

27. કર્મણિ વાક્યરચનામાં રૂપાંતર કરો :

- (1) હું માર્કડી સાથે વાતો કરતો.
- (2) મેં એનું મૂળ શોધવાની ઈચ્છા કરી નથી.

28. નીચેના આપેલા શબ્દોના ધ્વનિઘટકો છૂટા પાડી (સ્વર-વ્યંજન) ઓળખાવો :

- (1) માર્કડી :
- (2) તપશ્ચર્યા :
- (3) પ્રસન્ન :

વિભાગ-B

(અ) નીચેનાં જોડકાં યોગ્ય રીતે જોડીને ફરીથી લખો :

(અ)

(બ)

1. અમૃતલાલ ભટ્ટ	(1) સેહની
	(2) ઘાયલ
2. રસ્તો કરી જવાના	(3) ઊર્મિગીત
	(4) ગઝલ

(બ) નીચે આપેલા વિકલ્પોમાંથી યોગ્ય વિકલ્પ પસંદ કરી ખાલીજગ્યા પૂરો :

3. આ કાવ્યમાં મનુષ્યની	પુમારીને વ્યક્ત કરી છે.	(અડગ, ક્રોધ, અહંકાર)
4. કવિ મૃત્યુ સમયે	પડકાર આપે છે.	(કાળને, જીવનને, ભક્તને)
5. બિંદુ મહી રૂબીને	તરી જવાના.	(નર્મદા, સિંધુ, પહાડ)
6. એક	અમારું દુઃખ માત્રની દવા છે.	(આત્મબળ, પ્રેરકબળ, ચાલકબળ)

(ક) નીચે આપેલા પ્રશ્નોના એક વાક્યમાં ઉત્તર લખો :

7. કવિ કઈ રીતે પોતાનું જીવન પૂર્ણ કરવા ઈચ્છે છે ?

.....

8. કવિ દુઃખ માત્રની દવા કઈ ગણે છે ?

.....

(ડ) નીચે આપેલ પ્રશ્નોના ત્રણ-ચાર વાક્યમાં ઉત્તર લખો :

9. અવિરામ દીપકના ઉદાહરણ દ્વારા કવિ શું કહેવા માગે છે ?

.....

.....

.....

10. કવિ દિલમાં શું ભરી જવા ઇચ્છે છે ?

.....
.....
.....

11. 'રસ્તો નહિ જડે તો રસ્તો કરી જવાના.' - સમજાવો.

.....
.....
.....

12. 'થોડા અમે મૂંઝાઈ મનમાં મરી જવાના' ઉપરોક્ત પંક્તિનો ભાવાર્થ સમજાવો.

.....
.....
.....

(ઈ) નીચે આપેલા પ્રશ્નોના આઠ-દસ વાક્યોમાં મુદ્દાસર ઉત્તર લખો :

13. આ કાવ્યમાં જોવા મળતી કવિની ખુમારી તમારા શબ્દોમાં વર્ણવો.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

વિભાગ C : વ્યાકરણ વિભાગ

● માગ્યા પ્રમાણે ઉત્તર લખો :

● આપેલા વિકલ્પોમાંથી યોગ્ય વિકલ્પ પસંદ કરીને જવાબ લખો :

14. નીચેના શબ્દોની સાચી જોડણી શોધીને લખો :

(1) દિપક, ટીપક, દિપક

(2) દૂનિયા, દુનિયા, દુનીયા

15. સંજ્ઞા ઓળખાવો :

(1) દવા (ભાવવાચક, વ્યક્તિવાચક, જાતિવાચક)

(2) ઈશ્વર (ભાવવાચક, વ્યક્તિવાચક, જાતિવાચક)

16. સમાનાર્થી શબ્દ જણાવો :

(1) નિજ (પોતે, પારકા)

(2) સિન્ધુ (સમુદ્ર, નદી)

17. પ્રત્યય ઓળખાવો :

(1) અટંક (પૂર્વપ્રત્યય, પરપ્રત્યય, એક પણ પ્રત્યય નહિ)

18. લિંગ ઓળખાવો :

(1) જીવન (પુલિંગ, સ્ત્રીલિંગ, નપુસકલિંગ)

19. અલંકાર જણાવો :

(1) આત્મબળ અમારું દુઃખ માત્રની દવા છે. (ઉપમા, ઉત્પ્રેક્ષા, રૂપક)

20. સમાસ જણાવો :

(1) આત્મબળ (કર્મધારય, તત્પુરુષ, દ્વન્દ્વ)

● નીચેના પ્રશ્નોના માગ્યા મુજબ જવાબ લખો :

21. વિશેષણ જણાવો :

(1) ઘોડા અમે મૂંગ્રઈ ને ભરી જવાના.

(2) દુનિયાથી દિલના ચારે છેડા ભરી જવાના.

22. નીચેના તળપદા શબ્દોનાં શિષ્ટરૂપ લખો :

(2) ખોળિયું :

(2) જડે :

23. નીચેના શબ્દોના વિરુદ્ધાર્થી શબ્દ લખો :

(1) વિરામ ×

(3) પ્રકાશ ×

(2) વિકાસ ×

(4) ભય ×

(5) ખીલવું ×

24. નીચેના રૂઢિપ્રયોગનો અર્થ આપો :

(1) રસ્તો કરી જવો

25. શબ્દસમૂહ માટે એક શબ્દ જણાવો :

(1) જેને ભય નથી તે

26. ધ્વનિઘટકો ધૂટા પાડો :

(1) વિકાસ

વિભાગ D : લેખન વિભાગ

27. નિબંધ લેખન કરો :

જિંદગી એટલે જિંદગિલી

.....

.....

.....

.....

.....

.....

વિભાગ-A

(અ) યોગ્ય જોડકાં જોડી ફરીથી લખો :

(અ)

1. વાડી પરનાં વહાલાં

2. વાડી પરનાં વહાલાં

(બ)

(1) લાભશંકર ઠાકર

(2) ઈસ્માઈલભાઈ નાગોરી

(1) રેખાચિત્ર

(2) નિબંધ

(બ) ખાલીજગ્યા પૂરો :

3. જંતુજગતના દર્શન માટે સમય વધારે યોગ્ય છે.

(બપોરનો, દિવસનો, રાતનો શાંત)

4. વાડીમાં ક્યારેક ક્યારેક પ્રાણીઓનાં દર્શન થઈ જાય છે.

(શેઢાળી-શેળા જેવાં, ઘોરખોદિયાં ભૂંડડાં જેવાં, દીપડાને સિંહ જેવા)

5. ઢોર માટે ચીવટવાળા હોય તે માફક સૂવે. (કાકાની, મામાની, માતાની)

(ક) એક વાક્યમાં ઉત્તર લખો :

6. બાળકોની નજરમાં શું આવી જાય છે ?

.....

7. કુદરતના કાફલાને વાડી શું આપે છે ?

.....

(ડ) ત્રણ-ચાર વાક્યમાં ઉત્તર લખો :

8. ચોમાસાના નવરાશના દિવસોમાં છોકરાં કઈ રીતે આનંદ મેળવે છે ?

.....

.....

.....

9. ઝડપથી પતાવવાના કેવાં કેવાં કામ માટે, લોકો એકબીજાને ત્યાં જાય છે ?

.....
.....
.....

10. રાતના નીરવ સમયે ક્યાં જીવ-જંતુ જોવા મળે છે ?

.....
.....
.....

11. વાડીની આસપાસમાં બાળકો શું શું જુએ છે ?

.....
.....
.....

(ઈ) આઠ-દસ વાક્યોમાં ઉત્તર લખો :

12. વાડીના જલસાને તમારા શબ્દોમાં વર્ણવો.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

13. વાડીની લીલી દુનિયા વચ્ચે કેટકેટલાં જગત હોય છે ? તે આ પાઠના આધારે લખો.

.....
.....
.....
.....
.....

.....
.....
.....

14. પાઠના આધારે ઝડપથી પતાવવાનાં એવાં ક્યાં ક્યાં કામ માટે માણસો મળી રહે છે તે જણાવો.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

વિભાગ C : વ્યાકરણ વિભાગ

● નીચેના પ્રશ્નોના આપેલ વિકલ્પોમાંથી યોગ્ય વિકલ્પ પસંદ કરીને ઉત્તર લખો.

15. સાચી જોડણી શોધીને લખો :

- (1) ચીરસમરણીય, ચિરસ્મરણિય, ચીરસ્મરણીય, ચિરસ્મરણીય
- (2) નીન્દરા, નીંદ્રા, નિદ્રા, નિન્દ્રા
- (3) અનીવારય, અનિવાર્ય, અનીવાર્ય, અનિવર્ય

16. સંધિ છોડો :

- (1) સંતોષ :
- (2) સંગ્રહ :
- (3) વાતાવરણ :

17. રેખાંકિત સંજ્ઞાના પ્રકાર ઓળખાવો :

- (1) એ માન્યતા પણ સાવ ગઈ નથી.
- (2) ક્યારેક દીપડા કે સિંહના પણ દર્શન થઈ જતા હોય છે.
- (3) મોડી રાત સુધી હર્ષનાદો થતા સંભળાય છે.

18. સમાનાર્થી શબ્દ શોધીને લખો :

- (1) કાફલો (વાહનો, સંઘ, પૂર)
- (2) વહિયલ (વાઘજેવું પ્રાણી, કૂતરાં જેવું પ્રાણી, બિલાડી જેવું પ્રાણી)
- (3) સંગ્રામ (યુદ્ધ, શાંતિ, હડતાલ)
- (4) આવાસ (મેદાન, રહેઠાણ, જંગલ)
- (5) આહ્વાદ (દુઃખ, આનંદ, સંતાપ)

19. વિરુદ્ધાર્થી શબ્દ લખો :

- (1) લીલી × (3) અંકુશ ×
- (2) ભપકો × (4) કોલાહલ ×

20. નીચેના શબ્દોમાં કયો પ્રત્યય રહેલો છે તે લખો :

- (1) સાહસિક : (પૂર્વપ્રત્યય, પરપ્રત્યય, એક પણ પ્રત્યય નહિ)
- (2) ખાટલી : (પૂર્વપ્રત્યય, પરપ્રત્યય, એક પણ પ્રત્યય નહિ)

22. નીચે આપેલા શબ્દોનાં લિંગ ઓળખાવો :

- (1) દર્શન (સ્ત્રીલિંગ, પુલ્લિંગ, નપુંસકલિંગ)
- (2) કુદરત (સ્ત્રીલિંગ, પુલ્લિંગ, નપુંસકલિંગ)
- (3) મોસમ (સ્ત્રીલિંગ, પુલ્લિંગ, નપુંસકલિંગ)
- (4) નોળિયો (સ્ત્રીલિંગ, પુલ્લિંગ, નપુંસકલિંગ)
- (5) ચોપાટ (સ્ત્રીલિંગ, પુલ્લિંગ, નપુંસકલિંગ)
- (6) આનંદ (સ્ત્રીલિંગ, પુલ્લિંગ, નપુંસકલિંગ)

23. નીચેના વાક્યોમાં અલંકાર ઓળખાવો :

- (1) મોસમે મોસમની મોજ લોકો માણી જાય છે. (રૂપક અલંકાર, વર્ણાનુપ્રાસ, ઉપમા અલંકાર)
.....
- (2) રાતે પણ ઢોરને માટે ચીવટવાળા હોય તે સૂએ તો બાળકવાળી માતાની માફક જ !
(ઉપમા, ઉત્પ્રેક્ષા, રૂપક)
-

23. નીચેનાં વાક્યમાંથી વિશેષણ શોધો :

- (1) પાંચ માણસો ભેગા કામ કરતા હોય છે.
.....

(2) વાડીની લીલી દુનિયા વચ્ચે કેટકેટલાં જગત હોય છે ?

.....

(1) વાડી પર આ પ્રસંગો વધારે દીપ્તિ ઊઠે છે ?

.....

24. નીચેનાં વાક્યમાંથી સવર્નામ શોધો :

(1) રાની માંજરો પણ ત્યાં જ રહેતા હોય છે.

(2) તેના એ પોતે પણ અગત્યના ભાગ જેવા જ છે.

25. નીચેના તળપદા શબ્દોનાં શિષ્ટરૂપ લખો :

(1) બચલાં :

(2) કાળોતરો :

(3) માંજર :

(4) ઢાલ :

(5) સાંઠીકડું :

વિભાગ D : લેખન વિભાગ

26. નિબંધલેખન કરો :

પ્રકૃતિના ખોળે - એક કલાક

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

વિભાગ-B

(અ) નીચેનાં જોડકાં યોગ્ય રીતે જોડીને ફરીથી લખો :

(અ) કૃતિ

(બ) કર્તા

1. ગોદ માતની ક્યાં ?	(1) નાથાલાલ દવે
	(2) ચન્દ્રકાન્ત શેડ

(બ) નીચે આપેલા વિકલ્પોમાંથી યોગ્ય વિકલ્પ પસંદ કરી ખાલીજગ્યા પૂરો :

2. કવિની દૃષ્ટિએ છત અને છત્ર કરતાં વિશેષ મૂલ્યવાન છે.
(માની છાયા, માનો પાલવ, માની ગોદ)
3. કવિને શિયાળામાં હુંફ રીતે મળે છે.
(તાપશ્ચું કરી, શાખામાં સૂવાથી, માતાની લાગણીથી)
4. સૂરતાલ અને સંગીત કરતાં વધારે મધુર છે. (માની માયા, સોડ, ટહુકો)
5. રસ્તા અને રાહી મળશે માની ક્યાં ? (રાહત, આહક, આંખો)

(ક) નીચે આપેલા પ્રશ્નોના એક વાક્યમાં ઉત્તર લખો :

6. 'હાજર હાથ હજાર હોય' વાક્યનો અર્થ જણાવો.
.....

7. માતાની છાયાને કવિ કોની સાથે સરખાવે છે ?
.....

8. 'ગોદમાતની ક્યાં ?' કાવ્યનો સાહિત્યપ્રકાર જણાવો.
.....

(ડ) નીચે આપેલ પ્રશ્નો ત્રણ-ચાર વાક્યમાં ઉત્તર લખો :

9. માની આંખો કોનાથી વિશેષ મૂલ્યવાન છે ? શા માટે ?
.....
.....
.....
.....

10. કવિની દષ્ટિએ માના ટહુકાની શી વિશેષતા છે ?

.....
.....
.....
.....

11. માતાની આંખોથી કવિને શું પ્રાપ્ત થાય છે ?

.....
.....
.....
.....

12. માતાની હેતની હેલીને કવિ કઈ રીતે સમજાવે છે ?

.....
.....
.....
.....

(ઈ) નીચેના પ્રશ્નોના આઠ-દસ વાક્યોમાં મુદ્દાસર ઉત્તર લખો :

13. કવિને મા પાસેથી શું શું મળે છે ?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

● માગ્યા પ્રમાણે ઉત્તર લખો :

● નીચેના વિકલ્પોમાંથી યોગ્ય વિકલ્પ પસંદ કરીને જવાબ લખો.

14. નીચેની શબ્દોની સાચી જોડણી શોધીને લખો :

(1) હૂંફ, હૂંફ, હૂંફ, હૂંફ

(2) સરિખી, સરિખિ, સરીખી, સરિખી

15. સંધિ છોડો :

(1) શયન(શે + અન, શે + અન, શેં + અન)

16. સંજ્ઞા ઓળખાવો :

(1) માયા(જાતિવાચક, સમૂહવાચક, ભાવવાચક)

(2) ટહૂકો(ભાવવાચક, ક્રિયાવાચક, જાતિવાચક)

17. સમાનાર્થી શબ્દ જણાવો :

(1) મેહ (વરસાદ, મેસ, પાણી)

(2) ગોટ (ખોળો, ગોળી, ગાયો)

18. લિંગ ઓળખાવો :

(1) સંગીત (સ્ત્રીલિંગ, પુલિંગ, નપુંસકલિંગ)

(2) શિયાળો (સ્ત્રીલિંગ, પુલિંગ, નપુંસકલિંગ)

19. અલંકાર જણાવો :

(1) રસ્તા મળશે, રાહી મળશે, રાહત માની ક્યાં ? (વર્ણસંગાઈ, પ્રાસસાંકળી, રૂપક)
.....

(2) પલ્લવ ને પુષ્પો મળશે પાલવ માનો ક્યાં ? (વર્ણસંગાઈ, પ્રાસસાંકળી, ઉપમા)
.....

20. સમાસ જણાવો :

(1) શયનખંડ (કર્મધારય, તત્પુરુષ, ઉપપદ)

22. વિશેષણ જણાવો :

- (1) ભર્યા ઉનાળે પરબ સરીખી છાયા માની ક્યાં ?
- (2) બારે ઉંમરે મેહ હેતની હેલીમાની ક્યાં ?

23. સર્વનામ જણાવો :

- (1) રાહત માની ક્યાં (ભાવવાચક) ?
- (2) બારે ઉંમરે મેહ હેતની હેલીમાની ક્યાં ?

24. તળપદા શબ્દોનું શિષ્ટરૂપ આપો :

- (1) રાહત માની ક્યાં ?
- (2) બારે ઉંમરે મેહ હેતની હેલી માની ક્યાં ?

25. વિરુદ્ધાર્થી શબ્દ લખો :

- (1) હાજર × (2) હેત ×

26. શબ્દસમૂહ માટે એક શબ્દ જણાવો :

- (1) રસ્તામાં મુસાફરને પાણી પાવાની જગ્યા

27. ધ્વનિત્રેણી છૂટી પાડો :

- (1) પલ્લવ

વિભાગ D : લેખન વિભાગ

28. નિબંધ લેખન :

મા તે મા બીજા વગડાના વા / માતૃપ્રેમ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

(અ) નીચેનાં જોડકાં યોગ્ય રીતે જોડીને ફરીથી લખો :

(અ)

(બ)

1. 'કુદરતી' પાઠ નો પ્રકાર	(1) કુદરતી
2. લાભશંકરનું ઉપનામ	(2) એકાંકી
3. કુદરતી પાઠના લેખક	(3) પુનર્વસુ
4. બાબુ	(4) લાભશંકર ઠાકર

(બ) નીચે આપેલા વિકલ્પોમાંથી યોગ્ય વિકલ્પ પસંદ કરી ખાલી જગ્યા પૂરો :

5. બાબુ અચાનક પામે છે ને સાંજે પાછો થાય છે.

(જીવતો, વરદાન, મૃત્યુ)

6. બાબુને સ્વર્ગમાં ભેગો થાય છે.

(ઈન્દ્રાણી, દેવલો)

7. દેવલાએ બાબુને કરવા કહ્યું.

(પુણ્ય, પાપ)

8. ભેદભાવ ના હોય.

(નર્કમાં, સ્વર્ગમાં)

(ક) નીચે આપેલા પ્રશ્નોના એક વાક્યમાં ઉત્તર લખો :

9. બાબુ સવારે પેશાબ કરવા જતાં અચાનક એનાથી કયા જીવને બચાવવાનું પુણ્ય થઈ જાય છે ?

.....

10. લેખકે કેવી રીતે થતા કામનો મહિમા વર્ણવ્યો છે ?

.....

11. બાબુનો મિત્ર દેવલો સ્વર્ગમાં શું બની ગયો ?

.....

12. સ્વર્ગના નિયમ મુજબ કયું કાર્ય પુણ્ય ગણાય ?

.....

13. દેવલો કયા મેળામાં બૈરીનાં કપડાં પહેરી પટિયાં પાડી નાચતો હતો ?

.....

14. ઈન્દ્રરાજાએ ફટ ઊભા થઈને બાબુને શું કહીને બાથમાં લીધો ?

.....

15. સત્કાર્ય કોની અપેક્ષા વગર થવાં જોઈએ ?

.....

16. માણસની અંદર કેવા ગુણો જીવનમાં ખૂબ જરૂરી છે ?

.....

17. બાબુ હરિકાકાને કોના હાથની રસોઈની વાત કરે છે ?

.....

18. કાશીમા શેનું આંધણ મૂકવાનું કહે છે ?

.....

(ડ) નીચે આપેલા પ્રશ્નોના ત્રણ-ચાર વાક્યમાં ઉત્તર લખો :

19. હરિલાલ કેમ છળી મરે છે ?

.....

.....

.....

.....

20. હરિલાલ પોતાના મોટાભાઈ કૃપાશંકર ઉપર કેમ ગુસ્સે થાય છે ?

.....

.....

.....

.....

21. પશો દાક્તર કેવો હતો ? તેણે બાબુને તપાસીને શું કહ્યું ?

.....
.....
.....
.....

22. બાબુને ઈન્દ્રે કેવો આવકાર આપ્યો ?

.....
.....
.....
.....

23. દેવલો સ્વર્ગની અપ્સરા કેમ થઈ શક્યો હતો ?

.....
.....
.....
.....

(ઈ) નીચેના પ્રશ્નોના આઠ-દસ વાક્યોમાં ઉત્તર લખો :

24. બાબુનો સ્વર્ગનો અનુભવ તમારા શબ્દોમાં આલેખો.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

25. 'કુદરતી' એકાંકી દ્વારા લેખક કયો સંદેશ આપે છે ?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

વિભાગ C : વ્યાકરણ વિભાગ

● નીચેના પ્રશ્નોમાં આપેલા વિકલ્પોમાંથી યોગ્ય વિકલ્પ પસંદ કરીને ઉત્તર લખો :

26. નીચેના શબ્દોની સાચી જોડણી શોધીને લખો :

- (1) મુંઝારો, મુંઝારો, મૂંઝારો, મુંજારો
- (2) પૃથ્વીલોક, પ્રથિવલોક, પૃથ્વીલોક, પ્રથવલોક
- (3) ત્રીકાલ, લિત્રકાલ, ત્રિકાલ, તરીકાલ
- (4) અપ્સરા, અપસરા, અપ્સરા, અપપરા

27. ગાયન શબ્દની સંધિ છૂટી પાડો :

- (1) ગાયન (ગે + અન + ન, ગાય્ + ન, ગૈ + અન)

28. નીચેની સંજ્ઞાઓના આપેલા વિકલ્પોમાંથી સાચો પ્રકાર લખો :

- (1) દેવલો (વ્યક્તિવાચક, ભાવવાચક, જાતિવાચક)
- (2) દોસ્ત (વ્યક્તિવાચક, ભાવવાચક, જાતિવાચક)
- (3) ઠંડક (સમૂહવાચક, ભાવવાચક, જાતિવાચક)
- (4) ચા-સૂંઠ (દ્રવ્યવાચક, જાતિવાચક, સમૂહવાચક)

29. નીચેના શબ્દોનો સમાનાર્થી શબ્દ ક્રૌંસમાંથી શોધીને લખો :

- (1) રસમ (રીત-રિવાજ, રસ, રાશ)
- (2) આવરદા (આયુષ્ય, આવડત, સાવરણો)
- (3) જરૂર (નિર્ણય, અવશ્ય, જાજરૂ)
- (4) ભાઈબંધ (ભાઈચારો, મિત્ર, ભલાઈ)

30. નીચેના શબ્દોમાં કયો પ્રત્યય રહેલો છે તે જણાવો :

- (1) અપ્સરા (પૂર્વપ્રત્યય, પરપ્રત્યય, એક પણ પ્રત્યય નહીં)
- (2) કકળાટ (પૂર્વપ્રત્યય, પરપ્રત્યય, એક પણ પ્રત્યય નહીં)

31. નીચેના શબ્દોના લિંગ ઓળખાવો :

- (1) દેવદૂત (પુલિંગ, સ્ત્રીલિંગ, નપુંસકલિંગ)
- (2) દેવાંશી (પુલિંગ, સ્ત્રીલિંગ, નપુંસકલિંગ)
- (3) અપ્સરા (પુલિંગ, સ્ત્રીલિંગ, નપુંસકલિંગ)

32. નીચેના શબ્દોનો સાચો સમાસ પ્રકાર ઓળખાવો :

- (1) રોકકળ (દ્વન્દ્વ, તત્પુરુષ, ઉપપદ)
- (2) દેવદૂત (કર્મધારય, તત્પુરુષ, દ્વન્દ્વ)
- (3) મનોકામના (ઉપપદ, તત્પુરુષ, કર્મધારય)
- (4) મા-બાપ (દ્વન્દ્વ, ઉપપદ, તત્પુરુષ,)

● માગ્યા પ્રમાણે ઉત્તર લખો :

33. નીચેનાં વાક્યમાંથી વિશેષણ શોધી તેનો પ્રકાર લખો :

- (1) મારો સાત ખોટનો બાબુડો.
- (2) ટાઢાંબોળ વાદળાંને કારણે શરદી થઈ.
- (3) ત્યારે ઈની પાછળ ચોવીસ ગામની નાત થયેલી.
- (4) દેવદૂતોએ મારા હાથ બાવડેથી ઝાલેલા.
- (5) અંબોડલે સોહે સોહામણી ઝૂલ.
- (6) દેવાંશી હારે થોડો આરામ કરો.

34. નીચેના વાક્યમાંથી સવર્નામ શોધો :

- (1) તમે જાવ તો તમને ચંદુરાજ કહે.

35. નીચેના તળપદા શબ્દોનાં શિષ્ટરૂપ લખો :

(1) આભડ્યો		(9) એરું	
(2) ઓણ		(10) ભે	
(3) ઝટ		(11) રાડ	
(4) તઈ		(12) ડોહો	
(5) બઉ		(13) ઝટ	

- (6) નીમ
 (7) આઘા
 (8) શીના

- (14) પાંહે
 (15) પૂન

36. નીચેના શબ્દોના વિરોધી શબ્દ લખો :

- (1) હર્ષ ×
 (2) સુરીલું ×
 (3) મીઠાશ ×
 (4) સ્વર્ગ ×
 (5) પાપ ×

- (6) મોટેથી ×
 (7) રડવું ×
 (8) શાંતિ ×
 (9) કાળા ×
 (10) જીવવું ×

37. નીચેનાં વાક્યોની કાળ ઓળખાવો :

- (1) બાબુ સ્વર્ગમાં ગયો હતો.
 (2) કાશી ફોઈ તમે બેસો.
 (3) બાબુ પુણ્ય કરજે.

38. નીચે આપેલા રૂઢિપ્રયોગના અર્થ લખો :

- (1) ડિંગ થઈ જવું.
 (2) છળી મરવું.
 (3) સાત ખોટના હોવું.
 (4) ઝોલો આવવો.
 (5) કશ ન રહેવો.
 (6) લાપસીનું આંધણ મૂકવું.
 (7) ચાર હાથ હોવા.
 (8) મન ડોલી જવું.

- (9) ગળે ડૂમો બાઝી જવો.
 (10) જીવમાં જીવ આવવો.
 (11) ફૂંકી મારવું.
 (12) માથું પકડાવું.
 (13) આંખભીની થવી.
 (14) માથું ભમી જવું.
 (15) પટિયાં પાડવા.

39. નીચેના શબ્દસમૂહ માટે એક શબ્દ આપો :

(1) મંગળપ્રસંગે કાંડા પર બાંધવામાં આવતી બે-ત્રણ રંગવાળી દોરી.

.....

(2) સવાર, બપોર અને સાંજ એમ ત્રણ વાર કરાતી વૈદિક ઉપાસનાની વિધિ કે સંધ્યા-વંદના

.....

40. નીચેના વાક્યનું ક્ષીણવાક્ય બનાવો :

(1) હરિલાલ પંખો નાખે છે.

.....

(2) ઈન્દ્રરાજ એ બંગલા પાન ખવડાવ્યું

.....

41. નીચેનાં વાક્યોમાંથી સાદું, સંયુક્ત, સંકુલ વાક્ય છે તે જણાવો :

(1) ઈન્દ્રરાજએ બાબુને સ્વર્ગમાં બોલાવ્યો, કારણ કે તેઓ દેવાંશી - દેવલાની મનોકામના પૂરી કરવા માગતા હતા.

.....

વિભાગ D : લેખન વિભાગ

42. નિબંધ લખો :

દાનનો મહિમા

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

(અ) જોડકાં યોગ્ય રીતે જોડી ફરીથી લખો :

(અ)	(બ)
1. 'મારા સપનામાં...' કાવ્ય પ્રકાર	(1) પ્રાંતનો વડો
2. 'મારા સપનામાં...' કાવ્યના કવિ	(2) બેબાકળી
3. સૂબો	(3) ઊર્મિગીત
4. બહાવરી	(3) રમેશ પારેખ

(બ) ખાલીજગ્યા પૂરો :

5. ગોપીના સપનામાં આવ્યા. (હરિ, પતિ)
6. હરિ ગોપીના સૂબા છે. (ગામના, મનની દ્વારિકાના)
7. ગોપીને એ બોલાવી, ઝુલાવી અને વહાલી કરી. (પતિ હરિ)
8. હરિએ ગોપીના આંસુને જરી. (પાડ્યાં, લૂછ્યાં)
9. ગોપીએ નું આંધણ મેલ્યું હતું. (કંસાર, સંસાર)

(ક) એક વાક્યમાં ઉત્તર લખો :

10. કાવ્યનાયિકા શા માટે બહાવરી બની ?
.....
11. ગોપીને સપનામાં આવેલા હરિએ શું કર્યું ?
.....
12. શ્રીકૃષ્ણ કઈ નગરીના રાજા હતા ?
.....
13. ગોપીના મનની દુવારિકાના રાજા કોણ છે ?
.....
14. કંસાર કરવા મૂકેલા આંધણમાં 'ઓરી દીધો મેં સંસાર'માં કયો ભાવ રચાય છે ?
.....
15. હરિ શેમાં મળે તો પણ ગોપીને ધન્યતા અનુભવાય છે ?
.....

(ડ) બે-ત્રણ વાક્યમાં ઉત્તર લખો :

16. ભગવાને કાવ્યનાયિકાનાં આંસુ કેવી રીતે લૂછ્યાં ?

.....
.....
.....

17. ભગવાને સ્વપ્નમાં આવીને શું કર્યું ?

.....
.....
.....

18. ભગવાનને જોઈ બહાવરી બનેલી નાયિકા શું કરે છે ?

.....
.....
.....

(ઈ) નીચે આપેલા પ્રશ્નોના આઠ-દસ વાક્યોમાં ઉત્તર લખો :

19. હરિમિલનને તમારા શબ્દોમાં આલેખો.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

20. કાવ્યપંક્તિ સમજાવો : 'આંધણ મેલ્યાં'તાં કરવા કંસાર, એમાં ઓરી દીધો મેં સંસાર.'

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

● નીચેના પ્રશ્નોના આપેલા વિકલ્પોમાંથી યોગ્ય વિકલ્પ પસંદ કરીને ઉત્તર લખો.

21. નીચેના શબ્દોની સાચી જોડણી શોધીને લખો :

(1) સુબો, સૂબો, શુબો, શૂબો

22. નીચેના શબ્દોના સમાનાર્થી શબ્દો ક્રૌંસમાંથી શોધીને લખો :

(1) આંસુ (અશ્રુ, જળ, નીર)

(2) બહાવરી (વ્યાકુળ, ભયભીત, ગભરુ)

(3) સખી (મિત્ર, શત્રુ, દુશ્મન)

(4) હરિ (માનવ, ભગવાન, મનુષ્ય)

(5) જરી (વધારે, ખૂબ, સહેજ)

23. નીચેની સંજ્ઞાઓના આપેલા વિકલ્પોમાંથી સાચો પ્રકાર લખો :

(1) આંસુ (વ્યક્તિવાચક, ભાવવાચક, જાતિવાચક)

(2) સંસાર (દ્રવ્યવાચક, સમૂહવાચક, જાતિવાચક)

24. નીચેના શબ્દોમાં કયો પ્રત્યય રહેલો છે તે જણાવો :

(1) દુવારિકા (પૂર્વપ્રત્યય, પરપ્રત્યય, એક પણ પ્રત્યય નહિ)

(2) સંસાર (પૂર્વપ્રત્યય, પરપ્રત્યય, એક પણ પ્રત્યય નહિ)

25. નીચેના શબ્દોના લિંગ ઓળખાવો :

(1) હરિ (પુલિંગ, સ્ત્રીલિંગ, નપુંસકલિંગ)

(2) સૂબો (પુલિંગ, સ્ત્રીલિંગ, નપુંસકલિંગ)

26. નીચેની પંક્તિમાંનો અલંકારનો પ્રકાર જણાવો :

(1) આંધણ મેલ્યાં'તાં કરવા કંસાર,

એમાં ઓરી દીધો મેં સંસાર

(રૂપકઅલંકાર, અંત્યાનુપ્રાસઅલંકાર, ઉપમાઅલંકાર)

.....

● भाग्या प्रमाझे उत्तर ढणुु.

27. नीचेना वाक्यभांषी विशेषण शोधी तेनु प्रकर ढणुु :

- (1) मारा सपनामां आव्या हरि.
(2) मारा मननी दुवारिकाना सूणा

28. नीचेना वाक्यभांषी सर्वनाम शोधुु :

- (1) अेमां ओरी ढीधुु में संसार

29. नीचेना तणपढा शढुुेना शिष्टरुप ढणुुु :

- (1) मेढ्यां
(2) षुढावरी
(3) शुवतर
(4) षुढावरी
(5) शुवतर

30. नीचेना शढुुेना विरोधी शढुु ढणुुु :

- (1) षुढाल ×
(2) ढसवुं ×
(3) ऒल्ला ×

31. नीचेना वाक्युनुु कण ओणभावुुु :

- (1) में कंसार करवा आंधण मेढ्युं'तुं.
(2) मारा सपनामां आव्या हरि.

विभाग D : ढेणन विभाग

32. निबंधढेणन :

में ऒुयेकुं अढुुत स्वण

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

(અ) જોડકાં યોગ્ય રીતે જોડી ફરીથી લખો :

(અ)

1. પંગુમ્ લંઘયતે ગિરિમ્

(બ)

(1) આત્મકથા

(2) રેખાચિત્ર

(3) લઘુકથા

(બ) ખાલીજગ્યા પૂરો :

2. અરુણિમા નામની છોકરીનાનું ઓપરેશન કરવાનું હતું. (કાન, ડોક, પગ)

3. અરુણિમા માં જોડાવા માટેના ઈન્ટરવ્યૂ માટે દિલ્લી જઈ રહી હતી.

(B.S.F. S.R.P., C.I.S.F.)

4. અરુણિમાએ વર્ષ માં એવરેસ્ટ સર કર્યું.

(2012, 1999, 2013)

(ક) એક વાક્યમાં ઉત્તર લખો :

5. અરુણિમાએ એશિયાના એવરેસ્ટ સિવાય બીજા કયા બે દેશોનાં શિખરો સર કર્યા ?

.....

6. અરુણિમાએ કયો સંકલ્પ કર્યો ?

.....

7. લોકોએ અરુણિમાને શા માટે પાગલ ગણી ?

.....

8. એવરેસ્ટ પર પહોંચીને અરુણિમાએ શું કર્યું ?

.....

(ડ) બે-ત્રણ વાક્યમાં ઉત્તર લખો :

9. ડોક્ટર અને નર્સમાં માનવતા કેમ જાગી ઊઠી ?

.....

.....

.....

10. બચેન્દ્રીપાલને મળ્યા પછી અરુણિમાએ શું કર્યું ?

.....
.....
.....

11. અરુણિમાના ચરિત્ર દ્વારા ભારતના યુવાનોને કયો સંદેશ મળે છે ?

.....
.....
.....

(ઈ) નીચે આપેલા પ્રશ્નોના આઠ-દસ વાક્યોમાં ઉત્તર લખો :

12. અરુણિમાનું પાત્રાલેખન કરો.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

13. પર્વતારોહણ વખતે અરુણિમાને કઈ કઈ મુશ્કેલીઓ પડી ?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

14. 2011ની 11મી એપ્રિલે અરુણિમા સાથે કઈ ઘટના બની ?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

વિભાગ C : વ્યાકરણ વિભાગ

● નીચેના પ્રશ્નોના આપેલ વિકલ્પોમાંથી યોગ્ય વિકલ્પ પસંદ કરીને ઉત્તર લખો.

15. નીચેના શબ્દોની સાચી જોડણી શોધીને લખો :

- (1) એસપ્રેસ, એક્સપ્રેસ, યેક્સપ્રેસ
- (2) પરીસ્થિતી, પરિસ્થિતી, પરિસ્થિતિ

16. સંધિ છોડો :

- (1) ઉત્સાહ (ઉદ્ + સાવ, ઉત્ + સાહ)

17. નીચેની સંભાગોના આપેલા વિકલ્પોમાંથી સાચો પ્રકાર લખો :

- (1) છોકરી (વ્યક્તિવાચક, જાતિવાચક, ભાવવાચક)
- (2) દિલ્લી (વ્યક્તિવાચક, જાતિવાચક, સમૂહવાચક)
- (3) ઠંડી (ભાવવાચક, દ્રવ્યવાચક, ક્રિયાવાચક)

18. નીચેના શબ્દોનાં લિંગ ઓળખાવો :

- (1) હિંમત (સ્ત્રીલિંગ, પુલ્લિંગ, નપુંસકલિંગ)
- (2) પર્વત (સ્ત્રીલિંગ, પુલ્લિંગ, નપુંસકલિંગ)

19. નીચેના શબ્દોના સમાસ ઓળખાવો :

- (1) રાષ્ટ્રધ્વજ (તત્પુરુષ, ક્રમધારિય, ઉપપદ)
- (2) પર્વતારોહક (તત્પુરુષ, ક્રમધારિય, ઉપપદ)

20. નીચેના વાક્યમાંથી વિશેષણ શોધી તેનો પ્રકાર લખો :

- (1) જિંદગીમાં આવી સોનેરી તક ફરી મળતી નથી.
- (2) એ જ વખતે સામેથી બીજી ટ્રેન આવતી હતી.

21. નીચેના વાક્યમાંથી સવર્નામ શોધો :

- (1) એની અડગતા જોઈને ડૉક્ટર અને નર્સ આત્માં બની ગયાં.

22. નીચેનાં વાક્યોનો કાળ ઓળખાવો :

- (1) હજી એ એના કૃત્રિમ પગ સાથે ચાલી રહી છે.
- (2) અરુણિમા નામની છોકરીના પગનું ઓપરેશન કરવાનું હતું.

23. નીચેના શબ્દસમૂહ માટે એક શબ્દ આપો :

- (1) મનમાં ચાલતું વિચારમંથન

24. આપેલા શબ્દોના સમાનાર્થી શબ્દ શોધી લખો :

- (1) મિજબાની (મુશ્કેલી, ઊજાણી, મોહિની)
- (2) લક્ષ્ય (લોહી, ધ્યેય, લમણું)

25. નીચેના શબ્દોના વિરોધી શબ્દ લખો :

- (1) દુર્ભાગ્ય × (4) મજબૂત ×
- (2) શક્ય × (5) ઉત્સાહ ×
- (3) દુર્ગમ × (6) કુદરતી ×

(અ) નીચેનાં જોડકાં યોગ્ય રીતે જોડીને ફરીથી લખો :

(અ)

1. હોસ્ટેલ
2. ખીજ
3. આંજવું
4. વાતોનાં ગાડાં ભરવાં

(બ)

- (1) અતિશય વાતો કરવી
- (2) આંખમાં સમાવી લેવું
- (3) છાત્રાલય
- (4) ગુસ્સો

(બ) એક વાક્યમાં પ્રશ્નોના ઉત્તર લખો :

5. દીકરીને હોસ્ટેલ કેવી લાગે છે ?

.....

6. દીકરીના મતે માતા માટે કઈ બાબત લાગુ પડતી નથી ?

.....

7. STDની ડાળથી ટહુકું ? કહીને દીકરી શું કહેવા માગે છે ?

.....

(ક) ત્રણ-ચાર વાક્યમાં ઉત્તર લખો :

8. માતાનાં સ્વપ્નો દીકરી ક્યારે યાદ કરે છે ?

.....

.....

.....

9. દીકરી પોતાની માતા વિશે શું કહે છે ?

.....

.....

.....

(ડ) સાત-આઠ લીટીમાં ઉત્તર લખો :

10. પિતા સાથે પુત્રીનો આત્મીય સંબંધ આ કાવ્યમાં કયા કયા શબ્દપ્રયોગો દ્વારા વ્યક્ત થાય છે ?

.....

.....

.....

.....

.....

11. આ ગીતરચનામાં દીકરી ઘર માટે કઈ કઈ ચિંતા વ્યક્ત કરે છે ?

.....

.....

.....

.....

.....

12. નીચેની કાવ્યપંક્તિનો ભાવાર્થ સ્પષ્ટ કરો :

(1) “હોસ્ટેલને ? હોસ્ટેલ તો ફાવે છે... જેમ કે કાંટામાં સયવાતું ફૂલ.”

વિભાગ C : વ્યાકરણ વિભાગ

13. નીચેના શબ્દોની સાચી જોડણી શોધીને લખો :

(1) લીલાકુંજર, રિલાકુંજર, લીલાકુજર, લીલાકજુર

(2) ઝુલાઝૂલ, જુલાજૂલ, ઝુલાજુલ, ઝૂલાઝૂલ

14. સંજ્ઞા ઓળખાવો :

(1) શમ્ભુ (વ્યક્તિવાચક, જાતિવાચક, દ્રવ્યવાચક)

(2) સ્કૂટર (જાતિવાચક, વ્યક્તિવાચક, ભાવવાચક)

15. સમાસ ક્રીડમાંથી પસંદ કરો :

(1) રંગભર્યું (તત્પુરુષ કર્મધારય, ઉપપદ)

16. પ્રત્યય વિકલ્પમાંથી પસંદ કરીને લખો :

(1) દીકરી (વ્યક્તિવાચક, જાતિવાચક, દ્રવ્યવાચક)

17. સવર્નામ શોધો :

(1) તમનેય મોજ જરી આવે

18. સાચો અલંકાર (કોંસમાંથી પસંદ કરો) :

(1) તમનેય મોજ જરી આવે કે થયું મને STDની ડાળથી ટહુકું. (રૂપક, વ્યતિરેક, ઉત્પેક્ષા)
.....

19. કમ્પિવાક્ય બનાવો :

(1) હું STDની ડાળ પરથી ટહુકું.

20. નીચેના શબ્દોના વિરુદ્ધાર્થી શબ્દ લખો :

(1) ઊડાડવું × (3) ભોળું ×

(2) સૂકું × (4) ખીજ ×

21. નીચેના તળપદા શબ્દોના અર્થ લખો :

(1) નીંદર

(2) વાતું

22. નીચેના રૂઢિપ્રયોગના અર્થ લખો :

(1) વાતોનાં ગાડાં ભરવાં

23. તમે તમારા મિત્રને તબિયત અંગે પૃચ્છા કરતો હોન કરો ત્યારે શું-શું પૂછો છો તે અંગે ચાર પાંચ વાક્યમાં

લખો :

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

વિભાગ-૧

(અ) જોડકાં યોગ્ય રીતે જોડી ફરીથી લખો :

(અ)	(બ)
1. શેઠ	(1) વિપુલ
2. સઢ	(2) દરિયાનું બેફામ તોફાન
3. તાંડવ	(3) શ્રેષ્ઠી
4. પુષ્કળ	(4) વહાણના થાંભલાને બાંધેલું કપડું

(બ) એક વાક્યમાં ઉત્તર લખો :

5. કિશોરવયે નાનજીભાઈમાં કેવા પ્રકારની સાહિસકતા હતી ?
.....
6. આ રેખાચિત્રમાં લેખક મનસુખ સલ્લાએ યુગાન્ડાના 'બેતાજ બાદશાહ' તરીકે કોને ઓળખાવ્યા હતા ?
.....
7. નાનજીભાઈના મતે કેવી સમાજરચના ભારતને મહાન બનાવશે ?
.....

(ક) બે-ત્રણ વાક્યમાં ઉત્તર લખો :

8. કિશોરવયે નાનજીભાઈને દરિયામાં જતી વખતે કેવો અનુભવ થયો ?
.....
.....
.....
9. યુગાન્ડાના પ્રમુખ મિલ્ટન ઓબોટે નાનજીભાઈને અંજિલ આપતાં શું કહેલું ?
.....
.....
.....

- નીચેના પ્રશ્નોના આપેલા વિકલ્પોમાંથી યોગ્ય વિકલ્પ પસંદ કરીને ઉત્તર લખો.

13. નીચેના શબ્દોની સાચી જોડણી શોધીને લખો :

- (1) સમ્રુધિ, સમૃદ્ધિ, સમૃહિ
 (2) ઉતકર્સ, ઊતકર્સ, ઉત્કર્ષ
 (3) સંસોધનકાર, શંસોધનકાર, સંશોધનકાર
 (4) અસપૃશ્યતા, અસ્પૃશ્યતા, અસ્પૃષ્યતા

14. આપેલા શબ્દોના સમાનાર્થી શબ્દ શોધી લખો :

- (1) પૃથ્વી અવસાન
 (2) જળ બગીચો/બાગ
 (3) નિધન દ્રવ્ય
 (4) ઉદ્યાન વસુંધરા
 (5) સંપત્તિ સલિલ

15. નીચેની સંજ્ઞાઓના આપેલા વિકલ્પોમાંથી સાચો પ્રકાર લખો :

- (1) યુગાન્ડા (વ્યક્તિવાચક, સમૂહવાચક, ભાવવાચક)
 (2) આત્મશ્રદ્ધા (સમૂહવાચક, ભાવવાચક, જાતિવાચક)
 (3) કીર્તિમંદિર (વ્યક્તિવાચક, સમૂહવાચક, ભાવવાચક)
 (4) તારકમંડળ (ભાવવાચક, વ્યક્તિવાચક, સમૂહવાચક)

16. સંધિ છોડો :

- (1) પુરુષાર્થ (પુરુસ + આર્થ, પુરુષ + અર્થ)
 (2) મહાનુભાવ (મહા + અનુભવ, મહ + આનુભવ)
 (3) સર્વોત્તમ (સર્વો + ત્તમ, સર્વ + ઉત્તમ)
 (4) મહત્ત્વ (મહત્ + ત્વ, મહ + ત્વ)

17. આપેલા શબ્દોના વિરુદ્ધાર્થી શબ્દ શોધી ફરી લખો :

- (1) સાજા દીર્ઘ
 (2) શ્રીમંત ઉત્કર્ષ
 (3) લઘુ સફળ
 (4) અપકર્ષ ગરીબ
 (5) નિષ્ફળ બીમાર

18. નીચે આપેલ રૂઢિપ્રયોગના અર્થ લખો :

- (1) ધરમનો થાંભલો ખરી પડવો.
- (2) નવાં પગરણ માંડ્યાં.

19. નીચેના શબ્દોના લિંગ ઓળખાવો :

- (1) ઈતિહાસ :
(પુલ્લિંગ, સ્ત્રીલિંગ, નપુંસકલિંગ)
- (2) ભાવિ
(સ્ત્રીલિંગ, પુલ્લિંગ, નપુંસકલિંગ)
- (3) ઉદ્યોગ :
(નપુંસકલિંગ, સ્ત્રીલિંગ, પુલ્લિંગ)
- (4) વરાળ :
(પુલ્લિંગ, સ્ત્રીલિંગ, નપુંસકલિંગ)
- (5) સમાજ :
(નપુંસકલિંગ, સ્ત્રીલિંગ, પુલ્લિંગ)
- (6) મંદિર :
(સ્ત્રીલિંગ, પુલ્લિંગ, નપુંસકલિંગ)
- (7) સંદેશ :
(પુલ્લિંગ, નપુંસકલિંગ, સ્ત્રીલિંગ)

20. નીચેનાં વાક્યોમાં કયો અલંકાર છે તે જણાવો :

- (1) નાનજી કાલિદાસ મહેતા શિખર સમાન શ્રેષ્ઠી હતા.
(રૂપક, ઉપમા, શબ્દાનુપ્રાસ)
- (2) તેઓ યુગાન્ડાના બેતાજ બાઠશાહ તરીકે ઓળખાયા.
(રૂપક, શબ્દાનુપ્રાસ, ઉપમા)
- (3) આજ ધરમનો થાંભલો ખરી પડ્યો.
(ઉપમા, રૂપક, શબ્દાનુપ્રાસ)

21. નીચેના શબ્દોના સાચો સમાસ પ્રકાર ઓળખાવો :

- (1) સંશોધનકાર
(તત્પુરુષ, ઉપપદ, મધ્યમપદલોપી)
- (2) ચા-કોફી
(મધ્યમપદલોપી, તત્પુરુષ, દ્વન્દ્વ)
- (3) આત્મશ્રદ્ધા
(ઉપપદ, તત્પુરુષ, દ્વન્દ્વ)
- (4) મહાનુભવો
(કર્મધારય, દ્વન્દ્વ, ઉપપદ)
- (5) કીર્તિમંદિર
(મધ્યમપદલોપી, કર્મધારય, ઉપપદ)

22. નીચેનાં વાક્યોમાંથી વિશેષણ શોધો :

- (1) નાનજીભાઈ ગોહાણા નામના નાનકડા ગામમાં જન્મ્યા હતા.
- (2) ચાર ધોરણ ભણેલો છોકરો ઉદ્યોગપતિ તરીકે નીવડી આવ્યો.
- (3) જીવનમાં ગમે તેવી પરિસ્થિતિમાં તેઓ ડગ્યા નહિ.

23. નીચેનાં વાક્યોમાંથી સર્વનામ ઓળખાવો :

- (1) ભૂખ, તરસ અને અનિશ્ચિત ભાવિ છતાં તેમણે હિંમત જાળવી.
- (2) ગમે તેવી કપરી પરિસ્થિતિમાં તેઓ ડગ્યા નહિ.
- (3) પંચશીલ તેમના જીવનમાં કાયમ ટક્યા હતા.

24. શબ્દસમૂહ માટે એક શબ્દ આપો :

- (1) વહાણના સઢનો થાંભલો.
- (2) મહાજનના આગેવાન.
- (3) પતિની સાથે રહી જીવનની ફરજો બજાવતી સ્ત્રી.

25. ક્રમ્હિવાક્ય રચનામાં રૂપાંતરિત કરો :

- (1) નાનજીભાઈએ સમાજસેવા કરી.
- (2) એમણે વિપુલ કમાણી કરી.
- (3) સવિતાબહેને ઉત્તમ માર્ગદર્શન આપ્યું.

26. નીચેનાં વાક્યોમાંથી સાદું, સંયુક્ત, સંકુલ વાક્ય ઓળખાવો :

- (1) આજના ધરમનો થાંભલો ખરી પડ્યો.
.....
- (2) તેમણે આ લોક છોડ્યો ત્યારે અનેક મહાનુભાવોએ તેમને શ્રદ્ધાંજલિ આપી હતી.
.....
- (3) એક ઉદ્યોગપતિ તરીકે કપાસનો એવો વિકાસ કર્યો કે યુગાન્ડા રૂ માટે જગવિખ્યાત બન્યો.
.....

27. નીચે આપેલા શબ્દોના ધ્વનિઘટકો ધૂટા પાડી સ્વર-વ્યંજન ઓળખાવો :

- (1) જીવનધ્યેય :
- (2) જન્મસ્થળ :
- (3) સર્વોત્તમ :
- (4) શ્રદ્ધાંજલિ :
- (5) માતૃભૂમિ :
- (6) ઉદ્યોગધંધા :
- (7) જગવિખ્યાત :
- (8) કીર્તિમંદિર :

વિભાગ D : લેખન વિભાગ

28. અહેવાલલેખન :

તમારી શાળામાં યોજાયેલા શિયાળુ રમતોત્સવનો અહેવાલ તૈયાર કરો.

.....

.....

.....

.....

(અ) નીચેનાં જોડકાં યોગ્ય રીતે જોડી ફરીથી લખો :

(અ)

1. કાનના અકોટા
2. હાથનાં ત્રાજવાં
3. માથાનો અંબોડો
4. સાત સાત દીકરીએ દાદો

(બ)

- (1) વાણિયો કહેવાણો રે
- (2) બાકોનામાં રહેશે રે
- (3) બાયલડીમાં રહેશે રે
- (4) મોખાડામાં રહેશે રે

(બ) એક વાક્યમાં ઉત્તર લખો :

5. દાદા શા માટે રડતા હતા ?

.....

6. દાદા અને કાકાએ તેજમલને દળકટક વળાવી ઘરે આવ્યા ત્યારે શું કર્યું ?

.....

(ક) બે-ત્રણ વાક્યમાં ઉત્તર લખો :

7. દાંત રંગાવ્યા બાબતે તેજમલ કયો ખુલાસો આપે છે ?

.....

.....

.....

8. સોનાની દુકાને તેજમલ કઈ કસોટીમાંથી પાર ઉતર્યા તે જણાવો.

.....

.....

.....

(ડ) નીચે આપેલા પ્રશ્નોના સાત-આઠ વાક્યોમાં ઉત્તર લખો :

9. તેજમલને ઓળખવા સાથીઓએ કઈ કઈ પરીક્ષા કરી ? પરીક્ષામાં તેજમલ કઈ રીતે પાર ઊતર્યા ? તમારા શબ્દોમાં લખો.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

10. સ્ત્રી સહજ કઈ કઈ લાક્ષણિકતાઓ કાવ્યમાં વર્ણવાઈ છે ? એ લાક્ષણિકતાને છુપાવવા તેજમલની શી યુક્તિઓ છે ? વિગતે જણાવો.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

વિભાગ C : વ્યાકરણ વિભાગ

● નીચેના પ્રશ્નોના આપેલ વિકલ્પોમાંથી યોગ્ય વિકલ્પ પસંદ કરીને ઉત્તર લખો.

11. આપેલા શબ્દોના સમાનાર્થી શબ્દ શોધી ફરી લખો :

(1) દળકટક (સૈન્ય, ટોળું, સમૂહ)

12. તમારી શાળાના પુસ્તકાલયમાંથી અંસીની રાણી લક્ષ્મીબાઈ, રઝિયા સુલતાના, અહલ્યાબાઈ જેવી વીરાંગનાઓના જીવન વિશેનાં પુસ્તકો વાંચી કોઈ એક માટે આઠ-દસ લીટીમાં નોંધ લખો :

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

13. નીચેના શબ્દોની સાચી જોડણી શોધીને લખો :

- (1) દિકરી, દિકરિ, દીકરી
- (2) પુરશ, પુરષ, પુરુષ

14. નીચેની સંજ્ઞાઓના આપેલા વિકલ્પોમાંથી સાચો પ્રકાર લખો :

- (1) તેજમલ (વ્યક્તિવાચક, જાતિવાચક, સમૂહવાચક)
- (2) દાદા (જાતિવાચક, વ્યક્તિવાચક, ભાવવાચક,)
- (3) હિમ્મત (વ્યક્તિવાચક, ભાવવાચક, જાતિવાચક)
- (4) દળકટક (વ્યક્તિવાચક, સમૂહવાચક, જાતિવાચક)

15. નીચેના શબ્દોનાં લિંગ ઓળખાવો :

- (1) ધરતી (પુલ્લિંગ, સ્ત્રીલિંગ, નપુંસકલિંગ)
- (2) નાક (સ્ત્રીલિંગ, નપુંસકલિંગ, પુલ્લિંગ)

- (3) મોસાળ (પુલ્લિંગ, સ્ત્રીલિંગ, નપુંસકલિંગ)
- (4) ચૂંદડી (સ્ત્રીલિંગ, પુલ્લિંગ, નપુંસકલિંગ)
- (5) બેરખો (નપુંસકલિંગ, પુલ્લિંગ, સ્ત્રીલિંગ)

16. નીચેના શબ્દોનો સાચો સમાસ પ્રકાર ઓળખાવો :

- (1) દળકટક (કર્મધારય, તત્પુસ્થ, દ્વન્દ્વ)
- (2) સોનીહાટ (દ્વન્દ્વ, કર્મધારય, તત્પુસ્થ)
- (3) વાણીહાટ (તત્પુસ્થ, દ્વન્દ્વ, કર્મધારય)

17. નીચેનાં વાક્યોમાંથી વિશેષણ શોધો :

- (1) ઉગમણી ધરતીના દાદા કોરા કાગળ આવ્યા રે..
- (2) અમારી માતના અમે ખોટના હતા રે..

18. શબ્દસમૂહ માટે એક શબ્દ આપો :

- (1) સોપારી ઘાટનું ધૂધરીના ઝૂમખાવાણું કાનનું ઘરેણું.
- (2) શરીર પરનાં છૂંદણાં.

19. નીચેના આપેલ રૂઢિપ્રયોગ અર્થ લખો :

- (1) રહ રહ રોવું
- (2) વહારે ચડવું
- (3) ઘા દેવા
- (4) મોતીડે વધાવવું

20. કૌંસમાં આપેલ સૂચના પ્રમાણે કરો :

- (1) દીકરીની વહારે કોણ થાશે ? (વતર્માનકાળમાં ફેરવો)

.....

(2) સોનીહાટે જઈને અસ્તરી પારખીએ રે (ભવિષ્યકાળમાં ફેરવો)

.....

(3) માથાનો અંબોડો દાદા મોળીડામાં રેશે રે (ભૂતકાળમાં ફેરવો)

.....

21. નીચેના શબ્દોના વિરોધી શબ્દ લખો :

(1) ઉગમણી ×

(2) ધરતી ×

(3) પાછળ ×

22. નીચે આપેલા શબ્દોના ધ્વનિઘટકો છૂટા પાડી સ્વર-વ્યંજન ઓળખાવો :

(1) હિમ્મત

(2) ત્રાજવા

(3) મોસાળ

(4) મોજડિયું

(5) પુરુષ

વિભાગ D : લેખન વિભાગ

23. અર્થવિસ્તાર કરો :

‘આવ નહિ, આદર નહિ, નહિ નયમમાં નેહ,’ તે ધર કદી ન જઈએ, ભલે કંચન વચ્ચે મેહ

.....

.....

.....

.....

.....

વિભાગ-A

(અ) નીચેનાં જોડકાં યોગ્ય રીતે જોડીને ફરીથી લખો :

(અ)	(બ)
1. બોળો	(1) લોકકથા
	(2) લોકવાર્તા
	(3) પ્રસંગકથા
2. (અ) (પાત્ર)	(બ) (ઉક્તિ)
(1) સોંડો માળી	(1) એક ત્રાંબાનું પતરું મંગાવો
(2) ઠાકોર વજ્રસંગજી	(2) મારા રોય, ભાળતો નથી ?
(3) કણબીની ડોશી	(3) એલા, તમે નમકહલાલ કે નમકહરામ ?

(બ) યોગ્ય વિકલ્પ પસંદ કરી ખાલી જગ્યા પૂરો :

3. 'બોળો' કૃતિના સર્જકનું નામ છે. (કાકા કાલેલકર, ઝવેરચંદ મેઘાણી)
4. ગાંધીજીએ ઝવેરચંદ મેઘાણીને તરીકે ઓળખાવે છે. (રાષ્ટ્રીય કવિ, રાષ્ટ્રીય શાયર)
5. સોંડા માળીના ગામનું નામ હતું. (ભડી, ભૂંભલી)
6. માથે શેલું બંધાવીને સોંડાને ભૂંભલી પહોંચાડી દીધો. (બંગાળી, મદરાસી)
7. વજ્રસંગના વજ્રરનું નામ હતું. (વિહાભાઈ, જેસાભાઈ)

(ક) એક વાક્યમાં ઉત્તર આપો :

8. બોળો એટલે શું ?
-

9. સોંડાના અંતરમાં શા માટે ફાળ પડી ?
-

10. 'બચ્ચાની ગાળો તો માવતરને ઊલટી મીઠી લાગે' - આ વાક્ય કોણ બોલે છે ?

.....

11. વજ્રેસંગ ઠાકોરે ડોશીના કુટુંબને ઈનામમાં શું આપ્યું ?

.....

12. 'બોળો' કૃતિમાં વજ્રેસંગ ઠાકોરની કઈ ભાવના વ્યક્ત થઈ છે ?

.....

(ડ) બે-ત્રણ વાક્યમાં ઉત્તર લખો :

13. સોંડાની વાત સાંભળી મહારાજા વજ્રેસંગની છાતી ફૂલવા લાગી, કારણ કે ?

.....

.....

.....

14. સોંડાની દરિદ્રતાનું વર્ણન કરો.

.....

.....

.....

(ઈ) સવિસ્તાર ઉત્તર આપો :

15. મહારાજા વજ્રેસંગની ઉદારતાને તમારા શબ્દોમાં વર્ણવો.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

19. નીચેની સંજ્ઞાના પ્રકાર ઓળખાવો :

- (1) રાજા (જાતિવાચક, વ્યક્તિવાચક, સમૂહવાચક)
- (2) રૂ (વ્યક્તિવાચક, સમૂહવાચક, દ્રવ્યવાચક)

20. સમાનાર્થી શબ્દ ક્રીંસમાંથી શોધી લખો :

- (1) કાંધ (ખાંધ, ખંભો, કાણ)
- (2) ધાન (ધન્ન, અન્ન, ધન્ય)
- (3) મોસૂઝણું (સવાર, બપોર, સાંજ)

21. નીચેના શબ્દોમાં કયો પ્રત્યય રહેલો છે તે જણાવો :

- (1) પટલાઈ : (પૂર્વપ્રત્યય, પરપ્રત્યય, એકપણ પ્રત્યય નહિ)
- (2) મીઠાશ : (પૂર્વપ્રત્યય, પરપ્રત્યય, એકપણ પ્રત્યય નહિ)

22. નીચેના શબ્દોના લિંગ ઓળખાવો :

- (1) નોકર : (પુલ્લિંગ, સ્ત્રીલિંગ, નપુંસકલિંગ)
- (2) શીતળ : (પુલ્લિંગ, સ્ત્રીલિંગ, નપુંસકલિંગ)
- (3) ડોશી : (પુલ્લિંગ, સ્ત્રીલિંગ, નપુંસકલિંગ)
- (4) મુસાફર : (પુલ્લિંગ, સ્ત્રીલિંગ, નપુંસકલિંગ)

23. સમાસ ઓળખાવો :

- (1) મધમીઠી (તત્પુરુષ, કર્મધારય, દ્વન્દ્વ)
- (2) નમકહલાલ (તત્પુરુષ, કર્મધારય, ઉપપદ)
- (3) નમકહરામ (દ્વન્દ્વ, ઉપપદ, તત્પુરુષ)

24. નીચેનાં વાક્યમાંથી વિશેષણ શોધી પ્રકાર લખો :

- (1) એથીય મીઠી એની સાચુકલી ગાળો

25. નીચેના વાક્યોમાંથી સર્વનામ જણાવો :

- (1) એણે કાલના ઘોડેસવારને ખુદને જ ગાદી ઉપર બેઠેલો જોયો.
- (2) તારા જેવા સપારડા તો કેંક આવે ને જાય.

26. તળપદા શબ્દોનું શિષ્ટ રૂપ આપો :

- (1) ઢાંઢો ધ્રો
- (2) સપાઈ પે
- (3) દેન દખ
- (4) ઠોંસો

27. વિરુદ્ધાર્થી શબ્દ જણાવો :

- (1) નમકહરામ × (2) કંગાલ ×
- (3) ઉગમણું ×

28. કાળ ઓળખાવો :

- (1) કંગાળ બે બળદ કોસ ખેંચતા હતા.
- (2) તમારે દુખ્મ હોય તો દુખ્મ રોવાનો હક છે.

29. નીચેના રૂઢિપ્રયોગનો અર્થ આપો :

- (1) છાતી ફૂલવી
- (2) અંતરમાં ફાળ પડવી
- (3) ખીજ ઠાલવવી

30. શબ્દસમૂહ માટે એક શબ્દ આપો :

- (1) કોસની આગળના ભાગમાં પાણી કાઢવા માટેનું ગોળાકાર ચામડું
.....
- (2) બળદની ધૂસરી મુકાય છે તે ખભાનો ભાગ
.....
- (3) છાશની અંદર ઘઉંનું થૂલું નાખીને બનાવેલ વાનગી
.....
- (4) માટીનું નાનું વાસણ
.....

(5) પાણી ભરાઈ રહે તેવી ચામડાની મોટી થેલી

.....

(6) કૂવામાંથી પાણી ખેંચવાનું દોરડું

.....

31. સાદુ, સંયુક્ત કે સંકુલ વાક્ય છે તે ઓળખાવો :

(1) એણે એ ડોશીના કુટુંબને કાયમની પટલાઈ આપી અને જમીન પણ ઈનામમાં દીધી.

.....

32. નીચે આપેલ શબ્દના ધ્વનિ છૂટ્ટા પાડી સ્વર-વ્યંજન ઓળખાવો :

(1) મીઠાઈ :

(2) કણબી :

(3) હાડપિંજર :

(4) દડિયો :

(5) પરોણો :

વિભાગ D : લેખન વિભાગ

33. નિબંધલેખન :

પ્રામાણિકતા

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

(અ) નીચેનાં જોડકાં યોગ્ય રીતે જોડીને ફરીથી લખો :

(અ)

1. મુક્તક
2. હાઈકુ
3. ડારવું
4. આગને ઠારી શકે

(બ)

- (1) વિધોને શાંત કરી શકે
- (2) ડરાવવું
- (3) મુકુન્દરાય પારાશર્ય
- (4) સ્નેહરશ્મિ

(બ) નીચે આપેલા વિકલ્પોમાંથી યોગ્ય વિકલ્પ પસંદ કરી ખાલીજગ્યા પૂરો :

5. જે જિંદગીથી ન ડરે એ ને ડારી શકે. (મોત, લોકો)
6. ટાંકણાના ઘા સહીને પણ તૂટતો નથી. (આરસપહાણ, માણસ)
7. બેકાર પડ્યું છે. (ટિલિવિઝન, બાળક)
8. સાનમાં સમજે છે. (પુરૂષ, શાણા)
9. ખોળો ખૂંદે છે. (છોકરો, છોકરી)

(ક) નીચે આપેલા પ્રશ્નોના એક વાક્યમાં ઉત્તર આપો :

10. પ્રથમ લઘુકાવ્ય કયા સ્વરૂપમાં છે ?

.....

11. મુક્તક એટલે શું ?

.....

12. હાઈકુ મૂળ ક્યાંનો કાવ્યપ્રકાર છે ?

.....

13. ઝીણાભાઈ રતનજી દેસાઈનું ઉપનામ જણાવો.

.....

14. કળિયુગમાં માણસો કેવા હોય છે ?

.....

15. દુહાનું મુખ્ય લક્ષણ કયું છે ?

.....

16. દુહો એ કેવો સાહિત્યપ્રકાર છે ?

.....

17. 'તન ખોટાં હેયા કૂટલ, ધરવ ન કશીયે વાતે' - એ કોની જાત છે ?

.....

18. કોણ ટાંકણાના ઘા સહન કરે છે ?

.....

19. હાઈકુમાં કેટલા અક્ષર હોય છે ?

.....

(ડ) નીચે આપેલા પ્રશ્નોના ત્રણ-ચાર વાક્યોમાં ઉત્તર લખો :

20. શાણા કઈ વાત સાનમાં સમજી જાય છે ?

.....

.....

.....

.....

21. આગને કોણ ઠારી શકે ?

.....

.....

.....

.....

22. હાઈકુમાં ટેલિવિઝનના ઉદાહરણ દ્વારા કવિ આપણને શું સમજાવે છે ?

.....
.....
.....
.....

(ઈ) નીચે આપેલા પ્રશ્નોના આઠ-દસ વાક્યોમાં ઉત્તર લખો :

23. ટાંકણાના ઘા સહીને... પંક્તિમાંથી તમને શું શીખવા મળે છે ? સમજાવો.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

24. હાઈકુમાં વર્ણવાયેલું શબ્દચિત્ર તમારા શબ્દોમાં લખો.

.....
.....
.....
.....
.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

વિભાગ C : વ્યાકરણ વિભાગ

● નીચેના પ્રશ્નોમાં આપેલા વિકલ્પોમાંથી યોગ્ય વિકલ્પ પસંદ કરીને ઉત્તર લખો :

25. નીચેના શબ્દોની સાચી જોડણી શોધીને લખો.

- (1) જંદગી, જદંગી, જિંદગી, જિદંગી
- (2) ટેલિવિઝન, ટેલિવિઝન, ટેલીવીઝન, ટેલીવિઝન

26. નીચે આપેલા શબ્દોનાં લિંગ ઓળખાવો :

- (1) જિંદગી (પુલિંગ, સ્ત્રીલિંગ, નપુંસકલિંગ)
- (2) આરસપહાણ (પુલિંગ, સ્ત્રીલિંગ, નપુંસકલિંગ)
- (3) ટાંકણું (પુલિંગ, સ્ત્રીલિંગ, નપુંસકલિંગ)
- (4) શિલ્પ (પુલિંગ, સ્ત્રીલિંગ, નપુંસકલિંગ)
- (5) ટેલિવિઝન (પુલિંગ, સ્ત્રીલિંગ, નપુંસકલિંગ)
- (6) આગ (પુલિંગ, સ્ત્રીલિંગ, નપુંસકલિંગ)

27. નીચેના શબ્દોના સમાનાર્થી શબ્દ શોધીને લખો :

- (1) શાણું (અણધડ, સમજદાર, બેકાર)
- (2) જિંદગી (જીવ, જીવતર, મૃત્યુ)
- (3) ધરવ (ધરવું, સંતોષ, ધારણા)

28. નીચેના વાક્યમાંથી વિશેષણ શોધી તેનો પ્રકાર લખો :

- (1) શાણા સમજે સાનમાં
- (2) એ કળજગની જાત

29. નીચેના વાક્યમાંથી સર્વનામ શોધો.

- (1) એ કાળજગની જાત.
- (2) આગને જે પી શકે તે આગને ઠારી શકે.

30. નીચેના તળપદા શબ્દોનું શિષ્ટરૂપ લખો :

- (1) છેલ્લો (3) કળજગ
- (2) ફૂટલ (4) ધરવ

31. નીચેના શબ્દોના વિરુદ્ધાર્થી શબ્દ લખો :

- (1) શાણા × (2) કળયુગ ×

32. નીચેનાં વાક્યનો કાળ ઓળખાવો :

- (1) ટેલિવિઝન બેકાર પડશે.
- (2) એ કળજગની જાત છે.
- (3) શાણા સાનમાં સમજ્યા હતા.

33. નીચે આપેલ રૂઢિપ્રયોગનો અર્થ લખો :

- (1) આગને ઠારવી :
- (2) ઘા સહેવા :
- (3) આગ પી જવી :
- (4) હેયા ફૂટલ હોવું :

34. નીચેની કાવ્ય પંક્તિનો અર્થવિસ્તાર કરો.

(1) જિંદગીથી ના ડરે એ મોતને ડારી શકે.

આગને જે પી શકે તે આગને ડારી શકે.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

(અ) જોડકાં યોગ્ય રીતે જોડી ફરીથી લખો :

(અ)

1. છત્રી
2. દેશસેવા
3. ભોંયગાડી

(બ)

- (અ) અંધયુવાન
- (બ) નાની બાળકી
- (ક) રઘુનાથ પરાંજપે

(બ) ખાલી જગ્યા પૂરો :

4. નાનકસાહેબના શિષ્યનું નામ હતું. (સુગ્રીવ, અંગદ, મનહર)
5. રઘુનાથ પરાંજપે માનતા કે સેવા એ જ પ્રથમ ધર્મ છે. (જન, દેશ, વિશ્વ)

(ક) એક વાક્યમાં ઉત્તર લખો :

6. ગામ લોકોને કોણે સલાહ આપી ?

.....

7. ન્યૂયોર્કની ભોંયગાડીમાં કોણે સ્ત્રીદાક્ષિણ્ય દાખવ્યું ?

.....

(ક) બે-ત્રણ વાક્યમાં ઉત્તર લખો :

8. રઘુનાથ પુરુષોત્તમ પરાંજપે ઊંચા પગારની નોકરીથી શા માટે આકર્ષાયા નહિ ?

.....

.....

.....

.....

.....

9. એક અંધ યુવાનને ટ્રેનમાં ખાલી પડેલ જગ્યા પર બેસવા કહ્યું ત્યારે એણે શું કહ્યું ?

.....

.....

.....

.....

(ઈ) સાત-આઠ લીટીમાં ઉત્તર લખો :

10. નાની બાળકી પ્રાર્થના કરવા ગઈ ત્યારે શા માટે છત્રી લઈને ગઈ ?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

11. નાનકસાહેબના દીકરાએ કઈ વાતનો વાંધો ઊઠાવ્યો ? નાનકસાહેબે તેનો શો જવાબ આપ્યો ?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

12. નીચેના શબ્દોની સાચી જોડણી શોધીને લખો.

- (1) મશકરી, મસ્કરી, મશ્કરી, મષ્કરી
- (2) શ્રતધા, શ્રદ્ધા, શ્રધ્ધા, શ્રધા
- (3) પ્રાથર્લા, પ્રાથના, પ્રાર્થના, પરાથના
- (4) વિદ્યાપીઠ, વીધ્યાપીઠ, વિધ્યાપીઠ, વિદ્યાપીઠ

13. સમાનાર્થી શબ્દ કૌંસમાંથી શોધીને લખો.

- (1) કિસ્સો (સિક્કો, બનાવ, લેખ)
- (2) મેલ (ગંદકી, પરસેવો, દુર્ગંધ)
- (3) પગાર (રૂપિયા, વેતન, ખરચી)
- (4) મૂઠ્ઠુ (કોમળ, મંદ, સુગંધિત)
- (5) મશ્કરી (વખાણ, નિંદા, ટીખળ)
- (6) શ્રદ્ધા (આસ્થા, મહેરબાની, પ્રસન્નતા)

14. નીચેના શબ્દોનો સાચો સમાસ પ્રકાર ઓળખાવો :

- (1) ધર્મગુરુ (દ્વન્દ્વ, મધ્યમપદલોપી, તત્પુરુષ)
- (2) છાણવાસીદું (મધ્યમપદલોપી, દ્વન્દ્વ, તત્પુરુષ)
- (3) ગુરુસ્થાને (તત્પુરુષ, મધ્યમપદલોપી, દ્વન્દ્વ)
- (4) પુરુષોત્તમ (દ્વન્દ્વ, તત્પુરુષ, મધ્યમપદલોપી)
- (5) દેશસેવા (મધ્યમપદલોપી, દ્વન્દ્વ, તત્પુરુષ)
- (6) ભોંયગાડી (મધ્યમપદલોપી, દ્વન્દ્વ, તત્પુરુષ)

15. સાચો વિરોધી શબ્દ જણાવો :

- (1) સરળ ×
- (2) શ્રદ્ધા ×
- (3) વારસ ×
- (4) સેવક ×
- (5) સામાન્ય ×
- (6) ધર્મ ×
- (7) વિદ્યા ×
- (8) મૂઠ્ઠું ×

16. નીચે આપેલા શબ્દોના લિંગ ઓળખાવો.

- (1) વરસાદ
- (2) શિષ્ય
- (3) ધર્મ
- (4) વેતન
- (5) છત્રી
- (6) ધન
- (7) સવાલ

17. નીચેનાં વાક્યોનો કાળ ઓળખાવો :

- (1) લોકોએ ધર્મગુરુની સલાહ લીધી.
- (2) પ્રાર્થના કરશો તો વરસાદ આવશે.
- (3) આપણે સૌ પ્રાર્થના કરીએ છીએ.

18. નીચે આપેલા શબ્દોના પૂર્વપ્રત્યય, પરપ્રત્યય જણાવો :

(1) બાળકી

(2) અણધાર્યો

(3) પ્રબળ

(4) પાઘડી

વિભાગ D : લેખન વિભાગ

19. તમારા જીવનના કોઈ એક પ્રેરક પ્રસંગનું વર્ણન કરો.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

